

סמים במערכות העיתונים

קרוב לאוזן

מסע היח"צנות של חברות הסלולר

מקורות לא מיוחסים

מגיפת הציטוטים האנונימיים

הבועה הצפונית

קהל היעד של חדשות ערוץ 10

גם הם באצילים:

נחום ברנע על אליעזר פישמן, שרי אריסון, תמי מוזס-בורוביץ, ושאר גיבורי התרבות של מוספי החגים

- ועוד כתבות, מאמרים, טורים ומדורים מאת: חנוך מרמרי • כרמית גיא • שהם סמיט • גדי וולפספלד • ירון אזרחי • שוקי טאוביג • יובל קרמניצר ויאיר לוי • גילי דרוב-היישטיין • רן בנימיני • נורית קנטי • עמית בן-ארויה • רפי מן • עוזי בנימין

לייחוס ולציטוט

אחת מאגודות העיתונות הישראלית מספרת על כתב ידוע שהיה שליח עיתונו בארצות-הברית ונהג לשלוח למערכת שלו דיווחים ופרשנויות מפורטים בשם של "מקורות יודעי דבר בושינגטון". יום אחד הכין אחד מעמיתיו שהכתב מזין את עיתונו ברעותיו ובהערכותיו שלו, ואינו מסתמך, למעשה, על מקורות אחרים. כששאל את האיש לפרש הנהגה, השיב הכתב: "אני מקור יודע דבר ואני נמצא בושינגטון".

השימוש במקורות עלומי שם בעיתונות הישראלית הפך למגיפה: הם האסמכתה לכל ידיעה כמעט – תחיה חשיבותה אשר תהיה ויהיה נושאה אשר יהיה. לא רק מידע בתחומי מדיניות וביטחון, שבהם לכאורה לגיטימי ומקובל להישען על מקורות אנונימיים, מתפרסם בכל כלי התקשורת, אלא גם בתחומי תרבות, בידור ונופש. כל עורך ונטר או "צנ"ן שכיר מתכסה באיצטלה הזו כדי להפיץ כרבים מסרים, וכל עיתונאי, בכיר כסירזון, מקבל כמובן מאליו את שיטת הרייז'ה הזו. יתירה מכך, כאשר אנשי התקשורת עצמם הם מושאים לסיקור עיתונאי – תופעה רווחת מאוד בעידן הרב-ערוצי – צומחים לירם "מקורבים" המביאים את גרסתם לציבור מבלי להודות.

אין צורך להרחיב את הדיבור על נחיצות ההורקנות למתכונת ה"אורי-רהירקורד"; בלעדיו לא היו ראוות אור מרבית הידיעות התשובות, וללא השימוש בה הייתה החברה יוצאת נפסרת. יש צורך לעמוד על המינון שבו מופעלת השיטה הזו, על התפשטותה לכל תחומי הסיקור העיתונאי ועל המחיר שהיא גובה: ההסתתרות מאחורי אנשי-צללים, המכניסים לכאורה את הבריהן של רמויות חיות וקיימות שיש לציבור עניין וזכות לשמוע מה בפיהן, היא פירצה לבריחה מאחריות. בצורה זו מופרחת גרסאות שאין להן כתובת ושלא ניתן, לכן, לבוא השבון עם מי שמסר אותן. האנונימיות יוצרת שכפ"ץ להפקרות עיתונאית מהסוג הנחות ביותר. ישנם תחומי סיקור לא מעטים שבהם ניתן לצמצם, אם לא לוותר לחלוטין, על השימוש במקורות חסויים. חוק חופש המידע מומין דיאלוג גלוי יותר בין עיתונאים למקורות. ככל שהנוהג הקיים מתפשט, כך מתכנסמת אמינות העיתונות ומתערער מעמדה. כדאי להרהר לרגע כיצד נראה היה השיח הציבורי – עד כמה הוא היה נקי יותר, אחראי יותר, מחייב יותר – לו היו ספקי המידע עומדים בגלוי מאחורי דבריהם. זו אינה קריאה ירחמיאלית לשוב לעיתונות של "קומנוניקטיס", אלא לחשיבה מחודשת על הנזקים שגורמת עיתונות-הספינים האנונימית. כגיליון הזה מובאות שתי כתובות שיש להן נגיעה לנושא: האחת מתארת את היוזמה שנקטו באחרונה עיתונים אמריקאיים חשוכים כדי להתמודד עם פגעי הציטוטים עלומי השם; לא מפתיעה התגובה הישראלית היחידה והמולזלת. השנייה מוכיחה עד כמה כתביהעת הזה נגוע באותה קלקלה: הכתבה על תופעת הסמים במערכות כלי התקשורת מסתמכת, כולה, על עיתונאים ללא שם. ואם כמקרה זה האנונימיות מובנת (אנשים אינם מפלילים את עצמם בהתנכרות), הרי אין בכל הנאמר לעיל כדי להוציא את "העין השביעית" מכלל הנוהג הרווח שעליו מקונן הטור הזה.

עוזי בנויחן

8 בין השורות: סמים במערכות העיתונים **שוקי טאוזיג**

14 מבחן התוצאה: יחס התקשורת ליצחק רבין **כרמית גיא**

16 לא לייחוס: ההסתמכות על מקורות עלומי שם **גילי דרוב-היישטיין**

22 חתונת המאה: לקראת איחוד ענקי התקשורת **חנוך חרמרי**

24 בילעין יוק: סיקור הקמת גדר ההפרדה **יאיר לוי ויובל קרמניצר**

33 קוראת לילך בשמו **שהם סמית**

34 בלי פריפריה: ישראל על-יפי חדשות ערוץ 10 **רן בנימיני**

38 דעת הקהל **רן בנימיני, שוקי טאוזיג, יאיר לוי, יובל קרמניצר**

40 המצלמות ריסנו את העימות: לקחי ההתנתקות **גדי וולפספלד**

44 קרוב לאוזן: מסע היח"צנות של חברות הסלולר **נורית קנטי**

48 המועצה להכשלה גבוהה: שיחוק מועצת העיתונות **עמית בן-ארויה**

51 למי הכדובולת הכי אדומה: סיכומי השנה **ירון אזרחי**

52 עין בינלאומית: עלייתו ונפילתו של הוויקיטוריאלי **רפי מן**

54 מסיבת עיתונאים

55 אידועי תקשורת

הגוף החלוקת הדג שליח
הפוס: אהוד מנור
כתובת: www.idi.org.il
דואר אלקטרוני: nada.vsh@idi.org.il
ISSN 0793-5781

עורך: עוזי בנויחן
מערכת: נחום ברנע, נחמיה גיא, רפי מן
יועץ: פיקו יוריארוח, פיקו ימורי, יהודה
עריכה גרפית: סטורגי זה
השער: תהור שפר
עריכה לשונית: חייבלה יזנבל

"העין השביעית"
בהוצאת המכון הישראלי לדמוקרטיה
ת.ד. 4702 ירושלים 10046
טלפון: מערכת 02-5300866, פקס: 03-5488633
חתיים וחולורה 02-5392888, 02-2122221-1
רבו תוזמות - לונגה בע"מ
ת.ד. 44276, פתח 05-744276
חיר: otsm@barak.net.il

בראשית המאה ה־18 חיו בגרמניה שני אחים, ושמותיהם יעקב ווילהלם גרים. הם נדדו מכפר לכפר, ליקטו מעשיות עממיות והעלו אותן על הכתב. העלילות היו מפחידות, כבודות במעשים אכזריים, באמהות חורגות ובאי־הבנות טרגיות. אבל הסוף היה טוב: היה נסיך; היתה חתונה; וכולם היו באושר ובעושר עד עצם היום הזה.

אנחנו העיתונאים מתיימרים להיות ספקי חדשות, חושפי אמיתות, מבקרי מדינה, כלבי שמירה חרי שיניים, אבל עמוק בלבנו אנחנו שיכוכים של האחים גרים. במיוחד בחגים. בחגים אנחנו מספרים סיפורי פיות, פייריטיילז. בהיעדר אצולה מסודרת אנחנו מתרכזים באלה שבעינינו הם הקרובים למעלת אצילים: נסיכי הכסף.

כל חג טובלים העיתונים בסיפוריהם האישיים נוטפי הדבש והרמעות של בעלי הממון, בצאצאיהם, במונחם, במלתחות הבגדים שלהם. השנה זה הגיע לממדים של התמכרות. מוסף "הארץ" הסניף ראשון. הראיון שערך שחר אלטרמן עם תמי מוזס־בורוביץ השתרע, נוסף לשער העיתון, על 8 עמודים, והכיל, בהערכה זהירה, בין 6,000 ל־7,000 מלים. לא מעט למראיינת שמעירה על עצמה, במידה רבה של צדק, "אני כלום. באמת".

מוזס־בורוביץ זכתה לכבוד הזה בגלל שלושה טעמים: היא אחותו של מו"ל העיתון "ידיעות אחרונות"; היא אחותה של אשת שר החוץ; והיא בעלים לשעבר ברשת מרכולים שקרסה וברשת של עיתוני נישא שהחליפה ידיים. בחייה היא לא עשתה מעשה אחד שהיא יכולה להתפאר בו: לא הצילה חיים; לא הקימה מפעל; לא המציאה המצאה; לא כתבה שורה שראוי לזכור אותה. על־פי עדותה, היא לא ביקרה מימיה במוזיאון; לא שמעה אופרה; נכחה רק בהצגת תיאטרון אחת, מיוזיקל, וגם זה בחו"ל; ואת קריאת הספרים היא משאירה לאחותה ג'ודי, שקוראת, לדבריה, "ספר אחר ביום".

כאשר אדם סביר מחליט לחלוק את חייו עם קוראי עיתון הוא עושה בדרך־כלל את חשבון הרווח וההפסד שלו. אני מניח שגם מוזס־בורוביץ עשתה את חשבונה. כמו הרבה אנשי עסקים שנקלעו לצרות לפנייה, היא ביקשה לעורר את רחמי הציבור. כשבאו לגולדה מאיר בטענות על מחרל יום כיפור היא לא הבינה מה רוצים ממנה. היא בסך־הכל אשה. מהראיון עם מוזס־בורוביץ עולה תמיהה רומה: מה אתם רוצים ממני, אני סתם פרחת.

רחמים, אמר ג'ורג' קונסטנצה ב"סיינפלד", הם נכס שממעיטים מדי בערכו. הנה אמת אחת שכדי לדעת אותה לא צריך לבקר במוזיאון. בתור אנתרופולוגיה מוזס־בורוביץ שוהה 2,000 מלה. בתור סיפור פיות היא שוהה 7,000. עובדה.

לדגל ראש השנה הוציא "מעריב" מוסף מיוחד, עטוף בכרומ, ובו מאה האנשים שהעיתון מדרג אותם כעשירים בישראל. מוסף נוסף של העיתון ראיין חלק מאותם בעלי ממון, תחת הכותרת "השנה שלי". מוסף החג של "ממון" ("ידיעות אחרונות") הציג אותם כאות וכמופת, תחת הכותרת "במו ידי". מוסף נוסף של העיתון, בערב יום כיפור, הציג אותם שוב כאות וכמופת, תחת הכותרת "דברים שלמדת מאבא".

ההנחה המובלעת בכל המוספים האלה היא, שחוכמה וכסף הולכים

יחד. מי שיש לו כסף חייב להיות נשופע בחוכמה וכמעלות נוספות, שראוי לחלוק אותן עם החלק הפחות חכם, ולכן גם עני יותר, באוכלוסייה.

ההנחה הזאת לא רק מקוממת מבחינה מוסרית, היא גם מופרכת לחלוטין, כפי שמוכיח המקרה המצער של מס' 1 ברשימת עשירי ישראל, שרי אריסון. תאמרה: אריסון ירשה את הכנס שלה מאביה. לרשת זה לא חוכמה, אבל מי שעשה את כספו בעצמו, כמו ידיו, חייב להיות חכם מופלג.

לא בהכרח. כפי שמוכיח המקרה של אליעזר פישמן. פישמן, שקיבל בדירוג העשירים של "מעריב" את מספר המול 69, העביר בשנים האחרונות חלק גדול מעסקיו לחו"ל. רבים נהגו כך, כשם שרבים נהגו להפך. זאת מהותו של המשק החופשי: כל אחד רשאי לחפש את עושרו במקום שנראה לו.

רק אליעזר פישמן הפך את החלטתו העסקית הלגיטימית לסדרת תלונות של אמא פולנייה. המדינה אשמה לו. הוא עשה כמה החלטות עסקיות לא מוצלחות, נתקל בקשיחותם של שני רגולטורים, והחליט לשרוף את המועדון. "זו מדינה נוראה", התאונן בראיון בגליון ראש השנה של מעריב. "כל אחד שם את ידיו בתוך הכיס שלי". הוא הביע תקווה שילדיו ילכו לחו"ל בעקבותיו וניבא, כמעט ייחל, שאנשי עסקים שמשיקעים היום בארץ יעזבו גם הם.

לפישמן יש מעמד של כבוד בעולם העסקים הישראלי. הוא זכה בו ביותר: בתחילת שנות השמונים, כאשר קרן "רונית" שניהל התמוטטה, התעקש פישמן להחזיר למשקיעים את הכסף. על ההתנהגות המופתית שלו אז הוא קיבל הרבה אשראי, גם בציבור, גם בבנקים.

את האשראי הזה הוא מבזבז עכשיו. השאלה איננה מי צדק, הוא או הפקידים. ייתכן שהצדק היה אתו. אבל כאשר הוא מאיים על מדינת ישראל בגירושין הוא מבייש רק את עצמו. יש ררכים להיאבק נגד

נחום ברנע

גם הם באצילים

ההנחה המובלעת בחוספי החגים היא, שחוכמה וכסף הולכים יחד. מי שיש לו כסף חייב להיות משופע בחוכמה ובמעלות נוספות, שראוי לחלוק אותן עם החלק הפחות חכם, ולכן גם יותר עני, באוכלוסייה. ההנחה הזאת לא רק מקומחת מבחינה מוסרית, היא גם מופרכת לחלוטין

המדינה, אבל אף אחד לא יכול לאיים עליה, לא מועצת יש"ע (ושבכל זאת, נאבקה בעניין משמעותי יותר מעסקי הכבלים), לא רבנים למיניהם, ולא אליעזר פישמן. כאשר רכש יצחק תשובה את מלון "פלאזה" בניו יורק התעללו בו הצהובונים הניו יורקיים, התעללו האיגורים המקצועיים, התעללו הרגולטורים. סחטו אותו. ניצלו לרעה את העובדה שהוא זר. מה שעוללו לו ספק אם היו מעזים לעולל לדונאלד טראמפ. אף על פי כן, תשובה לא יילל שארצות-הברית היא מדינה נוראה, אוכלת יושביה, שהיא מדינה שטובה בשביל להתחיל בה, לא בשביל להמשיך, והוא עווב. תשובה ידע, מן הסתם, איזו כותרת תתנוסס על העמוד הראשון של "ניו יורק פוסט" אם יודיע שהוא הולך: "לך!!!". אבל מה הם מבינים, האמריקאים.

פרשת מאסרה של כתבת ה"ניו יורק טיימס" ג'ודי מילר, שסוקרה בהרחבה מעל דפי "העין השביעית", ממשיכה להעסיק את התקשורת האמריקאית, והרמה מרתקת. 85 יום ישבה מילר בכלא, ואז קיבלה את התנאים שהציב לה החוקר המיוחד, השתחררה ומסרה ערות לחבר המושבעים הגדול. בנקודה הזאת התפצל הסיפור לשתי סערות: הוריקאן נפרדות. אחת הייתה בבית הלבן. החוקר (למעשה, התובע) המיוחד, פטריק פינצ'לר, החליט להגיש כתבי-אישום נגד לואיס ("סקוטר") ליבי, ראש המטה של סגן-הנשיא והמקור של מילר. הוא מואשם בשלב זה לא בהדלפת שם הסוכנת, אלא בשיבוש הליכי חקירה ובעדות שקר. הוא אולץ להתפטר ממשרתו. החקירה נגד הבכיר השני בבית הלבן שהסתבך, יועץ הנשיא קארל רוב, תימשך. זוהי מכה קשה ומשפילה לנשיא ולסגנו. עיתונאים מפוררים, לפעמים אפילו מפילים, ממשלות. זה תפקידם, וזה אחד השיאים הגדולים בקריירה של כל אחד מהם. לא הפעם. הפעם המידע שסרק את ממשלו של בוש הוצא מהעיתונאים בכוח. איש לא יקבל פרס פוליצר על חלקו בסיפור. להיפך: העיתונאים שהסתכחו בו נאבקים עכשיו על הצלת שארית הקריירה שלהם.

רק עיתונאי אחד פירסם את שמה של הסוכנת: רוברט נובאק, בעל-טור מקורב לממשל (ואגב, אחד משונאיה הגדולים של ישראל בתקשורת האמריקנית). נובאק מסר הצהרות סותרות על חלקו בפרשה. עד עכשיו הצליח להסתיר מאחורי העצה שקיבל מעורכי-דינו, לדבר מה שפחות. הוא לא יוכל להמשיך לשותק.

בינתיים, הסערה מתמקדת ב"ניו יורק טיימס", החשוב בעיתוני תבל. מילר הובילה את התקשורת האמריקאית בגילויים על הנשק הלא קונבנציונלי שמצוי בידי סראם חוסיין. בעיני הקוראים הליברלים של העיתון, זהו חטא חמור הרבה יותר מהכתבות המפוברקות שפרסם בעיתון ג'ייסון בלייר. ההמצאות של בלייר לא הזיקו לאיש. הגילויים של מילר, שהסתמכו על מקורות בממשל ובקרב גולים עיראקים, דחפו את אמריקה למלחמה בתואנות שווא.

גם עמיתיה העיתונאים לא סלחו. הם שאלו את כל השאלות הקשות: מדוע העדיפה להיכנס לכלא ולא להגיע להבנה עם התובע, כפי שהגיעו כל עמיתיה. ואם נכנסה מטעמים עקרוניים לכלא, מדוע נכנעה. התשובות שלה זיכו אותה בקיתונות של לעג.

ה"ניו יורק טיימס", אכול אשמה עוד מפרשת בלייר, הוציא החוצה, אל דפי העיתון ואל האינטרנט, את כל המריבות הפנימיות. העורך וסגניתו הציגו את מילר כשקרנית. האומברדסמן של העיתון הצטרף אליהם. שלושתם הציגו למילר, בפומבי, לא לחזור לעבודה.

את השיא סיפקה מורין ראוד, בעלת הטור הנשכנית של העיתון. WMD הם ראשי-התיבות של "נשק להשמדה המונית". ראוד החליפה מלה אחת. היא כינתה את מילר "אשה להשמדה המונית". מילר דבקה בגרסתה. המו"ל, ירד אישי של מילר, שחרר הצהרות מגומגמות. בארץ אני יכול לחשוב על עיתון אחד שמסוגל לקפוץ ראש לתוך בצה כזאת, אמנם מטעמים אחרים, אבל ב"ניו יורק טיימס" המכובד זהו ציון דרך היסטורי.

מילר העלתה שתי טענות מקצועיות שמעסיקות תדיר עיתונאים כאן. האחת, אני לא יכולה להיות טובה יותר מהמקורות שלי. אם הם הטעו אותי, הם אשמים, לא אני; השנייה, עיתונאי חייב לשמור על חסיון המקור שלו בכל מחיר. גם כאשר המקור משחרר אותו (כפי שליבי שחרר את מילר) מחובת החיסיון, ער שלא השתכנע שהשחרור נובע מרצון חופשי, אסור לו לחשוף את המקור.

לא דובים ולא זבובים, אמרו עמיתיה. היית צריכה לברוק את מקורותיך בשבע עיניים, ועוד יותר כאשר הם חסויים. עורך העיתון, ביל קלר, לקח חלק מהאשמה על עצמו. לא בדקתי אותה די, כתב. הוא הדין בשאלת החיסיון. חובתו הראשונה של עיתונאי, כתבו מבקריה של מילר, איננה למקורותיו אלא לקוראיו. אם המקור משחרר אותו מחובת החיסיון, הוא צריך לומר תודה ולמהר לפרסם את שמו ברבים. עיתונאים לא נועדו להיות שותפי סוד של פקידים ופוליטיקאים. שליחותם היחידה היא לפרסם את כל העובדות שהגיעו לידיהם.

יש בטענה הזאת הרבה אמת. עיתונאים, גם החתום מעלה, נוטים להתאהב בחשאייות המקורות שלהם. הם שומרים עליהם לא רק מפני הקורא, אלא גם מפני המתחרים. בהדלפה כמו באהבה: הם משלים את עצמם שכך המקור יהיה שלהם, ורק שלהם, לעולם ועד.

חפירים את קשר השתיקה

למרואיינים שלהלן יש
מכנה משותף: חויית
העיסוק שלהם בעיתונות
כוללת גם שימוש בסמים.
הם מוכנים לדבר על כך
רק בעילום שם

שוקי טאסיג

לדנה, לתובל, לירום ולשאר האנשים שהסכימו להתראיין לצורך כתבה זו יש דבר אחד מובהק במשותף: לכולם יש, או היתה, קריירה בתחום העיתונות. כולם מילאו לפחות תפקיד אחד במערכות תקשורת שונות בעיתונות המודרנית, האלקטרונית או המשוררת. לכולם רבר משותף נוסף: מלבד השקעה, כישרון (אצל חלקם לפחות) והתמדה, חויית העבודה שלהם כוללת גם שימוש בסמים.

לכל מערכת יש מרפסת

דנה, בת 31, מפרנסת את עצמה בכבוד כבר כעשור מעבודה בעיתונות המקומית והארצית, ככתבת וכעורכת. דנה היא אשה יפהפייה, אשת קריירה מוצלחת ואקדמאית מצטיינת, המחזיקה במספר תארים, כן יוג נאה וחוש הומור אנין. כשהיא נשאלת אם חוותה שימוש בסמים במקום עבודתה, היא מספרת את המעשה הבא, שהתרחש במערכת מקומון גדול במרכז הארץ: "כשהגעתי לעיתון קיבלתי משרד פינתי. אחרי כמה חודשים התחיל לעבוד לידי עורך חדש. לא חלף זמן רב והתחלתי לשים לב שהוא נעלם כמה פעמים ביום. זו היתה מערכת שיחסית לא עושים בה דברים כאלו. בכל אופן, תהיתי להיכן הוא נעלם ולא יכולתי שלא לשאול את עצמי אם לא מדובר במשהו מהנה. יום אחד שמתי את נפשי בכפי, כי היה מדובר אחרי הכל בבחור די נאה ומשמעם באופן כללי, והצעתי להתלוות אליו 'לשאוף אוויר'. התברר שהוא באמת הלך ליפול בסם מחוץ למערכת".
מה זאת אומרת מחוץ למערכת? הוא היה יורד למטה, נכנס לסמטה שאין בה אף אחד ומעשן ג'וינט; לפעמים שניים. אבל מהר מאוד הפסקתי לעשן אתו.

מרפסת?
חלק מכל העניין של העישון, בשבילי לפחות, זה החברה הטובה.
כשאת אומרת "מערכת שיחסית לא עושים בה דברים כאלו", למה את מתכוונת?
האמת שכמעט לא השתמשו שם בסמים. אבל בעיתון שעברתי בו לפני כן, הרבה אנשים עישנו. אחד מהכתבים, שדי הצליח – עבר די מהר למשרה בכירה בעיתון ארצי והיום כבר לא כליך שומעים אותו – היה אפילו מוכר.
דילר?
כן.
והקולגות היו קונים ממנו?
כן, בטח. לא אני, כי אף פעם לא ממש עישנתי בקביעות, אבל היו כמה אנשים שהיו קונים אצלו גראס.
והיו מעשנים במערכת עצמה?
כן, בטח. היה מקום קבוע במרפסת, פינת עישון.
נתקלת גם בשימוש בסמים קשים?
לא, אף פעם לא. אבל אני אף פעם לא לקחתי משהו יותר מגראס, אף פעם לא הייתי בקטע של מסוכנות וכאלו – כך שיכול להיות שאני פשוט לא מכירה את האנשים הנכונים. בסך הכל אני הכי ילדה טובה בעולם.
זה נכון, לדעתך, להגיד שעישון סמים עליידי עיתונאים במסגרת העבודה זה דבר נפוץ?
אני לא יכולה לתת לך סטטיסטיקה, אבל בוודאי שבתור עיתונאית אני יכולה לומר בפה מלא שזה לא פחות תופעה מכל דבר אחר שבחרים לכתוב עליו בעיתון שהוא "תופעה".

מקור יודע דבר

תוכל הוא כתב באחד העיתונים הארציים, ומשמש גם כעורך לילה. "אצלנו", הוא אומר כשהוא נשאל על שימוש בסמים במערכת עיתונו, "היתה תמיד מזכירת מערכת שכולם ידעו שאפשר להשיג אצלה שכטה". עישון מריחואנה, טוען תוכל, היה אצלם דבר שבשגרה: "כמעט כל יום, לפני הלחץ הגדול של הירידה (לדפוס; ש.ט), היינו עולים לגג, מעשנים וחוזרים לעבודה". רק הבתים היו מעשנים, או גם העורכים?

גם עורכים, אבל רק זוטרים. והבכירים יותר, נניח עורכי החלקים, היו מודעים לכך שאתם מעשנים בעבודה?

חד וחלק – לא. לדעתי היו מעיפים את כולם על טיל אם היו יודעים שזה מה שאנחנו עושים שעה לפני הסגירה. כבר העיפו אצלנו אנשים על דברים פחות גרועים.

היית אומר שעישון מריחואנה מאפיין עיתונאים?

חד וחלק. ודאי יותר מעבודה אחרת. מדובר בסך-הכל באנשים צעירים, ובשעות עבודה ביזאריות. הרי אף אחר לא יעשן בשלוש בצהריים כשהוא צריך להעביר איזה דו"ח באיזה משרד. מדובר גם בעבודה צמודה עם אנשים, ונוצר הרבה פעמים במערכת הווי שעישון הוא בהחלט חלק ממנו. אלה גם אנשים שרוצים להרגיש מחוברים לדברים "מגניבים", להיות סוג של אוונגארד. אז זה ודאי קשור לעבודה. אני מכיר גם עיתונאים שמעשנים עם המקורות שלהם. האמת, גם לי היה פעם סיפור כזה. ראייתני פעם מישהו מתחום הבידור, אפשר להגיד מספר אחת בתחומי בארץ, וכשנגמד הראיון הוא הציע לי ג'וינט.

ועישנת אותו?
האמת שכן.

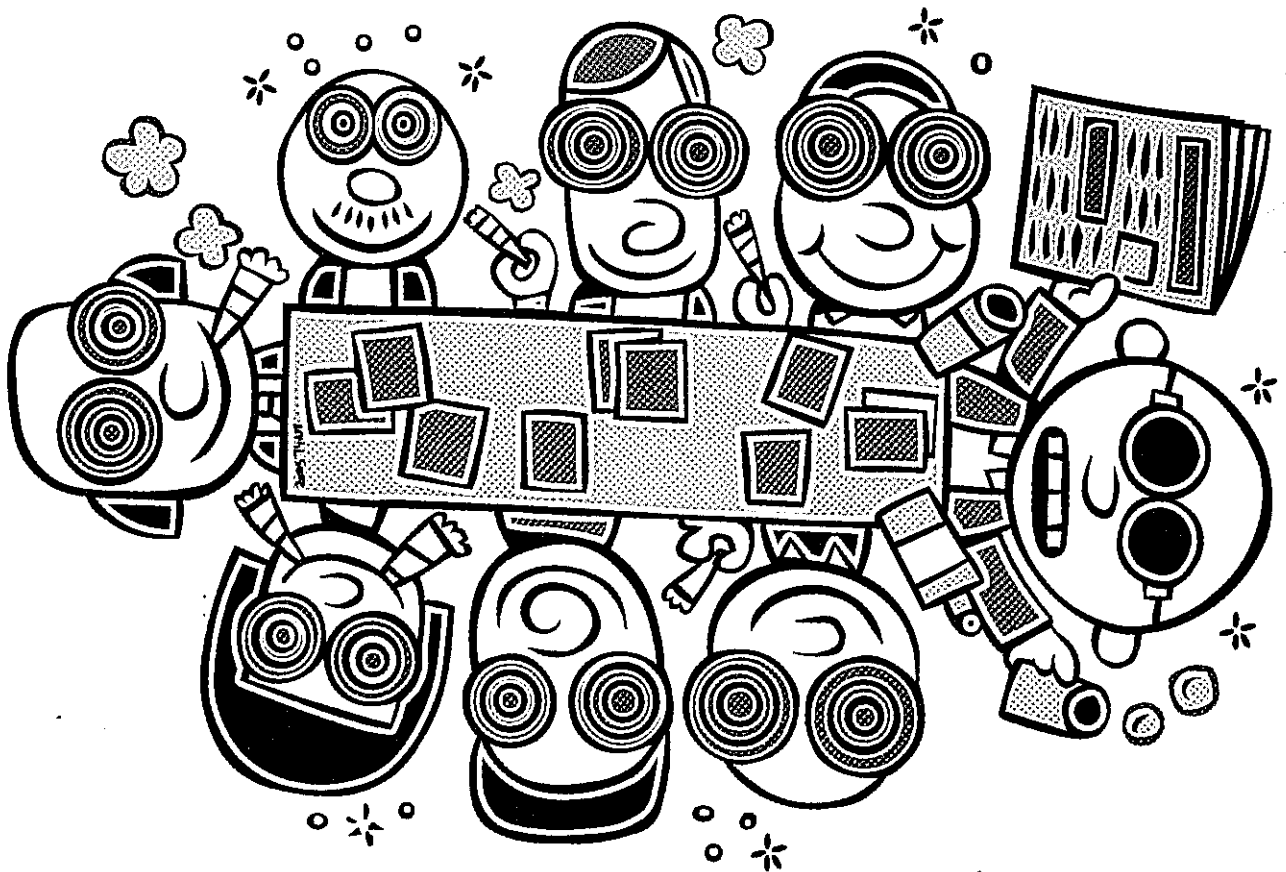
איורים: החיר שפר

הרבה דברים ביחס למחשב שלי. חומי נשמע החלטי יותר כשמופנית אליו אותה שאלה. "לא באופן מיוחד", הוא אומר. "אני חושב שמעשנים בכל מקום עבודה. נראה לי שיש יותר אנשים שכיף להם לעבור את הסיפור הזה תחת השפעה של סמים. יש כאלה ששותים, יש כאלה שמרביצים לאשה ויש כאלה שמעשנים גראס". אתה עצמך היית עד לשימוש בסמים במערכות העיתונים שעבדת בהם? כן, ורק מסוג מריחואנה. היית אומר שיש משמעות לתפקיד או לדרגה כשהדברים נוגעים לשימוש בסמים במערכת? לא. זה גם לא קשור לגיל. זה קשור לאופי של הבנאדם. אתה חושב שההגלה בעיתונים סובלנית לשימוש בסמים? לא נראה לי שזה העמיד אותם במצב שזה בעיה מבחינתם. הרברים נעשים במקומות מוצנעים, ולא נגרמו טעויות שעלו בכסף, הסתבכויות עם החוק או אפילו מפח נפש. כל עוד העורך הראשי לא מנהל תחנת סמים ומחלק שקיות בעיתון, אז לא נראה לי שצריכה להיות בעיה.

הייתי עדה לאנשים מעשנים. זה היה יכול להיות במגרש חניה סמוך לבניין המערכת, במגרש החניה של העיתון וגם במערכת עצמה. אנשים עישנו בתוך הבניין? על הגג, במקרה שהיתה גישה לגג, או במרפסת, ובשעות מאוחרות גם בהדרים עצמם. והייתם נועלים את הדלת, או נוקטים איזשהו אמצעי זהירות? כאמור, אם זה היה בשעות מאוחרות אז לא. פשוט לא ציפינו שנפגוש מישהו שלא מעשן בעצמו. האמת היא, שחוף מעורך אחד, עישנתי עם כל העורכים שעבדתי תחתם. את מתייחסת כל הזמן לעישון, בלומר שימוש במריחואנה. האם היה נפוץ גם שימוש בסמים אחרים? אני הייתי עדה, או שותפה, רק לשימוש במריחואנה או בחשיש. אבל היתה תקופה מסוימת שהתנהלו עסקאות אקסטזי במערכת. היית אומרת ששימוש בסמים במקום העבודה מאפיין את מקצוע העיתונות? אני לא באמת יודעת, אולי גם מהגרסי תוכנה מעשנים בעבודה. זה יכול להסביר

הגג של התקומון

צהלה היא חברת מערכת של מקומון גדול. אני פוגש אותה יחד עם חומי, כעת סגן-עורך של מגזין נפוץ ולשעבר כתב מגזין ובעל טור פופולרי. צהלה, היית עדה לשימוש בסמים במקום העבודה? ישנו הסיפור המפורסם על מסיבה קטנה שעשו פעם ביום רביעי לפני הסגירה, ומישהו הביא ספייס קוקיס. אומרים שהעיתון בקושי יצא לאור. באשר לשאלה, כן. את יכולה לתאר? אני כותבת כשמונה שנים, ועושה עבודות של שכתוב והגהה כחמש שנים. עברתי בארבע מערכות עיתונים. בשתיים מהן, כמעט כל יום

צחקהתי כמו אידיון

יורם, שעוסק כיום בתחום הגניסיות, היה כתב ואחר-כך עורך חרשות במשך תקופה ארוכה, עד לפני מספר שנים. "אנשים עישנו במערכת בתקופתי", הוא מספר. "אני מאוד הקפדתי על כך שכתבים בדרסן החדשות לא יעשנו בעודם עובדים, ולפעמים אפילו שיחדתי כתב או שניים בהכטחה לג'וינט אחרי העבודה אם יעמרו בדרך ליינ". עם זאת, הוא מודה, "אני בטוח שתמצא כתבים שיספרו לך שהערימו עלי ויצאו לעשן על הגג, שבאופן כללי היה יורת העישון המרכזית". וזה לא יצר בעיה, לתפקד ככתב

חדשות תוך כדי עישון מריהואנה? לי לא היתה בעיה לזהות כתב מסטול ולדרת עליו בצעקות רצח, בעיקר ביום רביעי, יום הדריליין. הוץ מזה, די ברור לי שכל כתב שניסה אי פעם לעמוד בדריליין כשהוא מסטול, או לרבר עם מקור כשהוא מסטול, לא ירצה לחזור על הגיסיון אף פעם. זו הרגשה איומה. אתה עצמך עישנת בזמן העבודה? ודאי שלא. בעיני זה חמור מאוד שאנשים עובדים כשהם מעושנים ואני נמנעתי מכך בכל מחיר. זו רוגמה רעה מאוד לכתבים וזה פשוט לא מקצועי, נקודה. לא פחות ולא יותר מאשר להיות שיכור בזמן העבודה. אני זוכר נפילה אחת. זה קרה בשבוע שבו החלפתי את העורך הראשי: היה נדמה לי שהעיתון סגור לגמרי ברביעי בלילה, ישבתי בחדר ועישנתי ג'וינט עם אחד הכתבים הבכירים ופתאום נכנסה עורכת הנדל"ן והזכירה לי שיש לנו ישיבה. צחקהתי כמו אידיוט לאורך כל הישיבה אבל עליתי על כמה פאקים רציניים בפרונטציה שלה, אז כנראה

שחלקים משכלי עריין היו עמדי. האם התנהל גם סחר בסמים במערכת? היה מקרה עם כתב אחר, פרילנסר חרש, שהסתבך מיד כי התחיל להציע לאנשים להשיג להם חומר. הכתבים אולי היו סטלנים, אבל כמו כל כתבי החדשות הם היו חשרנים על גבול הפרגויה והבחור פשוט נשרף אצלם מיד. חלקם היו בטוחים שהוא סוכן משטרה. מבין האנשים שהתראינו לכתבה, יורם הוא בין היחידים שחושבים שבדיעבד, שימוש בסמים במקום העבודה לא היה רעיון טוב: "כמחשבה לאחור, כל זה היה מאוד לא טוב. העיתון באותה תקופה היה חתרני מאוד ושרוי בעימותים עם הצבא, העירייה והמשטרה כאחד. הרבר האחרון שהיינו צריכים זו פשיטה שתוציא אותנו חבורה של מסטולים. שום הסבר לא היה עוזר והנזק הציבורי שהיה נגרם לאמינות שלנו היה יכול להיות עצום. הנסיבה המקילה של אותה תקופה היתה, אולי, המתח הנפשי

העצום שבו היינו כולנו שרויים, עם פיגוע לשבוע בממוצע. האם המתח הזה גורם לכך שעישון סמים במקום העבודה אופייני לעיתונאים? אני בטוח שעיתונאים לא צורכים באופן כללי יותר סמים מאשר אנשים במקצועות אחרים, אבל אולי בגלל האתוס ההיפי של המקצוע הם מעשנים יותר גראס. מעולם לא נתקלתי בעיתון בסם אחר מאשר גראס. תמיד גם היתה לי הרגשה שכתבי החדשות, שרובם גברים, נטו לעשן יותר מכתבי המגזין, שרובן נשים. גם עורכים היו בין המעשנים? העורך הראשי לא עישן במערכת וגם לא מחוצה לה. אלכוהול היה הסם שלו, אבל הוא כמעט מעולם לא שתה במערכת כומני. אבל היו גם זמנים אחרים. אני חושב, בהמשך להערה בעניין הכתב החרש, שכתבים חרשים מאוד לא היו משתתפים בעישונים, ובורדאי שאני, כעורך, לא הייתי מטוחבק אתם כדי לעשן אתם.

כשעיתונאים מדווחים על סמים

ההשפעה של הסביבה העיתונאית על הכתבו מאחר שהם לא באמת מכירים את הנושא, הרי שאין מי שיבקר כתבה כזו או אחרת, לכן המשתמשים בסמים מוצגים כחיות שאי אפשר לשלוט עליהן, כאיום מיידי ומסוכן ביותר על החברה או כמשוגעים. בשנות השבעים, ממשיך שפר, היה לעיתונאים תירוץ נוח: סמים היו כמרחק אלפי קילומטרים מ"מסגרת הנוחות" שלהם. עיתונאי ממוצע מעולם לא פגש גרמון, מעולם לא עישן מריחואנה והאמין באגדה האורבנית על תלמידי הקולג' שלקחו אל. אס. די. וכהו בשמש עד שהתעוורו. אבל כיום, טוען שפר, "עורכי העיתונים צעירים מספיק – או מבוגרים מספיק, תלוי איך מסתכלים על זה – כדי שצפו בעיניהם בשימוש בסמים, ואני מוכן להתערב שרובם גם חוו שימוש בסמים בעצמם... הם יודעים שלא כל משתמש בסמים חופר לצידלס מגסון... מהו, אם כן, התירוץ שלהם?"

ג'ק שפר, העורך הראשי של המגזין "סטייט" עורכי העיתונים צעירים מספיק – או מבוגרים מספיק, תלוי איך מסתכלים על זה – כדי שצפו בעיניהם בשימוש בסמים ורובם גם חוו שימוש בסמים בעצמם

מדוע כל זה חשוב? ובכן, כפי שכבר היטיבו לנסח המרואיינים עצמם, שימוש קבוע או מודרמן בסמים במקום העבודה אינו דבר ייחודי לעיתונאים. מהי, אם כן, מעבר לסיפוק יצר הרכילות, חשיבותה של העבודה הפשוטה הזו? ייתכן שהלקח צריך להילמד במקום ששני המרכיבים – עיתונות וסמים – נפגשים במישור המקצועי. היכן שעיתונאים מדווחים על סמים, "כשהמציאות נהיית מורדה, המחורים נהיים המומחים". נהג לומר האנטר תומפסון, אולי העיתונאי האמריקאי הפופולרי ביותר בעשרות השנים האחרונות, ולבטח המסטול ביותר. למה הוא התכוון? קשה לומר, בכל זאת, מדובר באדם שלמונח שניתן לסגנון העיתונאי שהמציא, "עיתונות גונו", איז שום מובן ("מה המשמעות של זה?") אמר פעם כשנשאל את השאלה הזו בדיוק, "ובכן, איז לזה שום מובן עד כמה שאני יודע". ובכל זאת, ניתן לפרש את המימרה האמורה כמתאחזת לעולם העיתונות ולמעמדו של תומפסון עצמו – שלא הסתיר את החלק החשוב שהיה לסמים בחייו – באותו עולם. כשהמציב נהיה מורה, כלומר, כשהשימוש בסמים, לדוגמה, נחיה נפוץ, הרי שהמורים, אלה שמאמצים אורח חיים כזה, נהיים המומחים, כלומר, הם היחידים המסוגלים להעניק פרשנות למציאות ולכן גם מקבלים לגיטימציה להתנהגותם. בעצם, הם כבר לא מורים, אבל ככל שהרד נוגע לסמים, לעיתונות ולקשר שבין השניים, האם כך הם אכן פני הרברים?

כאוגוסט האחרון פרסם ג'ק שפר, העורך הראשי של המגזין "סטייט", מאמר תחת הכותרת "מדוע כושלת העיתונות בדיווחיה על סמים?" (או בלשונו הצירייתית "Why Does 'Drug Reporting Suck'?", שפר מצטט מחקר משנות השבעים הקובע כי הסיקור העיתונאי של תחום הסמים הוא "מוסרני בתפסתו, נאיבי בתחומו למקורות ומרני בביצוע שלו", ומשקף "בערות, פחד והנחות יסוד שקריות", בדיוק כמו בשנות השלושים המחקר מדגיש את

גם העורך הראשי של מאיה, ששימשה ככתבת מגזין בכמה מקומונים, לא נהג להשתמש בסמים. "הוא היה חנון כזה", היא אומרת, "אבל מעולם לא היה לי עורך יסיר שלא עישן סמים, הציע לי לעשן סמים ובחלק מהמקרים גם גידל סמים. בכלל, זה עניין מאוד בולט בעיתונות. ידוע שיש בעולם הזה מעט מאוד אנשים שמעולם לא ניסו או נגעו בסמים – ממגיהים ועד צלמים, דרך גרפיקאים. מדובר בכל המחלקות בעיתון".

היית עדה לשימוש בסמים במערכת? כל הזמן. היה תמיד חדר שהיה ידוע שאפשר לעשן בו סמים וברוב המקרים הוא גם לא היה נעול. בדרך-כלל מדובר בשעות הערב, כשיש הרבה אנשים במערכת. אף אחד לא ניסה להסתיר את זה. זה אפילו לא היה חדר עישון, זה היה חדר עישון גראס. במקומות אחר, ששכן בחלל פיזי קטן יותר, היינו עולים לגג או יוצאים החוצה. בשעות שהעורך הראשי לא היה נמצא אפשר היה לעשן בכל המערכת.

ומדובר רק במריחואנה? לא. אני ראיתי לא מעט משתמשים בקוק, בחגיגה, כשזה היה נפוץ. הרבה אנשים גם היו עושים אקסטוז, אבל לא במהלך העבודה.

והעישון לא פגע בתפקוד השוטף, לראיין מישהו בשמסטוליום? אני אישית לא חושבת שזה פגע בעבודה שלי, אבל מובן שלא עישנתי ממש לפני שראינתי מישהו, היכיתי לאחרי. יכול להיות שיש אנשים שעישנו תוך כרי. אני לא.

לערך, כעת כתב לענייני תרבות בעיתון ארצי, שימש עולם העיתונות זירה להתנסות ראשונה בשימוש בסמים. "היו במערכת כל מיני חדרים קטנים שאתה תופס בהם פינה ומעשן. כל העורכים עישנו. אני, כשהגעתי לעיתון, זה היה בתחילת שנות התשעים, הייתי די ילד תמים או, שרוקא בעיתון נחשף לגראס מכל הכיוונים. הייתי הולך עם העורך לארוחות צהריים וכחורה היינו נכנסים לאיזו סמטה והוא היה מוציא ג'וינט. רק מהאינצידנט אתה מעשן, שלא להיחשב חנוך. אבל אני לא חושב שזה פוגע בעבודה. אני נותן לעיתונאים את הקרדיט שהם אנשים אינטליגנטים שיוצרים מתי זה יפגע להם בעבודה. אני לא אעשן אם אני צריך לעשות ראיון רציני, אני לא אשים לעצמי מסמרים ברגליים.

היו בעיתון כמיהם חוץ מגראס? היה לי עורך מגזין שהיה עושה קוק באופן קבוע. כן, גם תוך כדי עבודה. כלומר, אף פעם לא ראיתי אותו מסניף, אבל הוא היה נועל את החדר ויוצא עם אף ככה (ערן מוחט באצבעו את אפו; ש"ט), ויום לפני זה היית יושב אמו כבר ורואה אותו מריץ שורות – אז אתה מבין.

וההנהלה היתה בסדר עם זה? מי זה ההנהלה? המו"לים? אני לא חושב שהם באמת ידעו. ואם אתה מדבר על הנהלה של מקומונים, שגם שם עברתי, אז לדעתי יש עורכים של מקומונים שמעשנים. כך שבעצם בהנהלה המאור גבוהה או שלא יודעים או שמתעלמים. היית אומר ששימוש בסמים במקום העבודה מאפיין את מקצוע העיתונות?

זה מאפיין את כל המקצועות ה"יצירתיים" – קולנוע, טלוויזיה, תיאטרון. זה מאוד מקובל בכל המקומות האלה. עוד משלב הלימודים בבתי הספר המקצועיים זה הולך חופשי.

הריח של האולפן

שימוש בסמים לא מאפיין רק מערכות עיתוננים. הדרוה היתה תחקירנית בתוכנית בוקר בערוץ טלוויזיה. היית עדה לשימוש בסמים במקום העבודה? בהחלט. בעיקר באולפנים ובעיקר אצל נושאי תפקידים כמו צלמים, במאים, עורכי וידאו, תאורנים, נתבים וכלאיה.

השארית מישהו בחוץ? כן, עורכים וכתבים. לא ראיתי אף פעם מישהו עולה לשידור מסטול. אבל אתה נכנס לאולפן ואתה ממש מריח את

הריח. הבמאי אולפן והצלמים ממש עובדים עם ג'וינט ביד. אחד הבמאים בערוץ לא רק שהיה מסתובב עם ג'וינט ביד, הוא גם היה משדל כל בחורה שעוברת להצטרף אליו לשאכטה.

ולא היה פחד ממישהו ממוזנה? עבודה על תוכנית בוקר מתרחשת בלילה, כך שבכלל אין דין ואין דיין. ראובן הוא איש צוות טכני בערוץ מסחרי, שהספיק לעבוד כמעט בכל הארגונים המשרדים בארץ. הוא מסכים לקביעתה של חרווה כי עישון גראס אופייני יותר לאנשי המקצועות הטכניים, אולם טוען כי גם האנשים שנמצאים לפני המצלמה לא נמנעים מהסם. "פחות גראס", הוא קובע, "יותר קוק".

היית אומר שהטלוויזיה היא מקום עבודה שמאופיין בשימוש בסמים? זה יהיה לגמרי פופוליסטי לנסח את זה כך. ברור שסמים קיימים, ברור גם שיש מקומות שבהם הם נפוצים יותר. זה תלוי מי האדם שמנהל את העסק וזה תלוי בסוג הריכוז שהעבודה דורשת,

וזה לגמרי לא תלוי בגיל, בהשכלה או בנחמדות. אני בן ארבעים, אני מעשן כמעט כל יום כבר עשרים שנה, ואני עובד כמעט כל יום. עובדים אתי גם אנשים שאם היה נופל להם ג'וינט ליד הם לא היו יודעים מה לעשות אתו. אני גם יודע על מקרה שכתב חטף אגרוף מכתב אחר בגלל ויכוח על עישון ג'וינט באולפן.

זכבל זאת?

לא מזמן היתה כתבה במוסף "הארץ". ראיינו שם איזו דמות מעולם הבידור (סוכנת השחקנים לביאה הון, בכתבה "גאום האוסקר שלה" מאת אלון דרר, 26.8.05; ש"ט) ושאלו אותה למה היא לא עצרה את אסי דיין וכל החברה הבוהמיים האחרים מלהשתמש בסמים. היא אמרה שהיא לא אמא שלהם, ושחוף מזה, סמים נמצאים בכל מקום, לא רק בעולם הזוהר. זה נכון, אני לא אגיד שכולם משתמשים בסמים, כי זה לא נכון, אבל זו תופעה בהחלט נפוצה, והיא קיימת גם בתקשורת, לא פחות ולא יותר מכל מקצוע אחר. ■

העין השביעית

כתבת על ענייני עיתונות ותקשורת

"העין השביעית" הוא במה לעיתונאים המנטרדים מהרמה המקצועית ומהאתיקה של התקשורת הישראלית. זהו כתב העת היחיד שבו תמצאו התבטאויות מעמיקות על הקשר בין פוליטיקה לתקשורת, על מאבקים בין עיתוננים, על יחסי פו"ל-עיתונאי, על ניגוד אינטרסים, על זכות הציבור לדעת ועוד.

להזמנות:

טל' 1-800-20-2222
פקס' 02-5631122

ניחוד לרבוש את גליונות "העין השביעית"
בכל חנויות סטימצקה וספרי

עשר שנים הן פרק זמן מבלבל. מצד אחד, זה כבר מוזמן לא אקטואליה, בוודאי לא בקצב האירועים ובאורך חיי המרחף של סיפורים אצלנו. מצד שני, זה עדיין לא היסטוריה. מצד אחד, סערת הרגשות נרגעה ושככה כבר מוזמן, ובקושי אפשר להיזכר בה. מצד שני, פרספקטיבה היסטורית היא עניין מורכב, ולמי יש סבלנות של סינים לחכות מאתיים שנה לראות מה ייצא מהמחפכה הצרפתית.

אף שהדברים הללו נכתבים לפני תחילת האירועים לציון מלאות עשר שנים לרצח ראש הממשלה יצחק רבין, אין באמת קושי גדול לנחש כיצד ייראו השידורים ומה ייכתב במוספים המיוחדים. איך יחפשו ויאתרו את מי שהיו אז נערי הנרות בכיכר מלכי ישראל, ויכדרו מה קורה אתם היום, איך הם רואים את רבין ממרחק זמן, ומה דעתם על ההתנתקות ועל אריאל שרון. האווירה באולפן תהיה רצינית וכבדה, שוב ישירו את "הו רב חובל" של ויטמן/שמר, ויגיעו למסקנה שמה שהיה כבר לא יהיה, ושהמדינה השתנתה לבלי הכר, ואין עוד אנשים כמו האיש ההוא, וכך הלאה וכך הלאה. ויהיו גם שידביקו סטיקרים בנוסח "הגעגוע רק גובר, חבר" או משהו דומה. אבל אפילו הם לא יעוררו עניין. לכל היותר תהיה עוד עתירה לבג"ץ לאפשר ראיון עם הרוצח, יגאל עמיר, ויסתפקו בשיחה עם אשתו על סיכוייה להרות. ואולי בכלל יעדיפו שידור ישיר של המחזמר על חייו ומותו, ובכך יעבירו את הערב בלא להסתבך שלא לצורך.

התקשורת, ככל שאפשר לדבר על "התקשורת", לא רק תיעדה את עוצמת ההלם והכאב של 4

בנובמבר 1995, אלא היתה שותפה ראשונה במעלה בעיצובו ובהגדרת המקום שלו בתודעה הלאומית, בתיעוד כל נר וכל דמעה, ובגיוס קינה מצמררת של יוהאן סבסטיאן באך לאבל הלאומי. אך מאז היא מרגישה מאוד לא נוח עם חלקה באירוע ההוא ובאירועים שקדמו לו והובילו אליו. קשה אמנם להוציא מאיש תקשורת הוראה בהתנהלות מעוררת מחלוקת, אך ככל שההתגייסות לאבל על האיש ולמשמעות הרצח היתה גדולה ועמוקה יותר, כך גוברת תחושת האי הנותנות במנט לאחור. בעשר השנים האלה רק מעטים כתבו או דיברו על צדדים זוהרים פחות באישיותו של יצחק רבין ועל טעויות שעשה במהלך הדרך. כביכול, הצבעה על צל באופיו או בדרך התנהלותו פירושה הצטרפות למחנהו של הרוצח ומתן לגיטימציה למעשה הנורא. בקיצור, שום סיכוי לדיון נוקב ומורכב.

בתקשורת העדיפו כל השנים שלא לעסוק במה שמכונה מורשתו של יצחק רבין, מורשת קשה מאוד להגדרה ולהערכה, אלא הסתפקו בקולות ובמראות במצעד הזמרים השנתי לזכרו בכיכר הנושאת את שמו. והתוצאה – הרבה שמאלץ וקישט ומעט מאוד דיבור אמיתי על האיש והרצח.

התגובות מימין ברורות וצפויות. שם התקשו ממילא להתמודד עם התווית הכללית שהודבקה בהם כמי שנתנו הכשר לרצח, בדברי הסתה מעל למרפסת או ביצירת אווירה אוהרת למי שישמיד את אויב העם והמדינה. לכן העדיפו להימנע מעיסוק בנושא. על האווירה אפשר לעמוד מאתרי הקלילות באינטרנט, וגם זה רק לבעלי קיבה חזקה. תגובות מעניינות יותר באות דווקא משמאל. עם התנפצות חלום אוסלו בדם ובתמרות עשן – בין השאר, בגלל אותו רצח נורא – רחקו ממנו רבים מחסידיו והתחרו זה בזה

בתרפות ובגידופים על בעלי בריתו של יצחק רבין לתהליך השלום.

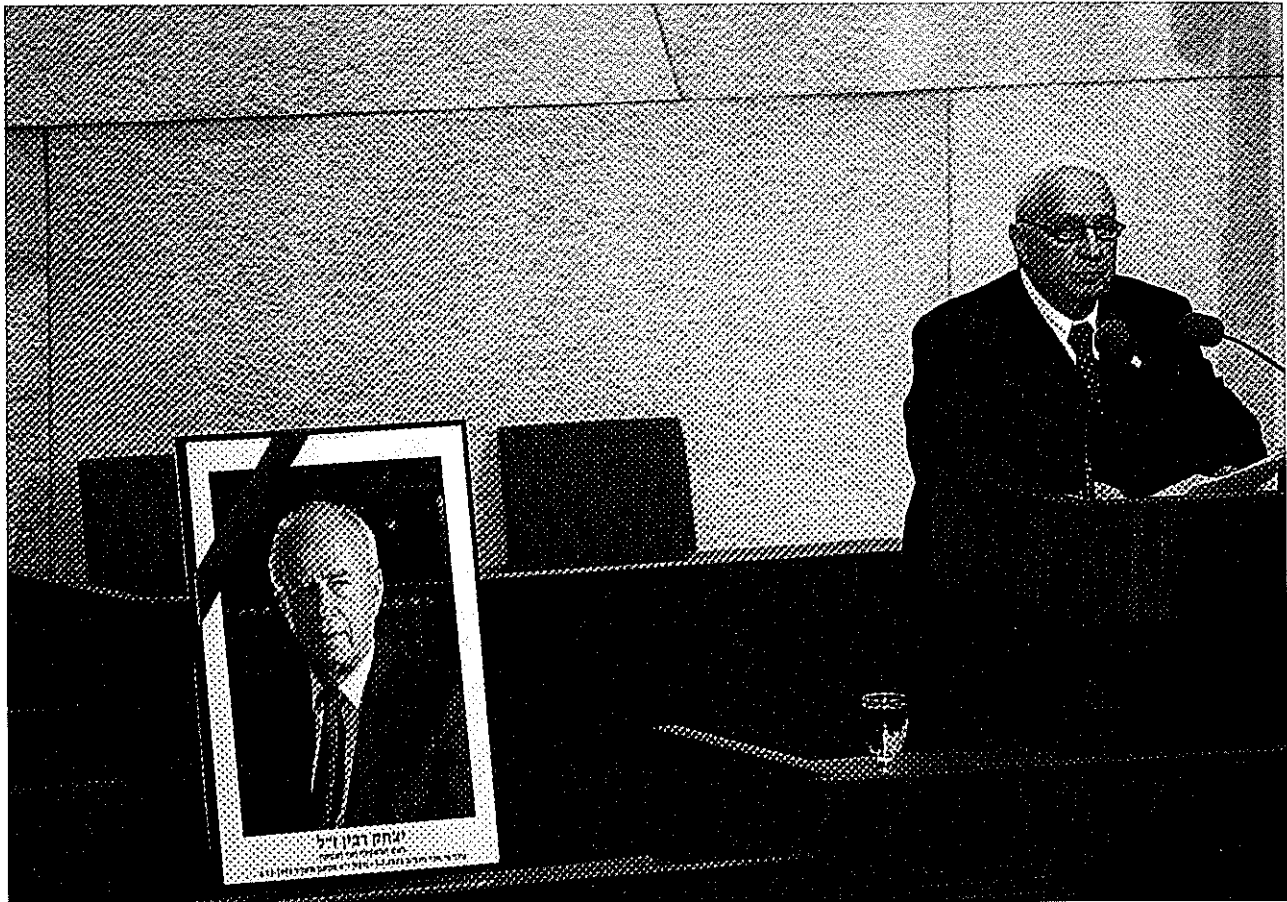
השנה, ברוח אירועי הקיץ האחרון, מסתמנת וריאציה חדשה: יצחק רבין לא היה איש השלום ככלל. הוא דיבר גבוהה גבוהה, אך לא עשה הרבה. בוודאי לא העז לעשות את מה ש"איש שלום" קטן הרבה יותר ממנו, אריק שרון, העז לעשות. לא פירק אף מאחו ולא החזיר אף מתנחל הביתה. את הטון נתן גרעון לוי ב"הארץ", בראשית אוקטובר. הוא קרא להפסיק את "פסטיבל רבין" והזכיר כי היה לוחם, רמטכ"ל ששת הימים, שקרא לשבור לפלסטינים את הידיים והרגליים, שהתדיין עם ערפאת אבל תיעב אותו פיזית, שגינה את ברון גולדשטיין אך פחד לפנות את היהודים מחברון, ועוד כהנה וכהנה. כל אלה פרטים נכונים מהביוגרפיה של יצחק רבין, בלי ספק. ומסקנתו של לוי – שבמלאות עשר שנים לרצח מותר לשאול אם לא הפרזנו בפסטיבל ההנצחה ו"המורשת".

גם משפחת רבין עצמה תרמה לתחושת האי נוחות. החל במסע ההנצחה חסר המעצורים, עד כדי הסרת שמות בעלי מוניטין ועיתורי זכויות ממוסדות ציבור לטובת יצחק רבין, הוויכוח על בניית המרכז על שמו, וכלה ב"צירופה" של לאה רבין, שהלכה לעולמה שנים אחדות אחריו, לאבל הלאומי על ראש הממשלה שנרצח. אותו בלבול שבין הפרטי-האישי לציבורי-הלאומי לא היטיב עם מעמדו של יצחק רבין בתודעה הקולקטיבית.

מה שמחזיר אותנו לפרספקטיבה ההיסטורית המטעה כליכר. מי שמתבונן היום בדברים שעשה יצחק רבין ובמה שלא עשה מגלה, כמובן, שהעובדות בשטח נותרו כשהיו. אף התנחלות לא פורקה. אדרבא, נוספו עוד רבות. אך האומנם זהו מבחן התוצאה הנכון? הרי שינוי תודעה הוא עניין חמקמק הרבה יותר. אחרי ככלות הכול, איך מכמתים לחיצת יד ראשונה בהיסטוריה עם אויב מושבע, גם אם

כרמית גיא

מבחן התוצאה

ציכום: דויטרס

האם יכול היה אריק שרון לעשות את מה שעשה, עשר שנים אחרי, אלמלא אותן מחוות של יצחק רבין לפלסטינים, גם אם הן לא לוו בתזוזות של טרקטורים על הגבעות?

היא מלווה תיעוב פיוזי? האם יכולים אויבים מושבעים ליפול זה על צווארו של זה בשמחה ובששון סתם כך? איך מגדירים השפעה של שיח חרש, של מילון מושגים חרש, על השתלשלות האירועים במשך שנים? והאם יכול היה אריק שרון לעשות את מה שעשה, עשר שנים אחרי, אלמלא אותן מחוות של יצחק רבין, גם אם הן לא לוו בתזוזות של טרקטורים על הגבעות? בבחינת תהליכים בכלל, המבט לאחור אינו מספק בהכרח, תמיד ובכל מקרה, תובנות חרשות. להפך, הוא עלול לעורר ציפיות למיני קיצורי דרך תודעתיים ופוליטיים, כביכול משעה שאתה מגיע למקום מסוים, אתה לא מבין איך לא היית בו מאז ומעולם, ואיך יכול היה להיות קושי להגיע לשם.

יצחק רבין, או כל מנהיג אחר, לא יכול היה לעשות את כל הדרך בעצמו, ממלחמת ששת הימים ועד לפינוי השטחים שנכבשו בה, ולהוביל אחריו מדינה שלמה. עובדה, גם את המעט שעשה לא סלחו לו. אך תהליכים, היסטוריים או אחרים, הם עניין מסובך מדי לתקשורת. זו צריכה מסקנות חותכות, נחרצות ולא מורכבות, שורה תחתונה.

מי שאינם מתקשים להתגעגע אל יצחק רבין הם ערביי ישראל, שרואים בתקופת שלטונו תור זהב קטן. בהתחלות מהוססות של הזרמות תקציבים ותיקון אפליות, ויותר מכך בעניינים הנוגעים לאווירה, ליחס. מאז, ובימים אלה במיוחד, כאשר הם כבר נדחקו מומן לשולי התמונה התקשורתית או מחוצה לה, כאשר הם חוזרים להיות "מקומיים" נטולי שמות, רק גורם מסוכן או מסכן, קורבנות או מסייעים למחבלים, יש להם סיבות טובות באמת להתגעגע ליצחק רבין. אבל אותם כמעט לא שואלים בשפע האירועים והמשדרים המיוחדים לציון עשר שנים לרצח.

שפת הפקר

בעיתונות האמריקאית החשובה נעשה מאמץ להגביל את השימוש במקורות אנונימיים, אך בישראל מגיעה התופעה לממדים של מגיפה

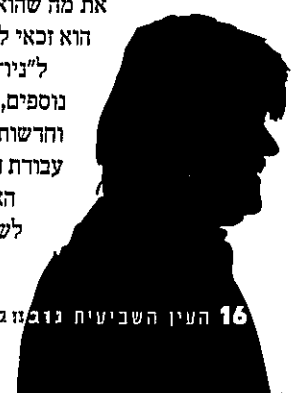
גילי דרוב-היישטיין

התקשורת האמריקאית עדיין עסוקה בליקוק פצעים עקב גל השערוריות של השנתיים האחרונות, שהמפורסמת בהן היא עשרות הדיווחים הכוזבים של כתב ה"ניו יורק טיימס" ג'ייסון בלייר. השיפת התנהגותו אילצה את העורך הראשי ועורך המשנה של העיתון להתפטר. ה"ניו יורק טיימס" ספג מכה קשה לתדמיתו והחל מיד בתהליך של הפקת לקחים. ועדה פנימית ברקה את הדרכים לשקם את אמון הקוראים, וגילתה שלדעת הקוראים, מה שפוגע יותר מכל באמינות הדיווח הם המקורות האנונימיים, שאי אפשר לדעת מי הם ומה מניעיהם. אחת ממסקנותיה היתה הצורך להקד את הפיקוח על ציטוטים ממקורות אנונימיים ולהגביל את השימוש בהם, בעיקר במצבים שבהם ההירששות למקורות כאלה נעשית מתוך רפלקס מותנה ואינה חיונית. עליפי ההנחיות החדשות, על הכתבים להשתדל ללחוץ יותר על מקורותיהם לומר את דבריהם לייחוס, ועל העורכים ללחוץ על הכתבים שישגו את המידע אוֹן־דה־דקורד. הכתבים נדרשים ליידיע את העורכים לגבי זהות המקור, וכשהאנונימיות בלתי נמנעת, יש לתאר בהרחבה ככל האפשר את המקור וליידע את הקוראים על אופיו ומניעיו. כיצד המקור יודע את מה שהוא יודע, מדוע הוא מוכן לספק את המידע, ומדוע הוא זכאי לאנונימיות.

ל"ניו יורק טיימס" הצטרפו ארגוני תקשורת מכובדים נוספים, דוגמת "וואש.איי טרייב", ה"לוס־אנג'לס טיימס" והדשות אן.בי.סי, שבחנו מחדש את הקווים המנחים את עבודת העיתונאים שלהם ורעננו את מדיניותם בתחום זה. האם יש סיכוי לגישה כזאת בישראל? ככל שאפשר לשפוט משיחות עם עיתונאים ועורכים, כולם מודעים

היטב לקושי שבדיווח הנשען על מקור אנונימי, שקשה להפריך אותו, להתווכח אתו ולחשוף את מניעיו. כולם מרבים לבקר את הנוהג הזה, אך תיאוריה לחוד ומעשה לחוד. ולראיה, אף גוף תקשורת לא ימהר לאמץ תקנים מחמירים בשימוש במקורות אנונימיים. שלומי שפר, עורך כלכלה ב"יריעות אחרונות", מעריך כי אין שום סיכוי לאכוף בישראל קור אתי בתחום זה. "העיתונות מושתתת כולה על מקורות אנונימיים. לקחת את זה פירושו להוציא את הרוח מהמפרשים". דרור גלברמן, עורך מוסף אוניליין ב"מעריב", מסביר את ההזדקקות למקורות אנונימיים בלהישות לסקופים. "אם הייתי צריך לציין בכל כתבה את שמותיהם של מי שעומדים מאחורי הדברים, הייתי צריך לסגור חצי עיתון. מה גם שהיחשפות המקור אינה מבטיחה מידע יותר מדויק". ואילו יוסי קליין מבהיר: "תנאי הכרחי להערכת ידיעה הוא הביטחון המלא, שהמקור יודע על מה הוא מדבר ואפשר לסמוך עליו. זו עסקת חליפין של אינטרסים בין העיתונאי למקור. יש הרבה מקורות אנונימיים, שבתמורה למידע הזה דורשים לפצות אותם בציטוט שלהם בנסיבות אחרות. לצערי, אין לי נוסחה טובה יותר. הקורא מוצא עצמו תלוי בעיתונאי. ברגע שהקורא לא יכול לשפוט אם המידע לוקה בחסר, זה עושה את העיתונאי חשוב יותר מכפי שהמקצוע שלו מחייב".

כאמור, הביקורת של עיתונאים על השימוש במקורות אנונימיים נפוצה וחריפה מאוד. גם אלה שהכתבות שלהם מלאות בציטוטים בנוסח "במערכת הביטחון אומרים", או "גורם בכיר במשרד החוץ". ארנה קוין, עיתונאית ב"הארץ", מרברת על עצלות עיתונאית, שיש לה השלכות אתיות חמורות. "כשאת מביאה משהו בשם בדוי, ולא מביאה דברים בשם אומרם, את מתקשה לאמת את הדברים, מה שפוגע באמינות הטקסט, ופותח פתח למניפולציות ולתביעות דיבה. העיתונאים נהנים מהבלעדיות על הידיע ולא חושפים לקהל את כל מה שהם יודעים. זה סוג של כוחנות שלא משרתת את העבודה העיתונאית. האידיאל צריך להיות שאין פרסום אם אין אתריות, ושלא מביאים דבר אלא בשם אומר".

ערן טיפנברון, "ידיעות אחרונות": יש סיפורים שלא היו יוצאים לאוויר העולם לולא נשמרה האנונימיות של המקורות

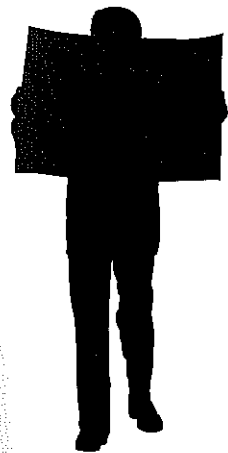
חלבי מספר על מקרה של ספינ שכוח, שלא יצא בסופו של דבר אל הפועל: "יום אחד מגיע אלי דן סממה, הכתב המדיני בערוץ הראשון, ואומר לי: 'מקור בלשכת ראש הממשלה מסר לי שהם מעוניינים שעמי איילון ואמנון ליפקיין-שחק יעזבו את תפקידם'. זה היה בתקופה שביבי נתניהו היה ראש הממשלה, עמי איילון היה ראש השב"כ, וליפקיין-שחק רמטכ"ל. אמרתי לו: 'אם אתה לא מביא לי מקור, אני לא מפרסם'. אבל הוא התעקש שהמקור רוצה לשמור על אנונימיות. החלטנו לקבל תגובה מראש הממשלה עצמו. התקשרתי לדובר שלו, שי בוק, והוא הכחיש את הידיעה. אמרתי לו שאני רוצה לשמוע את ההכחשה גם מנתניהו עצמו. ולדני סממה אמרתי, 'למה שלא נגיד שיש ויכוח בלשכת ראש הממשלה לגבי המשך כהונתם של איילון וליפקיין-שחק, ולא נגיד שראש הממשלה מעוניין להדיח אותם. לרעתי יש כאן ניסיון להטעות אותנו'. סממה כתב את הקריינות שלו לכתבה. עשר דקות לפני השידור קיבלתי טלפון מנתניהו. הוא אמר לי שזה שקר. בסופו של דבר לא שידרתי את הידיעה. היה כאן ניסיון של גורמים מיליטנטיים בתוך לשכת ראש הממשלה, שסיפקו את המידע לסממה כמקור אנונימי, ליצור מתיחות. אבל אם ראש הממשלה עצמו אמר שזה לא נכון, אז מה זה 'מקור בלשכת ראש הממשלה'? בדיעבד הסתבר שלא היו דברים בגו."

הסכנה הגדולה ביותר הטמונה במקורות נסתרים היא שהעיתונאי עצמו יפברק מקורות וציטטות, כפי שעשה ג'ייסון בלייר ב"ג'ורניל" טיימס. אלוף בן, כתב מדיני ב"הארץ", מתריע מפני המלכודת הזאת: "השאלה היא עד כמה המערכות בנויות לגלות את השקרים. אחת הבעיות היא בכירות המקור – למשל, כשכתב מראיון רביסון וכותב 'גורם צבאי בכיר'. ואילו בתחום הפוליטי הבעיה היא עד כמה המקור שלך – דובר, יועץ וכו' – אמנם מייצג את בעל התפקיד הנכיר. בלשכת שרון יש משמעת ומסר אחיד, פחות או יותר, אבל בלשכת רבין, למשל, היו שלושה מוקדי כוח שונים. ברצותך ציטוט נגד ערפאת תתקשר לאיתן הבר, וברצותך ציטוט בעדו תתקשר לשמעון שבס. במצב כזה לעיתונאי יש בעיה: עד כמה האיש מדבר בשם הבוס, או בשמו בניסיון להשפיע על הבוס. כשאמרו לי שרוב היועצים של שרון אומרים לו לעזוב את הליכוד, ברקתי וגיליתי, שעל פניו זה היה נכון. ברור שנעשה בזה שימוש כדי להלחיק את חברי המרכז. כשהסיפור נשמע טוב מדי, וקל לך להגיע לחומר, אתה שואל, 'רגע, רגע. מה קורה כאן?'. אבל לא היה לי ספק באמינות הסיפור, לכן פרסמתי אותו. אני מרגיש עם זה לא בנוח, כי אני לא אוהב שעושים בי שימוש קל מדי. רוב הידיעות המדיניות-פוליטיות הן ידיעות אנונימיות. יש מתח בין הרצון שאנשים יברו עם התקשורת ויודוהו, לבין הרצון של התקשורת לקבל מידע, והצורך של אנשי השלטון לדבר דרך המקורות. יכול להיות שאם לא היו מקורות אנונימיים, הבעיה היתה נפתרת, אבל אז הרבה מידע לא היה מתפרסם, ולכן הבחירה במקורות אנונימיים נראית בעיני פשרה סבירה."

יש סוגים רבים של מקורות אנונימיים: הודעה בפיפר או אימייל מגורם שמסרב להזדהות, ובעיקר שימוש במקור שמזדהה לפני העיתונאי, אך מסרב ששמו יוזכר. מה שמכונה "לציטוט אך לא לייחוס". "העיתונות הישראלית לקחה לעצמה דרגות חופש מאוד גדולות", סבור נחום ברנע. "למקורות יש חופש פעולה מלא להשתיל לסדר היום הלאומי הערכות, רעיונות, מניפולציות, בלי להיחשף. את זה אנחנו נותנים להם, כי אלה כללי המשחק". אהוד אשרי מ"הארץ" מצביע על מגיפה: "כל מידע שנאלי מגיע ממקורות אנונימיים. זה מגוחך. השימוש במקור אנונימי כספיין פוליטי הוא הרבר הכי בווי שיש. זו לא עיתונות אלא מניפולציה המונית. בקצה הבווי ביותר בקטלוג הידיעות האלה מופיעה ההשמצה הפוליטית האנונימית: 'אומרים עליך ש...'. סוג של רכילות, שאין סיבה לא לחשוב שהכתב המציא אותה. בקצה החיובי יש מידע אמין שחשיפת המקור תפגע בו. ככל שהערך החדשותי גבוה יותר, יש לכך יותר הצדקה. כשמדובר ברכילות, בהשמצות ובדעות – אין הצדקה לשימוש במקור אנונימי. ככל שכלי התקשורת אמין יותר ואתי יותר, תמצאי בו פחות שימוש בזה."

הנוהג הזה מקובל בכל תחומי הכיסוי: מדיניות, ביטחון, פוליטיקה, משטרה, משפט, כלכלה, חברה, ספורט ובידור, אך להמחשת ממדי התופעה בחרנו הפעם להתמקד בתחום הפוליטי-מדיני, שבו השימוש במקורות אנונימיים פופולרי במיוחד. את ה"מקורות יודעי דבר" ו"בירושלים אומרים" שהיו מקובלים בעבר החליפו "מקורבים של פלוני" ו"רוחגים בסביבתו של אלמוני". ציטוטי המקורבים מכניסים צבע לכתבות, אך קשים לאימות או להפרכה.

רפיק חלבי, שהיה עורך "מבט" ופרסם, מטבע הדברים, ידיעות רבות מפני גורמים לא מזוהים, מתריע כי "העיתונות הפכה לבימה למשמיענים אנונימיים ולמערכת של רכילות". חלבי מוטרד במיוחד מהשימוש בספיין הפוליטי באצטלה של ציטוטים אנונימיים. "למשל, הספיין 'שרון עוזב את הליכוד' (ערב ההצבעה במרכז בסוף ספטמבר). מי בלשכת שרון אמר את הדברים? צריך לצטט את שרון עצמו, או את יועצו הקרוב אייל ארד, במפורש. זו לא אינפורמציה, אלא שימוש במדיה כדי להשפיע על הבחורים. העיתוננים ממזהרים לפרסם את הספיין כמידע בלי לברוק אותו."

אנה קזין, "הארץ": האידיאל צריך להיות שאינ פרסום אם אין אחריות, ושלא חביאים דבר אלא בשם אומרו

V.A.P. מחשבים ותקשורת

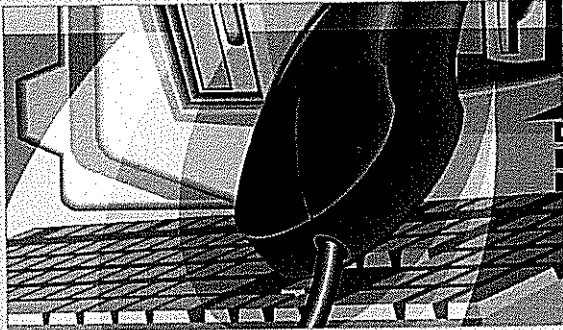
מעבדה מקצועית למחשבים

054-4672322

054-4672324

משרד: 03-9360320

- ללקוח הפרטי, העסקי, למוסדות ומפעלים
- מעבדה משוכללת לתיקון ותחזוקת מחשבים
- מכירת מחשבים, תוכנות, רכיבי מחשב ומוצרים נלווים
- ייעוץ טלפוני חינם
- 21 שנות נסיון

שעות פעילות
71 שעות
כל השבוע

טכנאי החברה עוברים השתלמויות מקצועיות באופן רציף, אשר מאפשר לנו כושר התמודדות יעיל עם ההתפתחות המהירה והמשתנה בענף המחשבים שירות עד בית הלקוח

ייעוץ ארגוני בכל הקשור לעבודת מזלכת הפיקוח על הבניה במועצה / עירייה בהיבט נוהלי עבודה, קביעת יעדי ביצוע, מסגרות כ"א ואמצעים. הכשרת הצוות המקצועי בהיבט הכנתו של תיק חקירה והגשתו לייעוץ המשפטי ועוד.

רואים רחוק ש.ד.ר. מבצעים

במידה ובמועצה / עירייה קיימת מגמה לביצועם של צווי הריסה מינהליים או שיפוטיים -
ש.ד.ר. מבצעים מציע:

הובלת ביצוע הצו מרגע היותו זלוט זבר ביצוע בכל שלבי התיאום, התכנון והביצוע בפועל.

ליאון, ת.ד. 154, ד.נ. האלה 99835
טלפקס: 02-9922203 נייד: 054-4322325
e-mail: mivzaem@walla.com

מהפכת הגישור

בשנים האחרונות מתפתח תחום חדש: גישור.

גישור הוא תהליך פתרון סכסוכים שבו אדם אובייקטיבי מתבקש ע"י הצדדים לסכסוך, לעזור להם לפתור את המחלוקות ולהגיע להסכם המקובל על שניהם. בהליך הגישור ניתן: להמנע מהליך משפטי ארוך, לחסוך כסף, להיות בעלי השליטה בתהליך, לסיים את הסכסוך עם מיימום עוינות, להישאר במערכת יחסים תרבותית עם הצד השני ולהגיע להסכם שמקובל ומשביע את רצון שני הצדדים. הגישור קיים בתחומים רבים במיוחד בסכסוכים משפחתיים ועסקיים.

"אפרת מא' ועד ת'" נותן יעוץ מקצועי לבחירת הבעיה, קביעת דרכי הטיפול והגישור המתאימות ביותר לכל מקרה, ניסוח, עריכת הסכמים והגשתם לאישור בית המשפט או בית הדין.

במרכז פועלים במשותף אנשי מקצוע מנוסים מהתחום המשפטי והכלכלי במטרה לסייע בפתרון הקונפליקטים בצורה המקיפה ביותר.

צוות המרכז ישמח לעמוד לרשותכם ולעזור במקרים המצריכים גישור.

קורסי גישור לתעודת מגשר:

בוגרי הקורס יוכלו לגשר בתיקים של תביעות קטנות, דיני עבודה, סכסוכי משפחה, תביעות אזרחיות ועוד.

הקורס יכלול: הדמיות של סכסוכים, פיתוח יכולת זיהוי וניהול קונפליקטים ומציאת דרכים יצירתיות לפתרונם, רכישת מיומנויות וכלי עבודה המבוססים על עקרונות הגישור ומיועדים להתמודדות עם מצבי עימות.

בין הנושאים שילמדו בקורס: גישות במו"מ, עקרונות ניהול מ"מ אפיקטיבי, הליך גישור, הצגת הסכסוך, זיהוי נושאים ואינטרסים, יצירת אופציות, הערכתן ועריכת הסכם.

הקורס יכלול עשרה מפגשים שבועיים מ - 17:00 - 21:00

משרד ראשי - איירפורט סיטי, נתב"ג טל': 03-9730737 פקס: 03-9734737
סניף צפון - מרכז פנורמה, שד' הגעתון 28 נהריה טל': 04-9514737
סניף ת"א - רוטשילד 46 טל': 03-9730737
מען למכתבים: ת.ד. 3922, שוהם 73142

"אפרת-גישור מ-א' ועד ת"
לפרטים: 03-9730737
www.gishoor.com

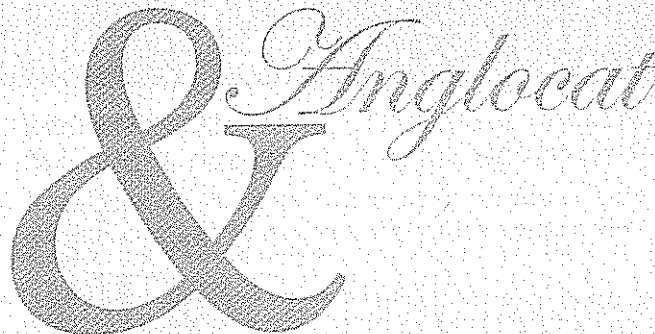
אנגלוקט

• • • שרותי תרגום והוראת אנגלית

תרגום אנגלית/עברית
תרגום עברית/אנגלית.

- תרגום מקצועי אמין ומדויק במגוון תחומים
- ניסיון עשיר בתחום הכלכלי והמשפטי
- עבודה מול גופים גדולים.

• אנגלית ועברית שפת אם.

ר'ח' בן גפן 6, גדרה 054-7599733 פקס. 057-7946594
e-mail: roland_t@zahav.net.il
www.anglocat.co.il

הכל לחשב ולרשת

ייעוץ ויישום פתרונות מיחשוב

- תכנון והקמת רשתות
- הקמה ותחזוקת שרתים
- תיקון, שדרוג ומכירת מחשבים
- וציוד היקפי
- פיתוח תוכנות ייחודיות
- בנייה ואחסון אתרים
- תמיכה טכנית, ליווי והדרכות
- לעסקים ולפרטיים

התחייבות לשירות אמין, מהיר ואדיב

קרן היסוד 29 חיפה 34970

טלפקס: 04-8345039 נייד: 052-8224095

all4pc@012.net.il

- מינוף יכולות מנהיגות
- ייעוץ ואבחון ארגוני
- עיצוב תהליכי שינוי
- ניהול ההון האנושי

Leadership
Competences
Leveraging

Dr. Yuval Shofar
Change Faciliator
+972-52-6255010
yovalsfr@isdn.net.il
www.yuval-shofar.com

האם גם אתה מסתבך עם הוראות הפעלה?

אתה צריך הסבר ידידותי, ברור ופשוט להפעלה ואת הניסיון, המקצועיות והאמינות של הוד-עמי! כשאתה בוחר בהוצאת הוד-עמי להפקת המדריך למשתמש או הפקת ספר, אתה מקבל מוצר איכותי, לקוחות שבעי רצון וגם חיסכון בהוצאות!

BETTER יורוקום יוניטלמדיה
TRCH
LEXMARK
Dai Telecom Ltd.
Tel. Communications Group

חוד-עמי
רשימת לקוחות (חלקית)

ת.ד. 100
אגודת מתורגמים בישראל
جمعية المترجمين الإسرائيليين
ISRAELI TRANSLATORS ASSOCIATION

טל: 09-7446675 פקס: 09-7411742 נייד: 050-7546470

E-mail: mshay02@netvision.net.il

ת.ד. 6108, הרצליה 46160, info@hod-ami.co.il
www.hod-ami.co.il/translation.html

צלצל עכשיו 1-700-7000-44 וקבל הצעת מחיר

יוסי קליין: לצערי, אין לי נוסחה טובה יותר. הקורא מוצא עצמו תלוי בעיתונאי

שלי לדעת מה מקור המידע שלהם, באילו נסיבות הוא מסר את החומר ולמה. לא מזמן היה לי מקרה של ידיעה חשובה שהביאה כתבת, שאני סומך עליה בעיניים עצומות, ואני שאלתי אותה מניין המידע. היא אמרה לי: 'התחייבתי. אפילו לך קשה לי להגיד מי המקור'. ביקשתי שתחזור למקור ותבקש את רשותו לספר לי מי הוא. היא הזרה אלי אחרי עשר רקות וסיפרה מי המקור. זה היה שר בממשלה. הוא טלפן אלי ונפגשנו. זו היתה ידיעה קרדינלית, שזכתה לכותרת גדולה וקיבלה פולריאפ בשאר אמצעי התקשורת. במקרים שדורשים התערבות, הכתב עובר תחקור.

אם הוא מבקש להשאיר את המקור שלו בעילום שם גם מהעורך, לפעמים אני מתערב, גם אם מדובר בכתבים המקצועיים ביותר בעיתון. לטיפנברון אין ספק שיש סיפורים שלא היו יוצאים לאוויר העולם, לולא גשמה האנונימיות של המקורות. למשל, סיפור המאבק בין שר החוץ לשגריר בווינגטון. "אי-אפשר לטפל בסיפור כזה אם לא שומרים על חסיון מקורות. ככל התחקירים הגדולים באמת יש מקורות עלומים".

ד"ר צביקה רייך, בעבר עורך ורכו כתבים ב"ידיעות אחרונות" והיום מרצה במחלקה לתקשורת באוניברסיטת בן-גוריון, מאבחן הרמת ידיים מצד העורכים. "הבקרה של דרגי העריכה קיימת רק בסיפורים בולטים. זה חלק מהרפיון של הרוטינות העיתונאיות. כל עוד המקורות הם הצד החזק במערכת היחסים שבין העיתונאי למקורות, יימשך ריקוד הטנגו בצעדים לא שווים", קובע רייך. "למקורות יש הכוח, כי ביריהם המידע, והם יכולים לנצל אותו לתשכונות שאחזו אפילו לא יכולים לשער אותם".

ד"ר רייך ברק את השימוש במקורות אנונימיים ולא גילה שינויים של ממש בנוהג הזה בעשרים השנה האחרונות. רייך מטיל ספק ברצינות ההצהרות של העורכים האמריקאים על הכוונה לצמצם את השימוש במקורות אנונימיים: "הצמצום יהיה זמני, אבל לאחר מכן נחזור לסררי הגודל המוכרים. משום שהשימוש במקורות אנונימיים מובנה בתוך מערכת היחסים של מקור-עיתונאי. נוסף על כך, העיתונאים בישראל בלגניסטיים יותר, בין השאר בגלל חולשות יחסיות של דרג העריכה. במקרים רבים תהליך העריכה לא מתנהל בפנאי וביסודיות שקיימים בכלי התקשורת המובילים בארצות-הברית. העיתונות, כפי שביטא זאת הסוציולוג הרברט גאנס, היא מפעל ייצור יוצא דופן בכך שהוא לא משלם עבור חומרי הגלם שלו, כלומר המידע".

ונחום ברנע עושה הבחנה: "ב'ניו-יורק טיימס', בכל פעם שמתמשים במקור אנונימי, הם צריכים לתת הנמקה, במה המקור הצדיק את התעקשותו להישאר אנונימי. זה מסוג האזהרות שיש על קופסאות סיגריות. ואנחנו ממשיכים לשווק קופסאות סיגריות בלי אזהרה".

המון זמן באותם מקומות, נוצרות מערכות יחסים אינטנסיביות. נוצר מצב שיש שרים שיש להם אמון בי, ואני מניח אוטומטית, שכל השיחות שלנו לא נמסרות בשמם. לעומת זה, היתרון הוא שהשיחות שלהם אתי משותרות, ויש לי נגישות למידע חסוי". דרוקר מסתייג מ"המנהג המגונה של פרסום עובדות כאילו נחתו עליך מהחלל. צריך לייחס עובדה למקור, או לפחות לייחס אותה לסביבה מסוימת. יש תרגילים לגיטימיים לצורכי הלבנת חומר". הלבנה פירושו שלעיתונאי יש מידע בדוק, אבל הוא מנוע מלהסגיר מקור; השימוש במקור אנונימי הוא דרך להלבין את המידע. דרוקר מציע מנגנוני איוון: "למשל, לא לשים את הרברים בכותרת. למשל, פעם קיבלתי ידיעה פנטסטית: לפני שחורר טננבאום חשדו במערכת הביטחון, שהוא עצמו ביים את החטיפה שלו. כשבאתי למערכת שלי לדרווח את הידיעה, סיפרתי להם מי המקורות שלי במערכת הביטחון. וגם אז לא שמו אותה בכותרת. היינו זהירים ואמרו: 'במערכת הביטחון חושרים ש...'. זה מנגנון איוון נכון. מנגנון איוון אחר יכול להיות כאשר בסיפור מוזכרים אירועים שהתרחשו, והעיתונאי יכול לברוק אותם. בריקת הרברים היא הרי עניין מתבקש בכל מקרה, ולא רק כמנגנון איוון לאימות למקור אנונימי".

כריב המתקשר בין "לשכת נתניהו" ל"לשכת שרון" הגיעו ההשמצות ההרדיות לנקודת רתיחה, ומעולם לא היו לייחוס. כך גם ביום שאחרי ההפסד של נתניהו במרכז הליכוד והספקולציות על עתידם של המורדים. מקורבי שרון אמרו בליל הניצחון, שעכשיו יבוא חיסול החשבונות. למחרת ישב שרון עם מקורביו השרים ואמר שהוא בעד פיוס בתנועה. האם היועצים-המקורבים איימו בשליחותו או לא?

נחזור להנחיות החדשות שמנהיגים העיתונאים הראשיים בארצות-הברית, ולדרישה שהעורכים יגלו יתר מעורבות בעבודת הכתבים ויתעקשו לדעת את זהות המקור האנונימי. "יש פה פירצה הקוראת לעיתונאים לא אחראים", אומרת מזל מועלם מ"הארץ". "המערכת לא יכולה לבקר כל ידיעה וידיעה. היא חייבת לסמוך על הכתב שלה, אבל גם היא צריכה לשמור על ערנות. עורך לא ישאל אותי כמעט אף פעם, 'מי אמר את זה'. הוא יוצא מנקודת הנחה שהרברים שהבאתי נכונים. התחום שלנו, הפוליטי, ספקולטיבי מאוד. אין כמעט מסמכים, וגם מכשיר ההקלטה שלי לא בשימוש".

ואילו ערן טיפנברון, ראש מחלקת החדשות ב"ידיעות אחרונות", מודה כי "מקורות אנונימיים זו רעה שאי-אפשר להסתדר בלעדיה. ידיעה שבאה ממקור חסוי בעייתית ויוצרת אצל הקורא תחושה שלא אומרים לו את כל האמת. ואחרי שמקבלים את הנחת העבודה הזו, צריך לקבל את המציאות. באירועים לא חשובים אני נוטה שלא להיכנס לעבודת הקרביים של הכתב, אלא לסמוך עליו. מעיתונאי חדש אני אדרוש יותר מידע מאשר מכתבים ותיקים, שאני מכיר שנים ויודע שהם לא יפילו אותי. לעומת זאת, בידיעות בנושאים חשובים אני דורש מהכתבים

רפיק חלבי, לשעבר עורך "חבט": העיתונות הפכה לבימה למשמיענים אנונימיים ולמערכת של רכילות

התאריך עוד לא נקבע ובני הווג רחוקים מלדבר על זה – מה גם שמבחינת מנין שנותיהם הם עדיין קטינים. בעצם, איש לא יודע בדיוק מיהם בני הווג, אבל כבר ברור לגמרי מה הם: היא חברת חרשות טלוויזיונית מובילה באחוזה הצפיייה; הוא פורטל חרשות אינטרנטי, בן לעיתון מודפס רב-תפוצה. כרגע הם יריבים, אבל כמו בכל קומדיה, סופם שייפלו זה לזרועותיה של זו. המזומנים, אגב, הם אנחנו וכדאי כבר להכין את הצ'קים.

רק לצורכי המחשה, אפשר להעלות בדמיון את נישואי חברת החרשות של ערוץ 2 לאתר החרשות של Ynet. אחרי הכרות השותפות – ואולי המיווג – יבוא לעולם היצור החדש: ספק חרשות רבי-מיווגי שניתן לצרוך אותו דרך טלוויזיה ממוחשבת או דרך מחשב מטולן ולקבלו מן האוויר, מהלויין או דרך הכבלים.

שני סמנים ברורים לגסיונות ההתקרבות של הצדדים כבר מהבהבים כמעט בכל בית. סמן אחד הוא חלונות הווידאו הקטנים שצצים באתרי החרשות לצד הידיעות הכתובות, והסמן השני הוא שירות ה-VOD (Video on Demand), שמציעה חברת הכבלים "הוט" ללקוחותיה. אין דרך חזרה מן התהליך המתחולל, שבסופו ייווצר מאגר תוכן מילולי וחזותי שיאפשר לכל צרכן תקשורת לבחור מתוכו כרצונו.

מן הצד האחר מתרוקנת הזירה התקשורתית מן המאפיין העיקרי של תקופת העיתונות המשודרת – הריכוזיות: תם עידן המגישים הגדולים. בעולם העכשווי אין עוד מקום לרמות מונומנטליות שמוזהה עם ההוויה החדשנית. ענקי הטלוויזיה האמריקאית מזדקנים והולכים לעולמם, ודור המגישים החדש שבא במקומם הוא קל משקל. לא עוד השף הוא שמגיש את ארוחת סדרה-היום, אלא צוותי מלצרים וריילים, טובי-מראה ומיומנים ככל שיהיו.

■ ■ ■

המהפכה המתקרבת אינה פריצת דרך תפיסתית כי אם תוצאה של היתכנות טכנולוגית. הפס מתרחב, כמות השרתים גדלה ומהירות העברת הנתונים אל המחשבים הבייתיים מאפשרת הרצת וידאו בזמן טעינה קצר. החלונות הקטנים צפויים לגדול עד שיתפסו את כל המסך, וזמן טעינת הווידאו ילך ויקטן עד שנקישת העכבר תביא לתגובה מיידית. גם אם השירות עדיין מגושם, אפשר לטעום באתרי החרשות את העתיד שהוא מסמן.

כבר היום לא חייבים לערום פיצוחים, להתנתק לשעות ולצפות מן הכורסה בהתנהלות העצלה של התכנסות מרכז הליכוד. העולם המרושת מציע לנו פיתויים רבים אחרים, ויש לנו חיים גם בעולם האמיתי. אפשר לחזור לפנות בוקר מבילוי, לנחות לרגע על הכיסא המשרדי ולקבל בנקישת עכבר את סצינת געילת המיקרופון של אריאל שרון לצד המידע המילולי המלא, הכולל ריווח ופרשנות. צרכן החרשות מסתגל בקלות לפטור מריטוק לכורסה בזמני המהדורות. הוא יכול להשלים פערי ידע – מהותי וחזותי – תוך זמן קצר ועל-יפי בחירתו: במחשב, במחשב כף-היד או בטלפון הנייד. המציאות החדשנית החרשה מסתמנת כטורניר כדורגל נצחי: מי שירצה יוכל לצפות במשחק בשידור חי כסוג של בידור, אך רוב צרכני התקשורת יוכלו להישאר בתמונה דרך הרגעים המכריעים שיוכלו לקבל אל כל מבשר ובכל זמן שנוח להם, דרך הרשת.

האירוני הוא שהטלוויזיה אוכלת את עצמה. נכון יותר לומר: הכבלים אוכלים את השידור הריכוזי. את המחשה המשכנעת לאיום שטמון ב-VOD על משבצות השידור מספקת "בטיפול". יוצרי סדרת הדרמה של "הוט" יצרו פורמט מבריק, שבו משבצות השידור של הסדרה מגדירות את מהות הדרמה עצמה. פרקי הסדרה משובצים בחמשת ימי השבוע, כל פרק הוא שעת טיפול פסיכולוגי לגיבור שונה והוא קשור לקודמיו במחזור השבועי ולמקביליו במחזור היומי. מגדל רעיוני לתפארת שהתמוטט ברגע "בטיפול" הוסגר – בחינם – לתפריט ה-VOD.

כוונת יוצרי "בטיפול" היא להשרות על הצופה את חוויית הטיפול בכך שייכפה עליו סדריוס הרומה לזה של גיבורי הסדרה; להביאו להתיישב בכורסתו בשעה היעודה מול המטפל והמטופל. אלא שאפילו צופה נלהב שכמוני לא עומד בדרישה המקדמית הזאת ומחמיץ לא מעט פרקים. וכך, כדי להשלים פערים אני עובר ל-VOD, ובניגוד להמלצת משבצי השידורים, רואה את הסדרה בהרצה מהירה ורציפה, יום אחר יום או דמות אחר דמות. מרגע שהשליטה בשיבוץ ניתנת בידי, לוח השידורים שלי קתנתק מלוח השידורים הרשמי ומפליג לרכו. הפריים-טיים שלי יכול להיות בארבע לפנות בוקר או בארבע אחר-צהריים. וכשהפריים-טיים שלי מתעטש, הטלוויזיה כולה נכנסת מתחת לשמיכה.

ככל שתעמיק חזירת ה-VOD (ההצלחה שבה התקבלה גרסת הניסיון שלו הפתיעה אפילו את ספקי השירות עצמם), כך יישחק הפריים-טיים ועמו ייעלם נתח נכבד מהכנסות הפרסום. ה-VOD יעשה לטלוויזיה מה שעשתה הרשת לעיתון היומי. ההיררכיה תאבד מחשיבותה, עוצמתו של סדרה-היום המוכתב תתפוגג. אמנות שיבוץ רצועות השידור, אבן היסוד של הטלוויזיה המסחרית הריכוזית, תאבד

חנוך מרמרי

התונת המאה

מזוהרה. במקום מדורת שבת יוקדת אחת, מוכרים עכשיו לקהל גפרורים ופתמים, איש-איש למדורתו. השאלה היחידה שנותרה היא: באין פריים-טיים, מי יממן את כל זה?

■ ■ ■

כבר לפני עשור החלה נלחשת בחוגי התקשורת והעיתונות מלת הקסם Convergence, ודי מהר הפכה לא רק לסיסמה, כי אם למצע ולמטרה. בכותרתו של כל סמינר או כינוס כיכבה המלה והבהבה מכל

מצגת שהוקרנה בה. מהונג'קונג ועד ריו, מהלסינקי ועד וושינגטון נאחזו אנשי מריה במלה החדשה כדי לנסות לעשות סדר בבלגן המאיים.

קונורג'נס מתארת תהליך התקרבות לנקודה משותפת, או הימצאות בנקודה משותפת בסימו של תהליך דינמי. קונורג'נס היא נקודת מפגש, גיאוגרפית או מתמטית, נקודת התמקדות (של העיניים, למשל), והיא משמשת בהשאלה לתיאור מכנים משותפים אבולוציוניים של מינים שונים.

בהשלכה אל עולם התקשורת, שעובר שתי מהפכות מקבילות, המהפכה הדיגיטלית ומהפכת הרשת, הקונורג'נס התקשורתית מבטא מצב שבו ייפגשו כל שפות התקשורת – האודיו, הווידיאו, הטקסט – בנקודה שיתמוגו בה לישות תקשורתית אחת. ישות זו תמייין את המידע שנכנס לתוכה, תעבד אותו, תארוז ותשווק אותו בשפות המדיה השונות, על-פי הדרישה ועל-פי הצרכים.

הצורה הגולמית של הקונורג'נס התקשורתית אינה חדשנית והיא קיימת באופן מודמן במקומות שונים בעולם. יש תחנות רדיו וטלוויזיה המשתפות פעולה עם עיתון, ויש עיתונים שמייצרים וידיאו לצרכיהם ברשת או אף לשידור. אבל משמעות הקונורג'נס גדולה משיתופי הפעולה

המודמנים הללו: המשמעות המהותית היא שכל מוצרי התקשורת ייוולדו לבסוף בנקודה אחת. מאז מהפכת הרשת נוטים להגדיר עיתון לא על-פי אמצעי הייצור שלו כי אם על-פי משאביו הרוחניים. ואם העיתון הוא ישות רוחנית, הרי תכניו יכולים להתגלגל בכל מוצר ובכל מדיום. מרכז ההכשרה שליד אגודת עורכי העיתונים העולמית הפיק לפני יותר מחמש שנים סרטון הרמיה איך זה יעבור: הם תיארו את התנהלותה של סופה שאמורה להגיע לחופי בוסטון, כגשלת מחדר חדשות משולב אחד, המשוק לאינטרנט, לרדיו, לסלולר, לפקס, לטלוויזיה מקומית, למקומון. בסרט עוקבים אחר הסופה מרגע היווצרה (כאזורה מטיאורולוגית), דרך ההכנות לקראתה, אל תיאור חי של פגיעתה ועד לסקירת ההתאוששות והשיקום מנזקיה. הפעולות המורכבות הללו, הדורשות מיומנויות שונות במדיה שונות, מנותבות כולן ממוצב הפיקוד של חדר החדשות העיתורי. מרשים ומשכנע, אך השאלה הגדולה עורנה פתוחה: האם יהיה גם קונורג'נס פרסומי? האם ניתן יהיה לנתב במקביל את תקציבי הפרסום דרך משלט אחד אל המדיה השונות, כך שהיקפם לא יישחק?

■ ■ ■

ובחזרה לתחנה: הרבה מכשולים יעמדו בדרכו של הזוג הצעיר לחופה. ההורים (מועצה ציבורית שמפקחת על הזכיינים מצד הכלה ובעלים פרטיים מצד החתן), הכמורה (הממונה על ההגבלים, משרדי הממשלה) והמחורים העצבנים מן השוק הפתוח. ייתכן שהתחנה הזאת לא תתקיים לבסוף ואת האולם שמתפנה יתפסו חתנים וכלות אחרים, זוהרים פחות, אך מהירי החלטה. כך או כך, תהיה התחנה, תהיינה התחנות, יהיו מחיאות כפיים וכספת המתנות תחמלא בצ'קים.

איור: אסף חנוכה

אפשר להעלות בדמיון את נישואי חברת החדשות של ערוץ 2 לאתר החדשות של Ynet. אחרי הכרזת השותפות - ואולי המיזוג - יבוא לעולם היצור החדש: ספֶק חדשות רב-מדיוני שניתן לצרוך אותו דרך טלוויזיה מחושבת או דרך מחשב. מטולנוז ולקבלו מן האוויר, מהלוויין או דרך הכבלים

בילעצין - יזק

הפגנות המחאה היצירתיות נגד הקמת הגדר בכפר בילעין כמעט שאינן זוכות לסיקור. בדובר צה"ל רואים בכך הישג מקצועי

י א י ר ל ו י ו י ו ב ל ק ר מ נ י צ ר

אתה אומר שלצבא יש עניין מובהק לייצר אלימות?

לחלוטין. הצבא לא יודע להגיב בשום צורה אחרת. אם יש הפגנה לא אלימה הצבא נראה לא טוב. הוא חייב שתהיה לו לגיטימציה להפעיל כוח, הוא חייב ליצור חיכוך, אחרת הוא לא יודע איך לתפקד. חיים ריבלין, כתב חרשות ערוץ 2, ביקר בבילעין לראשונה באחת ההפגנות השבועיות בספטמבר. הכתבה ששירר ("שלוש דקות ורבע, ארוכה באופן חריג") היא מהסנוניות שמבשרות על עוד אחד מגלי ההתעניינות המחזוריים במאבק, אך מרשמיו ניתן ללמוד גם על נקודות התורפה של התקשורת בהתמודדות עם הסיפור. "כשאתה בא עם הצבא, קשה לך לדלג מעל הגדר התלתלית שהצבא הניח ולעבור לצד של המפגינים", הוא מספר. "מזהירים אותך שיש שם זורקי אבנים ורעולי פנים. ◀

ברחבת בית־הכנסת, בלב יישוב קטן המשקיף על הרי השומרון, התרכזו כמה מאות אנשים. לתושבי המקום הצטרפו שותפים למאבק הפוליטי. הם עשו דרך ארוכה וקשה כדי להגיע לכאן ואף הסתכנו במעצר, משום שהם נחשבים למסתננים ביודעין לשטח צבאי סגור. למתחם מגיעים דיווחים שבעיבורי היישוב החלו התנגשויות בין התושבים ובין החיילים. סמוך לרחבה, כוחות הביטחון תובעים מן הנוכחים להתפנות ושוטר מג"ב עצבני הודף איש צוות של ערוץ 10. לפתע מושלך לרחבת בית־הכנסת רימון גז מרמיע. מישהו צועק: "רוצו נגד הרוח", והמחנק בגרון דוחק ככולם לצאת מן הרחבה אפופת הגז ולרוץ לאן שרק אפשר. בחוץ נשמעים קולות נפץ וצווחות כאב. רק מאוחר יותר יתברר שברגע המנוסה החלו כוחות הביטחון לירות כדורי גומי לעבר המפגינים המתפורים, ואחרים נפגעו.

תמונות קשות כאלו, אם היו מתפרסמות במהלך ההתנתקות, ייתכן שהיתה להן השפעה מרחיקת לכת. אולם הדיווח הזה אינו לקוח מן ההתנגשות בין הכתומים לירוקים; הוא גם אינו בדיוני: צריך רק להחליף מלה אחת – את המלה בית־כנסת במלה מסגד – ולפנינו דיווח אמיתי, המתאר את ההתרחשות בכפר בילעין ב־9 בספטמבר השנה.

כמו כל מאבק אחר, גם המאבק בבילעין הוא במידה רבה מאבק על הסיפור שיסופר, על נקודת המבט שדרכה יתבונן הציבור במתרחש. מטבע הדברים, לכל צד הגרסה שלו. ליוני גרז', מפקד החטיבה המרחבית "מכבים", הסיפור ברור: "המפגינים מחפשים, לצערי, את התמונות שלהם נאבקים בצה"ל כדי למחות על הקמת הגדר, ולכן הם מחפשים את החיכוך ואת ההתנגשות, בעוד שאנחנו שומרים על איפוק".

ניב חכלילי רואה אחרת את האופן שבו ניצתה האלימות בכפר. חכלילי כתב במהלך השנה האחרונה טור שבועי ב"כל העיר" על המתרחש בתוואי גדר ההפרדה באזור ירושלים, והוא מכיר מקרוב את ההפגנות בבילעין: "בשכונות המצוקה בארצות־הברית, כשכנסת מכונית משטרה נוצרת נקודת חיכוך. מכהינת צה"ל, הכפר הוא נקודת חיכוך; הצבא לא רואה את עצמו כמי שיוצר חיכוך. הצבא מתבסס על קרב וניצחון והוא לא יודע איך להתמודד כתנאים אורחיים. זה גם לא התפקיד שלו".

צילומים: חן חיקא

כמו כל מאבק אחר, גם המאבק בבילעין הוא במידה רבה מאבק על הסיפור שיסופר, על נקודת המבט שדרכה יתבונן הציבור במתרחש. בעוד שלמפקד החטיבה המרחבית ברור שהמפגינים מחפשים את החיכוך, גורס ניב חכלילי מ"כל העיר", העוקב באופן רצוף אחר המתרחש בתוואי גדר ההפרדה, שמבחינת צה"ל הכפר הוא נקודת חיכוך; הצבא לא רואה את עצמו כמי שיוצר חיכוך.

חיים ריבלין, ערוץ 2: הסתובבנו שעות בצד הפלסטיני ולא חשתי לרגע אחד שכנה. אם הייתי בא עם הצבא, לא הייתי מעז להיכנס לתוככי הכפר. זאת בפירוש דרך להכניס בך פחד

▶ התפאורה משפיעה על התודעה, ועל האופן שבו תסקר את הרברים. אתה מבין מראש שזה אזור קרבות שבו הולכים לירות עליך. בפועל, הסתובבנו שעות בצד הפלסטיני ולא חשתי לרגע אחד שכנה. אם הייתי בא עם הצבא, לא הייתי מעז להיכנס לתוככי הכפר. זאת בפירוש דרך להכניס בך פחד. הנה טענה שהמפגינים בכפר היו חותמים עליה בשתי יריות.

עינת פודחורני, מראשי המאבק מטעם "האגרכיסטים נגד הגדר", מתארת ברוח דומה את נסיונות הצבא לנצח במלחמת הגרסאות. "מהניחות שלנו את האירועים,

ריבלין: "הטענה של הישראלים שמפגינים שם היא לא מופרכת. ההפגנה שהיינו בה הסתיימה בשתיים וחצי, והמפגינים התפזרו. לא רק שהצבא לא עזב אז את המקום – הוא הכניס כוחות לתוך הכפר. הצבא יכול היה, לכל הפחות, לנהוג בצורה חכמה יותר, שהיתה מונעת עימות".

ואיזה אפקט יש לדעתך לנוכחות התקשורת בסיטואציות מעורבות באלה? יכול להיות שהחשש מצילום מביך ממתן את התגובות?

כששאלתי את המח"ט לגבי הסוגיה הזו, הוא ענה לי שאין לזה קשר. הוא טען שתמיד הצבא נוהג באיפוק והמשיך ואמר שהם נוהגים במדיניות של שקיפות מלאה, שמאפשרת תמיד לתקשורת להגיע למקום. אותו מח"ט עצמו צולם בשבוע שלפני כן מורה לעיתונאים לצאת כיוון שזה שטח צבאי סגור. אז על מי אתם עובדים? כשהצבא רוצה, הוא מכריז על שטח צבאי סגור, והעיתונאים נשארים בהוץ.

הימצאותו של כתב בשטח, עם או בלי צלם, משפיעה ללא ספק על רמת הריסון שהצדדים כופים על עצמם. הנקודות נספרות בדיווחי סוף-השבוע, ומנצח מי שספג אלימות בלי להפגין אלימות. אבל לתקשורת יש גם השפעה הפוכה, על התקבעות מאון האלימות השבועי בבילעין: בהיעדרה מהשטח היא מביאה להחרפת הטון במאבק. זהו החרפת הטון במאבק. מזה חצי שנה שאנשי הכפר והישראלים מפגינים בבילעין. בפרק הזמן הזה נערך מספר רב של אירועי מחאה בלתי שגרתיים, בלתי אלימים – ובלתי מעניינים בעיני רוב העיתונאים, ככל הנראה. בובות של דחפורים, מיצגים של כלובים ומופעים מוסיקליים הם חלק מהמאמצים הנמשכים של המפגינים למשוך אליהם תשומת-לב תקשורתית. לו האיזכורים לפסטיבלי המחאה הצבעוניים האלה היו פחות נדירים, ייתכן שהרעב לסיקור היה בא על סיפוקו והדינמיקה, אולי, לא היתה מתגלגלת לכדי שיא אלים. אמנם התקשורת אינה כוח שלום של יוניפיל, אבל צמאון הדם שלה

הימצאותו של כתב בשטח, עם או בלי צלם, משפיעה ללא ספק על רמת הריסון שהצדדים כופים על עצמם. אבל לתקשורת יש גם השפעה הפוכה, על התקבעות מאון האלימות השבועי בבילעין: בהיעדרה מהשטח היא מביאה להחרפת הטון במאבק.

אין לנו ספק שהצבא עושה כל ניסיון אפשרי לדכא את הזרם הפוליטי שקורא להתנגדות לא אלימה, שהוא הנסיים להפגנות בבילעין, היא אומרת. "הצבא מעוניין לטפח את התרומת האלימה של המאבק, שאֵתה קל לו יותר להתמודד. הוא מרכא את מנהיגי המאבק ויוצר שורה של פרובוקציות – כמו נוכחות מאסיבית בתוככי הכפר כשברור שאין שום סכנת חיים – שהמטרה שלהן היא לחולל ריטואל אלים".

עלול לגרום לה לאמץ מראש, מבלי משיש אולי, את הנראטיב הצבאי, שרואה בבילעין זירת קרב מזוין.

"למה התקשורת באה לבילעין? כי יש שם אקשן", אומרת עינת פודחורני. "לא מעניין אותה על מה אנחנו מפגינים ומה בדיוק הביקורת שלנו. אנחנו לא מצליחים לשבור את הפינג-פונג התקשורת של כמה עצורים היו וכמה פצועים. כל שבוע, למשל, אנחנו מדגישים בלי סוף שההפגנה היא נגד הפקעת אדמות הכפר לצורך הרחבת ההתנחלות מודיעין עילית, באמצעות בניית הגדר. אחרי חצי שנה של מאבק, כמעט כל מה שנכנס לדיווחים זה 'בילעין', 'נגד הגדר' וכל מה שקשור לאלימות".

"אם היינו יודעים בזמן על המיצגים האלה, היינו עושים על זה כתבה", מודה

על לא עוול בכפו תועדו ושודרו בתוכניתו של צרור בערוץ 10 ("דין וחשבון", 14.9). (ממג"ב נמסר: "נפתחה חקירה במח"ש, השוטר נחקר והחקירה טרם הסתיימה. מעבר לכך, אותו שוטר גם טופל פיקודית על-ידי מפקדו בפלוגה והורח מלהיות מפקד צוות מפני שנדרש ממפקד צוות יתר סבלנות ורגישות").

כשאלה הם תנאי העבודה, מובן שנוח יותר להסתמך על מי שכבר שם, בייחוד אם יש לו מצלמה ביד. "יכול להיות שצוותי החדשות אומרים לעצמם: 'האנרכיסטים אוספים כל הזמן חומר מצולם, אם יהיה משהו הם יעבירו לנו'", אומר גיא קוטב. "דק כשיש להם תמונות דרמטיות באמת, זה נכנס לשידור".

כלל, אין מחסור בתומרים מצולמים

בתיעוד שלהם את האירועים. הפעילים מתפקדים כמו עיתונאים ובמקומם. "לגמרי", מסכים חיים ריבלין. "זאת שאלה טובה: האם הם עושים את העבודה במקומנו? אנחנו צריכים להיות שם וקשה להגיד שיש שם נוכחות קבועה של התקשורת. מצד שני, אני מבין את זה. לאף עיתונאי אין כוח לבלות שעות ביום שישו כבילעין, כל שבוע; זה שטח פלסטיני שקשה להגיע אליו; ואחר-כך אתה עוד חוטף אבנים וגו' מדמיע".

גם אם אלו דרישות המשימה בסיקור המאבק המרדמם הזה, אין ספק שלא קל להיות עיתונאי בבילעין. בין אלה שחוו את המאבק על בשרם נמצאים אלעד חיסקי, המפיק בפועל בצוות התחקירים של רינו צרור. המכות שחטף משוטר משמר-הגבול

חיים ריבלין. "יש פה משהו מגניב, אחר; סוג של מחאה לא שגרתית, צבעונית, יצירתית". את גיא קוטב זה בכלל לא מפתיע. "העריכה ברוב כלי התקשורת בישראל, לטעמי המקצועי, בעייתית", אומר כתב השטחים של קול-ישראל. "היא משמיטה סיפורים שהם בהחלט חשובים אבל נעדרים את העיס, הצהוב והמנצנץ. כך, הפגנה לגיטימית לא אלימה שבה פסנתרן מנגן על תוואי הגדר, או שיש בה מיצגים אחרים שאינם דרמטיים ומעוררי מחלוקת – הסיכוי שלהם להיכנס קטן הרבה יותר".

המפגינים, המכירים את השטח והנפשות הפועלות, ובגיבוי פריסת מצלמות עצמאית שלא היתה מביישת תחנת שידור בסדר-גודל בינוני, מצליחים בכל זאת לא פעם להתמקם במקדי ההתרחשות ולהזין את התקשורת

עֵינַת פּוֹדְחוּרְנִי, מְרֵאשֵׁי הַמַּאבֵּק מֵעַם "הָאֲנָרְכִיסְטִים נֶגַד הַגְּדָר": הַצְּבָא מְעוֹנִיין לְטַפַּח אֶת הַתְּדַמִּית הָאֲלִימָה שֶׁל הַמַּאבֵּק, שְׂאֵתָה קָל לּוֹ יוֹתֵר לְהַתְמוֹדֵד

היו עוד איזכורים, אבל עיתון זה רכר מוגבל ועשינו מה שנראה לנו שצריך. אבל יש באן מאבק שמתמיד זמן רב, מואחד פלסטינים וישראלים, והגדר היא ללא ספק נושא חשוב. הגדר היא דבר חשוב ואנחנו מאוד בערה. ניהלנו קמפיין בעד הגדר. ולכן אתם לא מסקרים את ההתנגדויות לה?

אני לא רוצה להיכנס אתך לדיון פוליטי. זה מה שעשינו, לפי הוראתי, ואם אתה חושב שנחזור לשם כל שבוע, אתה טרעה. זה הכל.

גיא קוטב סבור שההזנחה המתמשכת היא תולדה של מסננים אידיאולוגיים מוכּנֵּים. "הנראטיב הישראלי הוא פרוֹ-גדר", הוא אומר. "התקשורת הישראלית כולה מתעלמת מהסיפור בבילעין. היא מתעלמת כי המאבק סביב השאלה אם תהיה או לא תהיה גדר – גמור, וגם המאבק נגד הקמתה גמור מזמן; כי הפגנה של ערבים מעניינת פחות מהפגנה של יהודים; כי החמלה וההזרה של התקשורת עם קבוצת ה'אנרכיסטים' שמתלווה להפגנות דלה ביותר. היא מתעוררת, רק כדי לשוב ולהירדם, כאשר מוצגות בפניה תמונות דרמטיות של אלימות. וגם אז, האם משהו אומר: 'אנחנו מפספסים פה סיפור, בשבת הבאה אני רוצה צוות בבילעין?' לא."

הפרובוקציות של המפגינים בוודאי אינן מוסיפות להם אוהרים. קוטב: "מבחינת הצבא, הגדר היא דבר שקרוב לקדוש. בגלל החשיבות שלה ומפני שיוצרים שהגדר היא יעד. האנרכיסטים מעוניינים לפרק אותה, לפוצץ אותה, לשרוף אותה – לא למחות נגדה. לא מפליא אותי שעם ישראל לא מזדהה עם יונתן פולק [ממובילי המאבק, חבר ב"אנרכיסטים"; י"ל וי"ק], בייחוד כשרואים תמונות שלו קופץ על ג'יפ צבאי ומתגרה בחיילים. ההפגנות עצמן סופר לגיטימיות, הכוונה לפגוע בגדר – על זה אפשר להתווכח."

דעיתו של הסיפור נתפסת בצבא כהישג. "בסופו של דבר, כמו שאני רואה את זה, הם לא הצליחו במאבק שהם ניסו לעשות", אומר אסף אוולאי, נציג דובר צה"ל. "אנחנו השתדלנו לשמור את זה בפרופיל רי נמוך. תשאל בנאדם ממוצע בציבור הישראלי מה הוא יודע על בילעין ומה הוא זוכר, לא בטוח שמי שלא קורא 'הארץ' יידע מה זה. ב'מעריב', ב'ידעיות', בערוץ 2, בערוץ 10 – בפריים טיים – זה לא מופיע. רוב האנשים בארץ לא מכירים את הסיפור. זה החלטת הישג מבחינתי."

האם זה הישג שהתקשורת רוצה להיות שותפה לזו?

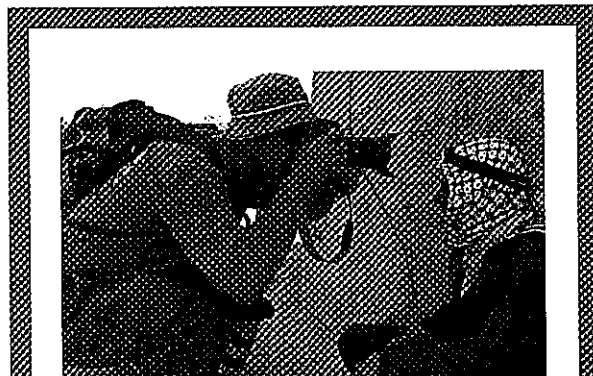
חיים ריבלין: "לא היה ולא נברא. לפני הצהריים הפסנתרן הוריע שהוא לא מרגיש טוב, נפרד בנשיקות וחזר לתחומי הקו הירוק. אף אחר לא העביר פסנתר לשום מקום. מה מקור היריעה הזו? אין לי מושג. התוכן מבוסס על הקומוניקט שפרסמו המפגינים לפני האירוע. ב'Ynet' יצאו מנקודת ההנחה שאם האירוע הסתיים באלמות, אז כנראה הצבא לא נתן לו לנגן, וככה המציאו – פשוט המציאו – יריעה, שצוטטה את-כך ב'הארץ' ובכל מקום אפשרי. זאת רוגמה קלאסית לצורך להיות נוכח בשטח. כשאתה שם, אתה רואה את התמונה המלאה" (מערכת Ynet מסרה בתגובה: "הפסנתרן יעקב אלגרו הגיע לכפר בילעין וניגן כמהאה על בניית הגדר במקום, אולם לא סולק על-ידי חיילי צה"ל. משנתגלתה הטעות בכתבה היא תוקנה לאלתר").

בהיעדרה של התקשורת, מתחרים ביניהם הצרדים מי ימסור את הרייח הראשון מהשטח: "בררר-כלל, על הפגנות אני לא מרווח, אין לי עניין למנף את הסיפור שלהם", אומר אסף אוולאי, נציג דובר צה"ל באוגדה. "כשראינו שה'אנרכיסטים' מאוד מהירים בהוצאת הורעות לעיתונות, למדנו שעדיף להיות הראשונים שמוציאים דיווח. אנחנו מעדיפים למסור את הגרסה שלנו למתרחש ולא להגיב על יריעה שמקורה בצד השני."

מעוז ההתנגדות העיקש והוותיק ביותר נגד הפקעת קרקעות הכפריים, סמל המאבק נגד הקמת גדר ההפרדה, הכפר בילעין, נותר עלום מבחינת צרכן התקשורת הממוצע. ל"יריעות אחרונות" אין כתב המופקר על הנעשה בכפר (רוני שקד, כתב השטחים של העיתון, שלח אותנו לברר במערכת מי האחראי לנושא; שם חשבו ששקד הוא הכתובת). ב"מעריב" הסיקור דליל לא פחות. שאלנו את אמנון דנקנר על חשיבות הנושא בעיניו. "בילעין הוא נושא חשוב", אומר עורך "מעריב", "ולכן דאגתי אישית שתהיה כתבה בנושא כמוסף לשבת של העיתון" (סופשבוע בכפר", עמית כהן ונאוה צוריאלי, 23.9; י"ק וי"ל)."

ומעבר לזה? אתם לא עוקבים אחרי הסיפור?

מבילעין, גם צה"ל התחמש במצלמות, ובהפגנות נלווים ללוהמים חיילים שתפקידם לתעד את ההתרחשויות מנקודת המבט של הצבא. לעיתונאים נותר רק לבחור. וככל זאת, לעתים מתברר כי אין תחליף לנוכחות בשטח. נוכחות כזו היתה, למשל, חוסכת ל'Ynet' מעידה מביכה. ידיעה שהתפרסמה באתר אחרי אחת ההפגנות (עלי ואקד ואפרת וייס, 16.9) תיארה את מה שאמור היה להיות ההתרחשות המרכזית של היום: הגעתו של פסנתרן הולנדי ניצול שואה לנגן בכפר. ואקד וייס דיווחו על שינוע הפסנתר אל תוואי הגדר ועל ניסיון שכשל לערוך את הקונצרט שם. מה שבפועל נותר בגדר תכנון, תואר ב'Ynet' כאילו באמת קרה.

אין מחסור בתמונות מזירת המאבק: גם המפגינים וגם צה"ל מצוידים במצלמות ומספקים צילומים לכלי התקשורת. זה מסביר, אולי, את נוכחותם הדלילה של עיתונאים בשטח.

איגרת

עיצוב

גרפיקה

אתרים

איתור ויצירת תוכן

your
dream
here!

איגרת : IGERET@ADAMNET.CO.IL

WWW.IGERET.CO.IL

050-5215635

050-5227583

ניקול לוין, עו"ד מגשרת ונוטריון
Nicole Levin, Adv., Notary & Mediator

- ייצוג יחידים וחברות בניה במגוון רחב של עסקאות גדל"ן.
- ייצוג של עסקים ומודות במגוון תחומים.
- מגשרת בעלת נסיון רחב מול חברות ופרטיים.
- כלולה ברשימת המגשרים של הנהלת בתי המשפט.

רח' נפתלי 35 ת.ד. 2405 בית שמש 99000 Beit-Shemesh P.O.B 2405 Naftali St.
טל. 02-9915687 Tel: פקס. 02-9918476 Fax: nicole@levinlawoffices.co.il
www.levinlawoffices.co.il

ניקול לוין
משרד עורכי דין
Nicole Levin
Law Offices

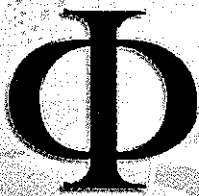
פרקסיס

יישומים מעשיים של ידע ומיומנויות
פילוסופיים בהתמודדות עם בעיות היום יום

בהנחיית

ד"ר אורה גרינגרד

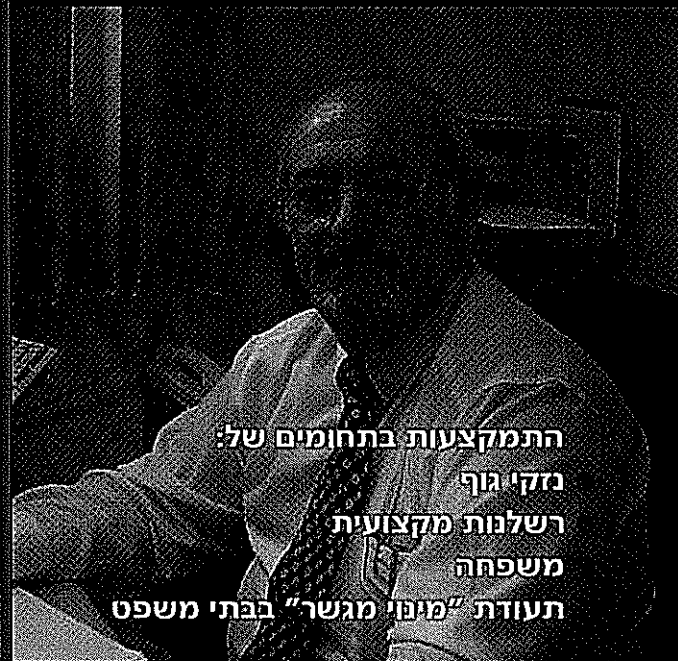
מרצה לפילוסופיה, מגשרת וירעצת פילוסופית
לפרטים, למשפחות ולארגונים.

- גישור במחלוקות על מטרות, שיטות, גישות וערכים - במשפחות ובארגונים אחרים
- סיוע פרטי וקבוצתי בהתמודדות עם בעיות אישיות ובין-אישיות במקומות עבודה
- הנחיית קבוצות בשיטת הדילוגים הסוקרטיים
- שיחות אישיות - סיוע במצבי משבר, מבוכה, תהייה וקונפליקט
- הרצאות על פילוסופיה ויישומיה המעשיים

טל: 03-6422439 פקס: 03-6414776
e-mail: orag@mail.shenkar.ac.il

ד"ר אריה חן מגשר (M.D: M.H.A)

התמקצעות בתחומים של:
נזקי גוף
רשלנות מקצועית
משפחה
תעודת "מיפני מגשר" בבתי משפט

טל: 09-9564340, 057-7464748
e-mail: drarie@walla.co.il

תרגום עיסקי

תרגום ספרים

עריכה והפקה

ליווי אנשי עסקים

קשרים עיסקיים ענפים בניגריה

הפקת סרטים

דיויד רוז

מתרגם מקצועי מעברית לאנגלית

טל: 04-6800464 פקס: 050-8968118 נייד: 052-4468487
כרכום 14 ד.נ. דרום רמת הגולן 12370 david_rose39@hotmail.com

יוסי בן פורת

יועץ מס מאסמר

- דו"חות שנתיים
- הנהלת חשבונות
- משכורות
- תאומי מס
- החזרי מס לשכירים

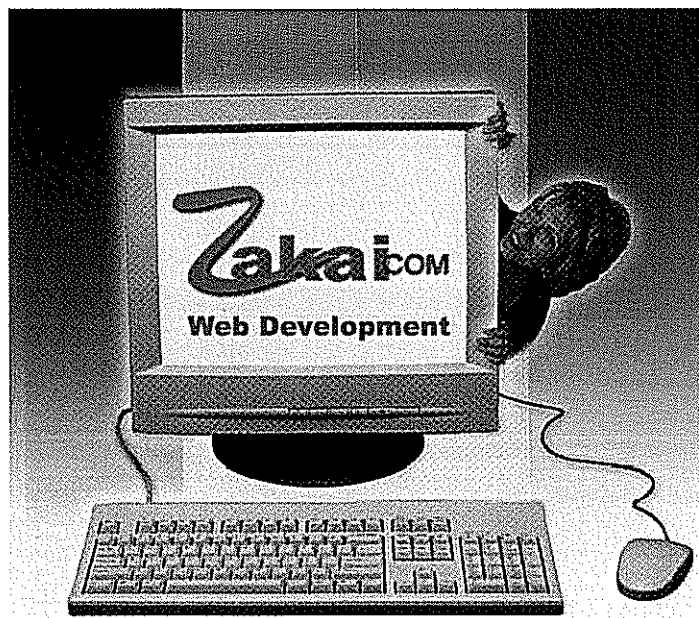
רח' פתח תקוה 51/9 נתניה טל: 09-8627377
yosi@bookkeeper.co.il

רחל ליבנה

עובדת סוציאלית - מטפלת משפחאית

רחל מוכהו 68 רעננה
 70 : 09-7429391 תל: 054-6220065
rachel@tvclassic.net

- עיצוב והקמת אתרי אינטרנט
- אתרים תדמיתיים ומסחריים
- שדרוג, פיתוח ואחזקת אתרים קיימים

www.zakai.com

טל: 04-8228978 / 050-6560194

זכאי קום, קומי 30, חיפה 32201

בס"ד

המכון הישראלי ללימודי נישואין ומשפחה
 פותח את שערו לקורס להכשרת
 מנחי נישואין ומשפחה
 לגברים / נשים, בירושלים ובמרכז.

הקורס מכשיר לתפקידי ופעולות הנחיה לזוגות בתחום
 הנישואין והמשפחה תוך כדי שילוב מרכיבים עיוניים
 והתנסות חוויתית ועבודה מעשית מודרכת

למסיימי הקורס בהצלחה תוענק תעודה מהמכון הישראלי
 ללימודי נישואין ומשפחה
 ותעודת הסמכה ממשרד החינוך (620 שעות)

תכנית המשך לבוגרים לייעוץ נישואין רבניים
 בחסות החברה ללימודי המשך,
 בית הספר לעבודה סוציאלית באוני' בר אילן
 ובהמלצת הרבנות הראשית לישראל.

סגרי הקורס מתקבלים כחברים באגודת נגה - איגוד יועצי הנישואין הרבניים בישראל.
 הדואג להשקף פעילותם המקצועית ומעניק להם פרסום ואפשרות להשתלב בשוק העבודה.

לפרטים והרשמה:

02-6413242 נייד: 054-8119588

אורי גלבוש

משרד עורכי דין

- ⊗ גישורים ובוררות
- ⊗ נזיקין ורשלנות רפואית
- ⊗ נפגעי קיבוצים ואגודות שיתופיות
- ⊗ משפט אזרחי וייצוג בבית משפט

מטודלה 3 ירושלים
 טל: 02-5663121 פקס: 02-5619591
url@gilboa-law.co.il

ירון גרוס משרד עו"ד

דיני משפחה

מזונות, רכוש, משמורת, אלימות במשפחה

ירושה

התנגדויות לצוואות, צווי קיום, עריכת צוואות

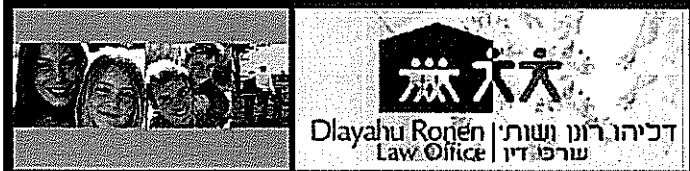
עבודה

יחסי עובד מעביד, הסכמים קיבוציים, ביטוח לאומי

לשון הרע

הגנת הפרטיות

התע"ש 20 (בית פעמון) כפר סבא
 09-7669187 פקס: 09-7687761

דליהו רונן

עו"ד ומגשר

עו"ד בעל נסיון ותיק ומוניטין המתמחה בדיני משפחה, גירושין, ירושה, חטיפות ילדים בינ"ל, הגירה, חלוקת רכוש ומקרקעין בתוך המשפחה, פיתרון סיכסוכים משפחתיים מורכבים בתוך המשפחה לרבות ענינים עיסקיים ועוד.

גישור הוא תהליך פתרון סכסוכים שבו אדם אובייקטיבי מתבקש ע"י הצדדים לסכסוך, לעזור להם לפתור את המחלוקות ולהגיע להסכם המקובל על שניהם. בהליך הגישור ניתן: להמנע מהליך משפטי ארוך, לחסוך כסף, להיות בעלי השליטה בתהליך, לסיים את הסכסוך עם מינימום עוינות, להישאר במערכת יחסים תרבותית עם הצד השני ולהגיע להסכם שמקובל ומשביע את רצון שני הצדדים. הגישור קיים בתחומים רבים במיוחד בסכסוכים משפחתיים ועסקיים.

www.hc-sic-law.co.il

רח' דוד המלך 33 פינת רח' אורי, תל אביב
 03-69156781 פקס: 03-6915679
 e-mail: edlayahu@barak.net.il

י א י ר ג ו ל א נ
 ע ו ר ד ז י ו
 Y A I R G A U L A N A d v .

משפט פלילי

- ייעוץ בחקירה
- מעצרים
- ייצוג והופעות בבתי משפט
- דיני צבא
- הלבנת הון
- דיני הסגרה
- עבירות צווארון לבן

רח' הלל 18 (בית אור גיל), ירושלים 94581
 טל. 02-6244204, פקס. 02-6251360

מתלבשים על החגים

1. עוני עונתי, עוני חגיגי

מטרתה היא בתקשורת הישראלית, לנצל את הימים שלפני החגים, וכראשם את חגי חשבון הנפש שבין כסה לעשור, כדי לרווח על מצב ה"עוני" ולהעניק חסות למבצעי תרומות מזון לחג. "אלפי עובדים ברשויות המקומיות לא יקבלו שכר", "חג עצוב", "כגדי החג של משפחות המצוקה", אלו מקצת ממאגרי הכותרות סוחטות הדמעות המחכות במחסנים ונשלפות לקראת החג, החג שכמו נולד – על שולחנו והחגיגי ובגדיו החרשים – להוכיחו את "הבעיה", ולהתריע, ולחזור ולהתריע כי מבצעי ההתרמה אינם תחליף למדיניות ממשלתית וכו'. הכל, הכל מסכימים עם כתבינו האמפתיים לענייני רווחה/כלכלה כי את הבעיה שלא נולדה אתמול צריך לפתור, ובהקדם, ומן השורש – כדי שער החג הבא...

חיים על קו העוני ומתחת לו הוא מצב מחפיר ובלתי נסלח, בכל תקופה. העיתונות, בעצם הסיקור הרחב שהיא מעניקה לנושא בימי חג, חוטאת בהצגת הבעיה.

2. הבהלה לחג

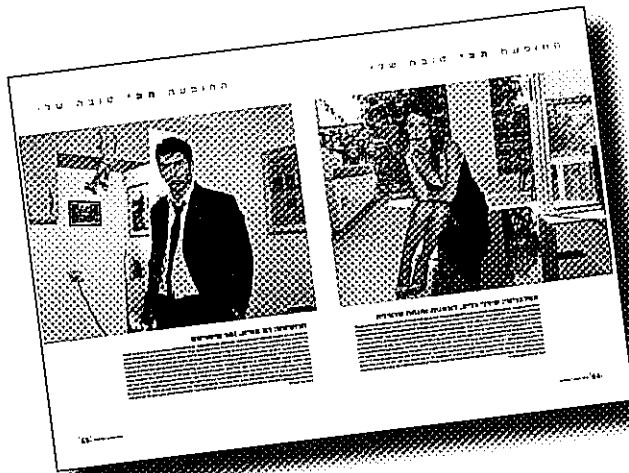
העיתונות לוקחת חלק גם ביצירת הבהלה, בהיותה חלק ממנגנון הפצת תרבות החג הישראלי. "שולחן החג", "סל המזון לחג", "ביגור לחג", "מתנות לחג" – לצירופי המלים הללו של לשון הבורגנות יש כוח מעצב מציאות. "נתקעתם בלי עזרת בית לפני ראש השנה? אתם בכעיה", זועקת כותרת ב"ידיעות אחרונות" (דור רגב, 27.9.05): "ארוחת חג על שולחן מפלסטיק", מתפלץ nrg, אתר האינטרנט של "מעריב", מסיפורו של עובד המועצה הדתית (גיל חורב, 27.9.05) ובאותו יום, בהדשות בערוץ הממלכתי, מיחצנים מיום תרומת "כגדי חג" ("לפחות יהיה משהו חודש ללבוש בחג"). לא זו בלבד שמושגים אלה רוחקים הצדה את מהותו של החג העברי ופורקים אותו מנכסיו הרתיים והתרבותיים, הם מציבים משוואה שלפיה, אין כסף – אין חג. איך הוכרו באותה מהדרות "מבט?" "ישראלים נאבקים על הזכות לחוג". החג העברי החדש, החג המסולף, החג שאינו מצווה אלא זכות, הופך לעוד סמל סטטוס. מי שיש לו, זולל וקונה, מי שאין לו, "לא יכול להסתכל לילדים בעיניים". הנהי על מצב החסר של "תרבות העוני" הופך לשופרה של דת הצריכה.

3. בגדי החג של הידוענים

בהפצת המוסכמה שלפיה אין חג בלי בגד חג עוסק גם מוסף "הארץ" (30.9.05). המוסף, המגדיל מדי שבוע את מספר אנשי העשירון העליון/ידוענים המתארח בין עמוריו, מציין את ראש השנה בפרויקט אופנה מיוחד: "ההופעה הכי טובה שלי" – ידוענים מתלבשים במיטב מחלצותיהם ומספרים מה ילבשו לחג. היקף הפרויקט: לא

פחות מתשעה עמודי צבע ועשר אושיות מתלבשות – זמרת, סופרת, עיתונאי, יום, "אשת קריירה", שחקנית, אמנית, דוגמנית, איש הייטק ורוקיסט. כדי למנוע תרעומות ונויפות מצד אותם קוראים חושבים-מדייכברים-חתייארים-מנותקים-עוכרי-שמחות, העשויים להתקומם נגד הקו האסקפיסטי הבוטה של העיתון, מקדים עמית שהם, עורך הפרויקט, להשיב אש: "זהו לא פרויקט צבעוני", כך הוא מכריז (טייקי) אוף על המקטרת של מגריט...), "זה סיפור אנושי". אל מי שעדיין לא שוכנע, ניתכת ארטילריית ביקורת התרבות: "אופנה היא ההכרה להיות מישור", "כגדים הם החופש להיות אתה", "גם אדישי המראה, כמו הגנדרנים ואניני הטעם, מבינים שיש משהו בהופעה החיצונית שהוא כל כולו הם ורק הם, משהו שלא קשור לדיקטטורה של הכלל אלא לאוטונומיה של הפרט".

"אוטונומיה של הפרט" הוא מושג חמקמק, אך רשימת פרטי הלבוש של משתתפי הפרויקט קונקרטי: "חולצה יקרה מזארה", "גופייה משינקין", "רדיד משרה תעופה", "חולצה של הלמוט יאנג שקנית בניירורק כשהייתי נורא עשיר", "חצאית שהחיפוש אחריה ארך חודש

שלם", "חולצה של דולצ'ה וגבאנה", "שמלה של רוברטו קוואלי", "שמלה מניירורק", "שמלה מלונדון ב-15 ליש"ט, שזה כלום", "חליפה מחנות וינטאג' בלונדון ב-85 ליש"ט. רק צדקת אחת, "אמנית מכריקה ועולה חרשה", מתגאה בשמלה עם יהלומים מזויפים מרחוב ביאליק ברמתגן, ש"יש בו דברים טובים וזולים".

כאשר מציבים את הרשימה הזאת אל מול הטקסט של עמית שהם, הוא הופך באחת לסוס טרויאני המאפשר קריאה ביקורתית של הפרויקט (אף כי אינני משוכנעת כלל כי זו כוונתה המקורית), המוציא מאךונותיה של האליטה הכלכלית/תרבותית כמה השקפות עידומות ובלתי מחמיאות באשר לקשרים שבין האדם לבין מה שמכסה אותו. בין אם משתתפי הפרויקט בחרו במכוון לנפנף בפריטי לבוש יקרים שנרכשו בכירות העולם, או שאכן הסגירו בתוכם-לב את תכולת ארונות הבגדים שלהם, עצם ההסכמה לקחת חלק בפרויקט היא בבחינת הצהרה.

עמון בתוך הבוועה

מוטי שקלאר: האסימון לא נפל

מנכ"ל הרשות השנייה, מוטי שקלאר, אומר כי התרשם שהנהלת חברת החדשות של ערוץ 10 רווקא בער רבית רבותיות, אבל הפרדיגמה, לדבריו, מנצחת. ומהי הפרדיגמה? חיפוש אחרי הריגוש במקום אחר משמעות ועומק. "לתקשורת הישראלית המרכזית, כמו לחברה עצמה, אין רצון ויכולת להכיל את מה ששונה ממנה. עוד לא נפל האסימון שאפשר ליצור גם תקשורת אחרת, וכל עוד לא יהיו כתבים שיבואו מתוך המציאות השונה – המציאות הזאת לא תבוא לידי ביטוי על המסך. המהדורה של חדשות 10 היא מקצועית, מעולה, אבל היא לא שונה מהמתחרה". לדבריו, ימליץ להנהלת הרשות להתנות את המשך מתן ההקלות לערוץ 10 בשינוי חברתי של ממש: בעיקר פתיחת השורות לכתבים חדשים ממגזרים שונים. הגיע הזמן להבין, מרגיש שקלאר, שרוב האוכלוסיות במדינת ישראל אינן מיוצגות על המסך. ואם רוב החברה הישראלית לא תרגיש מחוברת להוויה, והרגשת ההדרה תימשך, זו סכנה חברתית ורמקורטית. גיא סודרי, עורך המהדורה של חדשות 10, הפנה את השאלות הנובעות מהתיאור לעיל לאבי ברזילי, מנכ"ל חברת החדשות. ברזילי סירב להתראיין.

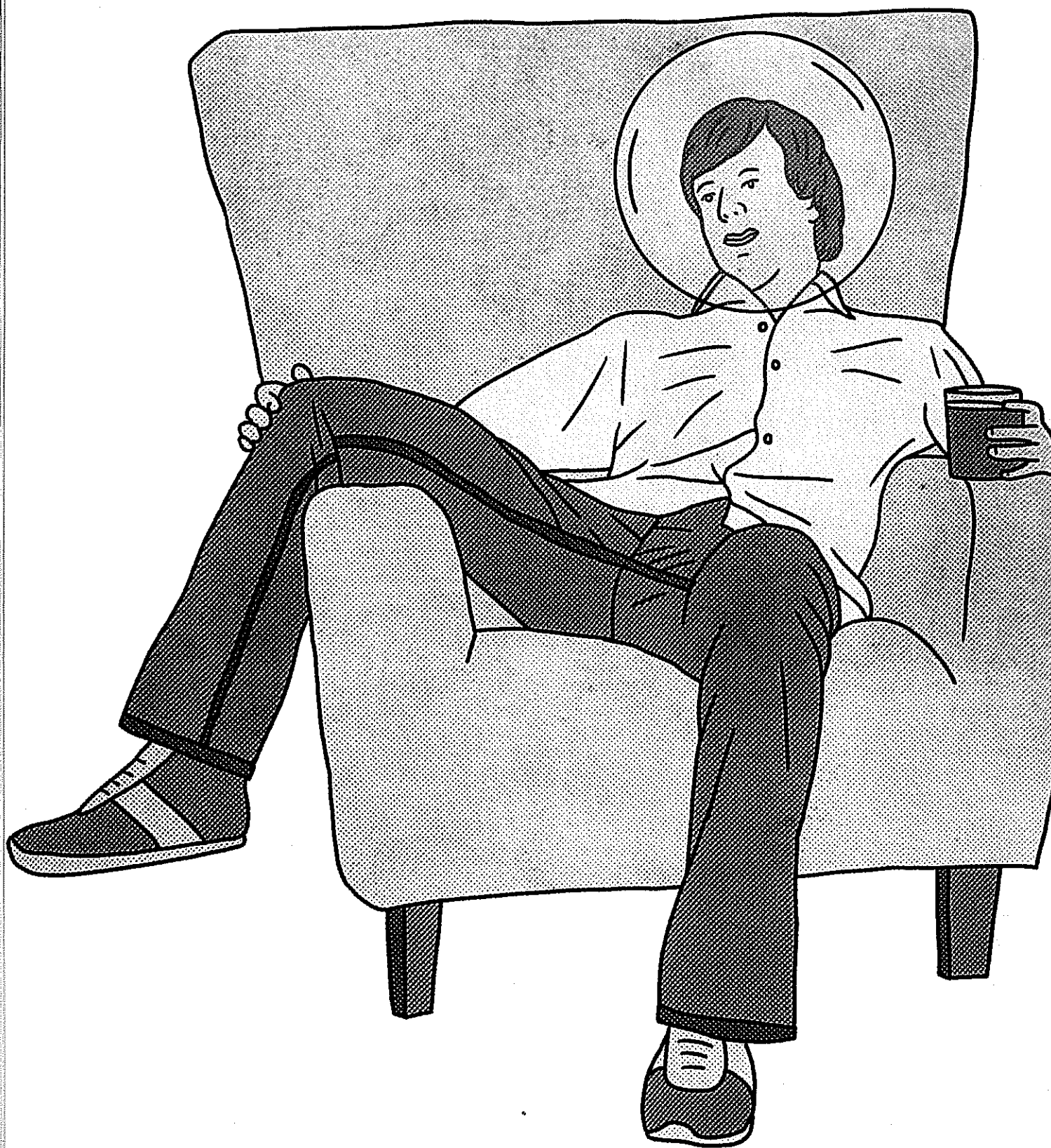
רן בנימיני

בצורה שונה. לאחר כמעט שלוש שנים, ראוי לברוק מה באמת נשתנה.

"העין השביעית" ליווה את החדשות 10 בתחילת הדרך ("סטארט אפ", גיליון מס' 43, מרץ 2003). "אנשי החדשות שלכם מומינים אתכם לראות חדשות שלא הכרתם", נפתחה אז הכתבה בציטוט מתוך הפרסומת ששודרה ברדיו: "חדשות מאוזנות יותר, עם יותר דיווחים מרתקים, מהשטח, ועם מגוון דעות ונקודות מבט שלא הכרתם. חדשות 10 – לראות את הדברים אחרת". וכדי לראות את הדברים אחרת פתחה חברת החדשות הטרייה במהלך נרחב לגייס כתבים חושיים, חסרי ניסיון, מתוך כוונה מוצהרת להביא לקדמת הבמה אוכלוסיות שגדחקות לשוליים. כל כתב והמשבצת שלו. בין היתר שולבו טלה איילין ומהרטה ברוך, כתבות ממוצא אתיופי, אמילי עמרוסי, מתנחלת, וספא אברדיעי, ברואית תושבת בארישבע. רם לנדס, מנכ"ל

יותר מהפוליטיקה, הכלכלה והביטחון – מה שנצנץ בזכרונם של כמה מהמוראיינים לכתבה זו הם זוג סנדלים צבעוניים. סנדלי קרוקס, ליתר דיוק. הצעקה האחרונה של הקיץ. ואם האוזניים שלכם פספסו אותה, סביר להניח שאתם לא גרים במקום הנכון, או שלא ראיתם את הכתבה בחדשות 10, כתבה שהוקדשה כולה לטרנד החדש. אבל אתם לא לבד. אפילו בתוך מערכת החדשות של הערוץ יש מי שסבורים שהכתבה על הסנדלים האופנתיים קבעה – היא כמה שנראה כנטייה תל-אביבית – שלא לומר צפונית, במלעיל – של המהדורה המרכזית. וזה לא שיש משהו רע בתל-אביב, חלילה, אבל מייסדי חדשות 10 הצהירו בתחילת הדרך על כיוונים אחרים, על רצון לראות את הדברים

החדשות של ערוץ 10 נראות כמו מאמץ מגושם לחקות את

איור: בחיה קוטסון

מתחרה מערוץ 2. זה לא מה שהבטיחו לנו לפני שלוש שנים

חברת החדשות דאז, אמר ל"העין השביעית" שמדובר בתפיסת עולם: "אם ניתנה לנו הזכות להקים ארגון חדשות חדש, מוטלת עלינו החובה והזכות גם להוליך שינויים חברתיים שאינם קשורים למוצר החדשותי, אלא לחברה הישראלית שבה אנחנו חיים... אם שתי הכתבות מהעדה האתיופית יצליחו, כל התפיסה של האוכלוסייה האתיופית כלפי התקשורת תשתנה". אלא שתפיסה לחור, ועולם לחור.

במרוצת הזמן עזבו ארבע הכתבות את תפקידיהן: איילין נטשה את הארץ מסיבות אישיות, ברוך העדיפה קריירת משחק ואת תוכנית הריאליטי "השגריר" בערוץ 2, עמרמי התגלגלה לתפקיד דוברת מועצת יש"ע, ואביר רביע הבינה מהר מאוד שהיא מעדיפה את האקדמיה. גם עכשיו, בכל ערב בשמונה היא צופה במהדורה באדיקות, ובאותה אדיקות ממש היא גם מחפשת – לשווא – את השוני: "מה שרואים בחדשות 10 זו לא החברה האמיתית, זה רק חלק קטן ממנה. איפה הפלסטינים אורחי ישראל? איפה הדרוזים? איפה הבדואים? אני מחפשת היטב בכתבות ולא מוצאת שום ייצוג לחברה שממנה אני באה, אפילו לא בהיבט השלילי. צבי יחוקאלי, הכתב לענייני ערבים, מסקר את העולם הערבי בצורה חכמה ומעמיקה, גם ניצן הורביץ, עורך חדשות החוץ, עושה עבודה נהדרת, אבל דווקא מה שקורה מתחת לאף לא מיוצג כמו שצריך. הפנים הרבות של החברה הישראלית אינן באות לידי ביטוי". אמילי עמרמי אומרת שלא הגבילו אותה, אבל ציפו ממנה לרבר ב"שפה תל-אביבית": "ציפו שאביא למערכת את מה שרגילים לראות, את מה שמתאים לסטריאוטיפים שיש על המתנחלים. המהדורה של היום משודרת ממדינת תל-אביב אל מדינת תל-אביב. אין בשורה חדשה. כשהייתי כתבת הצלחתי להביא דברים אחרים מהיישובים ביהודה ושומרון

כי אני באה משם. עכשיו כמעט אין ייצוג לפריפריה: לא התרבותית ולא הגיאוגרפית, והרבה אנשים שאני מכירה מאוכזבים מהמהדורה". איש לא החליף את אבירדיע ועמרמי עם עזיבתן. המשבצות הסקטוריאליות, תפיסת העולם של חדשות 10, נשארו – עד לשעת סגירת הגיליון – מיומנות. כתבים ומגישים חדשים הוכאו בעיקר מגלייזה"ל, ובוגרי התחנה הצבאית מרכיבים כיום את עיקר כוח-האדם בחדשות 10. מקצתם נשלפו מהבקר"ם עוד בטרם נשמו את אוויר האזרחות.

"גבולות הגזרה של חדשות 10 הם מדרום תל-אביב ועד צפון הרצליה", מנסה להמחיש אחד הכתבים במערכת. "המהדורה מכוונת לבורגני הממוצע. לאיש/אשת ההייטק, או עורך-דין, או רואה חשבון. יש הרבה כתבות צבע על אופנה, טרנדים, צריכה וכסף. אם משהו קורה בתל-אביב – הסיכויים שלו להיכנס למהדורה טובים יותר. מאשר אם הוא קורה באזורים אחרים. אנשים רבים במערכת חיים ב'מדינת תל-אביב': הם אוהבים סטריאוטיפים, ולכן מביאים צילומים שיתאימו למה שהם רוצים לראות. לכתבים החדשים אין הרבה נסיון חיים, הם כמעט לא פגשו את 'ישראל השנייה', כמעט לא ראו אוכלוסיות אחרות".

עובדים במערכת חשים את הקושי להביא לשידורן של חדשות וכתבות על ענייני חברה או מיעוטים. "ערבים צריכים לעשות פיגוע כדי להיכנס למהדורה", אומר אחד העובדים. "גם סיפורים מהפריפריה צריכים להיות מאוד משמעותיים. זה כבר השתרש: כתבים למדו פשוט לא להציע לעורכים אייטמים שהם יודעים מראש שאין סיכוי שייכנסו למהדורה". עובד אחר מעיד גם הוא על הקושי: "המהדורה היא מעין בוועה, וצריך הרבה מרפקים כדי להכניס אייטמים מחוץ לתל-אביב. העורכים לא מקפחים את

כתבי הפריפריה במתכוון, אבל הרבה פעמים הם אינם מודעים לחשיבות שיש לנושאים מסוימים ביישובים שמרוחקים מגוש דן".

לאיזה מגזר הסיכוי הנמוך ביותר לקבל מקום במהדורה? בעיקר לערבים. ערביי ישראל לא מעניינים אף אחד במערכת. גם בתקופתה של העורכת הראשית הקודמת, טלי בן-עובדיה, וגם בתקופתו של העורך הנוכחי, גיא סוררי. זו לא גזענות, אבל זה פשוט רחוק מהמרכז, פיזית ומנטלית, ולכן זה ממש לא מעניין את העורכים.

טלי בן-עובדיה: "אני לא בוחנת אייטמים לפי מוצא או דת, אלא לפי ערכם העיתונאי, העניין והחשיבות לצופה. אני, כמוצאה, עשיתי מאמץ גדול מאוד שהמהדורה לא תהיה 'תל-אביבית', ואני חושבת שהצלחתי". כתבים מעידים כי בן-עובדיה אכן דרשה מהם לא פעם לפתוח את העיניים ולצאת מהבצחה התל-אביבית. הם מציינים לטובה פרויקט שיומה: "חדשות מקרוב" – שידור מעת לעת של מהדורה שלמה מיישוב כפריפריה. זה היה אמנם מעט מדי, אבל עכשיו אפילו הפרויקט הזה איננו. יוזמת

"חדשות מקרוב" הפכה, בדיוק כמו יישובי הפריפריה, לזיכרון עמום: בן-עובדיה התפטרה לפני כחצי שנה מתפקיד ראש מחלקת החדשות והעורכת הראשית בשל חילוקי דעות עם מנכ"ל חברת החדשות החדש, אבי ברזילי. רם לנדס, המנכ"ל הקודם, שפרש גם הוא לפני כחצי שנה, סירב להתראיין לכתבה.

כמה חודשים לאחר ביטול "חדשות מקרוב" חיסל המנכ"ל החדש גם נדוניה אחרת שקיבל מההנהלה הקודמת: הפינה "רעת יחיד", שבה הגישו בעלי דעה מעין טור פובליציסטי מצולם על ענייני היום. בין המשתתפים היה קובי אריאלי, עיתונאי חרדי, שהגיש אחר-כך את תוכנית הבוקר. לאחרונה החליט ברזילי לפטרו ולהביא במקומו את קובי מידן. "האתיופית", "המתנחלת" ו"הבדואית" לא לבד: חדשות 10 נשארו גם כלי "החרדי". עריכה בטלוויזיה המסחרית, מתברר, איננה שיעור באזרחות. הרייטינג המדשדש מול המתחרים בערוץ 2 לא נתן צ'אנס "לראות את הדברים אחרת". גורם במערכת מודה: שיקולי העריכה מותאמים לקהל היעד. "צופים בנו אנשים ממוססים כלכלית, ובהם יותר

טלי בן-עובדיה:

אני לא בוחנת אייטמים לפי מוצא או דת, אלא לפי ערכם העיתונאי, העניין והחשיבות לצופה

אמילי עמרוסי:

ציפו שאביא למערכת את מה שרגילים לראות, את מה שמתאים לסטריאוטיפים שיש על המתנחלים. המהדורה של היום משודרת ממדינת תל-אביב אל מדינת תל-אביב

טוב – הוא ייכנס למהדורה. אני עושה הרבה כתבות חברתיות והייתי שמחה גם לעשות יותר. התתייצוג של הערבים נובע מאטימות כללית של החברה הישראלית לנושא הזה. בכלל, המינון החברתי צריך להיות גבוה יותר בכל כלי התקשורת.

"לא קל לפצה תרבויות אחרות, ובגלל חוסר היכרות עם השפה והמנטליות קשה לעתים לקבל שיתוף פעולה מעולים חדשים מרוסיה או מאתיופיה", מודה בכנות אחד מכתבי הערוץ. הבעיה היתה באה על פתרונה, אם רק היתה המערכת מגייסת כתבים מקרב אותם מגזרים, אבל המכרו הראשון שגפתה עם הקמת חברת החדשות היה גם האחרון. קל יותר, כנראה, לקטוף את הפירות מגל"צ. רק לאחר לחצים פתחה חברת החדשות קורס כתבים בשיתוף עם מכללת הרסה, אך רק תושבים מאזור ירושלים רשאים להשתתף בו. התנאי המור נובע מחוק החדשות השנייה: מהדורת החדשות של ערוץ 10 משודרת מגבעתיים, אולם החוק מחייב את הערוץ לשרר את החדשות מאולפנים בכייה. אי לכך החליטו החדשות השנייה ומשרד התקשורת להתנות מתן הקלות לערוץ 10 בפתיחת קורס לירושלמים: אם ערוץ 10 לא יבוא לירושלים, ירושלים תבוא אליו. את הקורס הירושלמי מרכז גלעד ערין, העורך והמגיש של מהדורת

נשים מגברים, ומה שאנחנו משרדים זה מה שהם רוצים לראות.

התבוננות בתכני החדשות שמשרד ערוץ 10 מחזקת את הטענות על חוסר ייצוג הולם לפריפריה ולקבוצות מיעוט. מבדיקה של כל המהדורות ששודרו בימי החול של חודש ספטמבר 2005 עולה, שהעורכים מתרכזים בעיקר בפוליטיקה, ביטחון, חוץ, כלכלה ופנאי. על העולים ושאר המיעוטים אין בכלל על מה לדבר, ובאמת – אף אחד לא דיבר: מהעולים החדשים, הערבים והדתיים/חרדים יש התעלמות כמעט מוחלטת. במהלך כל החודש שודרו רק ארבע כתבות על עוני ומשפחות במצוקה, וכתבה אחת בלבד על המגזר הערבי (אפליית תלמידים ערבים בלוד). כתבות על תרבות הפנאי, לעומת זאת, לא חסרות: סלבריטאים, אירועים נוצצים, אופנה, טרנדים ודיסקים חדשים. על עולם המכוניות לבדו שודרו במהלך החודש חמש כתבות. זה המקום לתזכורת קטנה: על פי דו"ח העוני האחרון שפרסם המוסד לביטוח לאומי, חיים בישראל יותר ממיליון וחצי איש מתחת לקו העוני – מחציתם ילדים.

טליה פלד-קינן, כתבת רווחה וחברה של חדשות 10, סבורה שהייצוג דווקא הולם: "אני בתחום שלי עושה את המקסימום ומצליחה להביא מצוקות מכל הארץ. אם מדובר בסיפור עיתונאי

ליל שבת, "האולפן המרכזי". עדין, יש לציין, מקפיד – לעומת המהדורות היומיות – להאיר את השכת השוליים והנושאים החברתיים מקבלים אצלו מקום נרחב יותר.

מחקר שנעשה בעבור החדשות השנייה לפני כשנתיים ("הנעדרים והנוכחים – רב-תרבותיות בטלוויזיה המסחרית", ד"ר אלי אברהם, ד"ר ענת פירסט ונועה אלפנט-לפלר) לא הפתיע, אלא רק חידד את הירוע: אחוזי הופעת של קבוצות מיעוט במהדורות החדשות של ערוץ 2 ו-10 קטן משמעותית מאחוזן באוכלוסייה, עד כדי "הכחרה" מהמרקע, וגם המעט

מגדלת אם מערכת החדשות 10 מיישמת את השינויים הדרושים: מתן הזדמנות לכתבים מהפריפריה והרחבת הייצוג של קבוצות המיעוט במהדורות המרכזיות. במהלך שנת 2006 גם תפוג הארכה שניתנה לחדשות 10 להמשיך ולשדר את המהדורות מחוץ לירושלים (הקלה שקיבל הערוץ בשל קשייו הכלכליים). וכך, אם לא יהיה שום שינוי, ייאצו אנשי מערכת החדשות לקבל עליהם את גזירתו של חוק החדשות השנייה – לארוז את הטלפונים הניידים ולעבור לשדר מהבירה. לפחות ציבור הנהגים יוכה לבשורה גדולה בעקבות המעבר הצפוי מהקומה ה-16 של מגדל "בית

סיפא אפירוביץ:

איפה הפלסטינים אזרחי ישראל? איפה הדרוזים? איפה הבדואים? אני מחפשת היטב בכתבות ולא מוצאת שום ייצוג לחברה שממנה אני באה, אפילו לא בהיבט השלילי

הוורד" בגבעתיים לאולפנים החדשים בירושלים: ייתכן מאוד, שבמבוקי התנועה המשודרים בוקר וערב יהיו ריווחים על המצב בכבישים אחרים בארץ, ולא רק על נתיבי איילון. ■

רן בנימיני הוא כתב קוליראלי לענייני מטרה

הזה בא בעיקר בהקשרים שליליים. שני שלישים מכלל הרמויות שהופיעו במהדורות היו גברים יהודים, חילונים וותיקים. בחורשים האחרונים ערכה החדשות השנייה מחקר נוסף ותוצאותיו יפורסמו בקרוב.

ברשות השנייה מדגישים כי במהלך השנה הקרובה יבחנו בזוככית

דינת התקלה

■ אריזת שי

שי גולדן, עורך מוסף התרבות של "מעריב", עוב לפני כחודשיים את עיתונו לטובת תפקיד ניהולי ב"ענני תקשורת", חברת הפקות טלוויזיה. בין השאר יהיה אחראי על ערוץ סמייארטי לגברים, ערוץ תוכניות לילדים וערוץ משחקים אינטראקטיבי.

מה חדש? עוד עיתונאי שחצה את הקווים. מכתובה ביקורתית לקבלנות שיווקית. ממוסף תרבות לערוץ "אגו". די מקובל, אפילו טרנד. אבל בעצם, גולדן לא עזב את עולם העיתונות לטובת עולם הבידור. כבר כעיתונאי הפך גולדן, אם להשתמש במטאפורה שהוא עצמו ברא, את התרבות לפרומו. מוסף יח"צני שסרר-היום שלו הוכתב על-ידי לוח השידורים של הטלוויזיה המסחרית ומדורי רכילות הקולנוע החוליוודיים.

אין חידוש גם בכך שעיתונאים (כוודאי בתחום ה"תרבות") מתיישרים בהתאם לציפיות מחלקת המודעות. אבל גולדן היה שונה: בספר שפרסם, הגיבור העיתונאי רוצח באכזריות אנשי טלוויזיה רדודים, ובמאמרים שכתב, ובמיוחד במאמרי המערכת, ביקר את התרבות הריקנית-סלבריטאית שאותה ייחצן, למעשה, בעיתונו. גולדן ניסה תמיד לשכנע, אולי את עצמו, שהוא לא עוד יח"צן. כלומר הוא כן, אבל הוא מודע לזה. ואם הוא מודע לזה, אז מותר לו לעשות את זה. גולדן היה חלק משורת כותבים ו"יוצרים" שפיתחה נוסחה לביצוע פשעי תרבות: אם אתה מודע לכך שאתה עושה משהו, אתה מיד נבעט לעמדת עליונות מוסרית שנמצאת מעבר לטוב ולרע. כך נפרצים כל הסכרים, כי מותר לך לעשות כל נבלה כל עוד אתה מודע לכך שאתה עושה אותה. כל עוד לא תיתפס אומר: "או, זו הסכין שלי, סליחה, לא שמתי לב", אלא: "הו ודאי, זו הסכין שלי, מה, זה לא נעים לך?".

לתקשורת מסחרית – מוסף תרבות או ערוץ טלוויזיה – שתי מוטיבציות: תרבותית (תוכן) וכלכלית (פרסומות). הן אמורות להימצא במאבק תמידי. כיום, המגמה המסתמנת היא ניצחון גורף של המוטיבציה הכלכלית. דוגמה קיצונית היא הגלייתו של רוב חלק התוכן מעיתון "העיר" והשתלטות המודעות על דפיו. מ"פרומו" עובר גולדן לחברת "ענני תקשורת" – שהביאה לכם את "אקזיט" ו"ארטה", וגם המציאה את ערוץ הילדים.

ערוץ הילדים הוא המקום שבו הרציונל המסחרי התחיל לנצח, האתר שבו התוכן הפך להיות "שיווקי" – לפני "גלגל המזל", לפני היוגורט בטלנובלות. כשהילדים האלה יגדלו הם יהפכו למכונות צרכנות מושלמות. הם ילכו לסינמטק כדי לצפות במרתון פרסומות וירקרו לצלילי רינגטונים. לא יהיה צורך במתווכים דוגמת גולדן כדי לשכנע אותם ש"כוכב נולד" וערוץ "אגו" הם בעצם, בהפוך על הפוך, התרבות האמיתית. פשוט לא תהיה תרבות אחרת.

שוקי טאוסיג

לעבור על כך בשתיקה. בפנקס הם עורכים רשימה ובה הם מאוררים את תחושות הנקמנות וההתפעלות מביצועיהם של הפוליטיקאים, מרוממים את האחד ומשפילים את האחר. בתוך מדורגים עשרות אנשי ממון ושררה, שרק מי שמצוי בוירת העסקים יידע להעריך, אל נכון, את מיקומם. ההדיוטות יכולים רק לשפוט מהאופן שבו דורגו אישי ציבור ולגלות מידה בריאה של ספקנות.

י א י ר ל ו י

יאיר לוי הוא סטודנט לכלכלה ומילוסופיה באוניברסיטת תל-אביב

– המקום ה-100. אין עוררין על כך שבהתפתרות גירש נתניהו את עצמו מצמתי ההשפעה, אך מדוע נשמר לו המיקום (המשפיל) בתחתית הרשימה ולא הוגלה אחר כבוד אל מחוצה לה? ואם ההתנתקות, ש"את תוצאותיה עדיין קשה לחזות", היא מהלך שקונה לבעליו בשעה אחת את עמדת ההשפעה החזקה במשק, איך זה שנתניהו, ש"ביצע שורה של רפורמות מבניות ארוכות טווח, שתוצאותיהן יורגשו לאורך שנים", כפי שמסביר גיא רולניק בטורו, נאלץ להסתפק במקום שכל חשיבותו בעלבון שהוא נושא לבעליו?

אלא שנתניהו הכזיב וב"דה מרקר" לא מתכוונים

■ רשימת היסול

ה"רשימה" היא סוגה עיתונאית מפקפקת. אחרי הכל, במה טוב השיר ה-59 של השנה מזה שרוג מיד אחרי? מה טעם יידע צרכן התקשורת לדרג את ידועניו על-פי חוש האופנה שלהם? אך בעוד שמרבית האינטונטרים הללו מסווגים ללא כל קושי כטריטוריה בידורית שחטאה מסתכם בסתמיותה, ישנן רשימות שמכוונות גבוה; "רשימת מאה האנשים המשפיעים ביותר בישראל" של "דה מרקר", למשל, המכריזה שהיא "ממפה את יחסי הכוחות" בקרב אלה ש"מרכזים בידיהם כוח עצום".

איך מתבצע המיפוי? ובכן, אלגוריתם הריורג המדויק שמור במערכת, אך הרשימה מעידה על עצמה שהיא "צופה פני עתיד. האנשים המדורגים בה אינם אלה שהשפיעו בשנה החולפת, אלא אלה שלהערכת כתבי המגזין ועורכיו ישפיעו השפעה מהותית בשנה הקרובה". מפתיע, לכן, לגלות שבראש הרשימה ניצב אריאל שרון, שעל-פי מאמר הפרשנות הנלווה נבחר למקום הנכבד בשל ביצוע תוכנית ההתנתקות – מהלך שגם בעת יציאת הגיליון כבר התייחסו אליו בעיתון כאל "עובדה קיימת". מפתיע עוד יותר בהתחשב בעובדה שבשנה שעברה נפקד שמו של שרון מהרשימה כליל. רשימה שצופה את פני העתיד לא גדרשת, כמוכן, לחזות אותו, אבל נראה שבמקרה זה דווקא בחרו ב"דה מרקר" להשקיף על העבר. שרון לא עבר בתוך 12 חודשים מעמדה של אפס השפעה על המשק לחזית העשייה. סביר יותר להניח שבעיתון רצו לשבח אותו על מה שנתפס שם כצעד מבורך.

התחושה ש"רשימת המאה" היא תעודת השליש של "דה מרקר" מתחדדת כשנבחן מיקומו של בנימין נתניהו. האיש הושלך ממרום פסגת הרשימה ב-2004 (מקום בו "היה מדורג כנראה טוב, כפעם השלישית ברציפות... אלמלא בחר לעשות את מה שנוהר ממנו עד לאותו יום: לתת לפוליטיקאי שבו להרוס לשר האוצר שבו את העבודה") היישר אל תחתית התכית

שנת היהודי החדש

לאחר השלמת הנסיגה מעזה פורסם במוסף "הארץ" (9.9.05) ראיון שערך ארי שביט עם תת-אלוף גרשון הכהן, מפקד האוגדה שפיקד על פיניו יישובי גושיקטיף. הכותרת היתה "היהודי החדש". שביט אינו מסתיר את התפעלותו מהאיש, שהוא מתאר "אדם מרתק" אשר "חי את הדרמה הישראלית באינטנסיביות של משורר ולוחם. הוגה ומצביא. בנאי ועובר אדמה". עולמו הנפשי של הכהן, כך שביט, הוא "עולם שבו האהבה לצבא והמסירות למדינה גוברות על כל ערך אחר. עולם אשר אמונתו בממלכה ובחיילות היא כמעט רתית".

וכך מתאר הכהן, ההוגה והמצביא, והחייל הצעיר, את דמות "היהודי החדש":

"רוגמה ליהודי חדש: פסח שלפני מלחמת ששת הימים, ועידת בני-עקיבא... אל מול הרבנים והקהל מופיעים בני הקיבוץ הרתי מעמק בית-שאן בחופעה של תרגילי התעמלות. המראה הוא מראה של מזרח

הכותרות הנכרות של "הצופה"

במדור "שאל את הרב" באתר האינטרנט של ישיבת בית-אל נרשמים הרבנים מעת לעת לענות לגולשים האלמונים על שאלות הלכתיות. לא תמיד מרובר בסוגיות הרורשות מענה מורכב. לפעמים התשובה טמונה בשאלה. באחרונה הטרידה סוגיה הלכתית ראשונה במעלה את נפשו של אחד התלמידים. כשלא מצא מענה בכתובים, הקליק פנייה אל ראש הישיבה. "רציני לשאול את הרב אם התקשורת נחשבת כמקור רשע", תהה התלמיד החכם. "התווכחתי עם חברי, אם אפשר לקרוא לאנשי התקשורת רשעים". הרב זלמן מלמד, מצדו, ידע כבר שאלות קשות יותר. "התקשורת מתנהגת ברשעות, מסלפת עובדות ביורעין, משניאה את הציבור הרתי ועושה הרבה רעות. אסור להאמין לתקשורת וצריך למעט ככל האפשר להזדקק לה". השיב לתלמידו. הרב מלמד מנה את הצריקים שבסדרום: ערוץ 7, עיתון "בשבע" ו"הצופה", וסיכם: מן הנכון שבכל בית דתי בישראל לא תהיה עיתונות אחרת, אלא רק מה שכשר על-פי ההלכה.

ואכן, לפני ההתנתקות, במהלכה ולאחריה, התרחק עיתון "הצופה" מכל רשעות וסיפק לקוראיו רק כותרות חרושיות שההלכה הכשירה. הניסוח – גלאט כשר, העריכה – למהדרין. מבחר דוגמאות על קצה המזלג המושחז: "המשטרה בשירות הדיקטטור"; "מלחמת ההתנתקות"; "הדיקטטורה הישראלית במאמץ לבלום את המחאה נגד הטרנספר הגזעני"; "המשטרה הפרטית של המשפחה המושחתת"; "החיזור מחולות אשדוד יסביר את ההתנתקות"; "אין כניסה ליהודים"; "סלקציה של היהודים גם בכבישי הנגב"; "צה"ל השלים את הכריחה מהרצועה"; "תוכנית הטרנספר הגזעני הושלמה", ועוד. הכותרות, לא ממש קשה להבחין, לא התאמצו להסתיר את התנגדותו של "הצופה" לתוכנית ההתנתקות. אבל הניסוחים שלהן הסתירו את המושג "עיתון" מהקוראים. הגבול (הרק, מתברר) בין עיתון לבטאון, בין עמוד חדשות למודעת בחירות, נפרץ בקלילות. בציבור הקוראים היו אולי רבים שהתמוגגו, אבל העיתון הפסיד: קשה להתייחס ברצינות לחדשות, כאשר הכותרות של עמודי הרעות הופכות לכותרות ראשיות. "הצופה", בעודו מתחרה בעיתוני חדשות אחרים הפונים לקהל הימני, בחר להרגיש – ככתום בוהק – את היותו לא יותר מאשר יומון של מפלגה.

לעתים קרובות נוטים לייחס לתקשורת כוח רב מכפי שיש לה באמת.

עולה מכך תהייה: אם העיתונים הגדולים אינם חזקים כל-כך, מה דינם של העיתונים הקטנים? הכותרות החריפות של "הצופה" הרגישו דווקא את חולשתו: כמו ילד צנום שנותר לו רק לסגן קללה חרישית לאחר שהביון השכונתי הרביץ לו, כך ניסו הניסוחים הבוטים של "הצופה" לחפות על חילון אישים מול מקבלי ההחלטות. אף אחד ממילא לא שומע, אפשר להשתולל חופשי.

תחשוב: ואף על פי שיתמהמה. יתמהמה. כלומר ימשיך להתמהמה גם בעתיד. בעיני זה לוז הקיום היהודי. זה הקיום היהודי באיו תקות אין קץ".

ארי שביט לא רק מתפעל מתת-אלוף כהן, הוא גם שותף לחזונו. במאמר מסכם בגליון ראש השנה של "הארץ", בכותרת "שנת חלוקת הארץ", הוא מתאר את ייחודו של המצב הישראלי. בעור שהעולם נשטף במימי אסונות הטבע הגדולים, ב"אי הישראלי" היתה זו שנה של בניית סכרים. "דווקא כאן, השנה האחרונה הביאה לידי מימוש את ישראל החדשה שעלתה מתוך שנות האלפיים. ישראל אשר יודעת שהיא מוקפת ים סוער. ישראל אשר מבינה שהיא חיה בדריכות מתמדת לקראת סופה עתידית".

ובכן, זוהי ישראל החדשה, מקום מושבו של היהודי החדש. אי מוקף מים סוערים. לבר מול איתני הטבע, יהרות השרירים ה"חדשה" אינה חסרת אונים. זו ישראל אשר "חשה שאין מקום לפאניקה. שהיא עצמה תקבע במירה רבה את עתידה. ועל כן היא הולכת ובונה סוללה. הולכת ובונה חזית חוף. עושה כך שהנחשולים לא יחדרו לחייה".

בחלומי חזית החוף כבר נשלמה. מסביבי נערים חסונים בגופיות מבצעים תרגילי התעמלות בסדר מופתי. הם רכים למראה אבל, אני יודע, יבצעו כל משימה שתוטל עליהם. ביני ובין הגלים פרושה חומה אנושית, מורכבת מחיילים שלוכי יריים, מאוחרים, עמידתם איתנה. בים, מישהו מסביר, מסתתרת מפלצת איומה, פלסטין שמה. אני מציץ מעל לכתפי החיילים אל הים ומביט בגלים מתקרבים ונסוגים. בעיקר נסוגים.

אני מתעורר, עוד יהודי חדש ישן. שנה טובה.

יובל קרחני צור

נוכחות המצלמות ריסנה את העימות

לקחים תיאורטיים מסיקור ההתנתקות

צילום: איתמר בןק ישראל - נט

לדבר על כך. הימים הראשונים של סיקור ההתנתקות פעלו לטובת המתנחלים, משום שהדרמה הרצינית ביותר התקבלה עליידי המראות מלאי הדמעות של מתנחלים הנגררים מבתיהם. המתנחלים היו בבירור הקורבנות בסיפורים אלה, ובתור שכאלו, ניתנה להם כמות עצומה של זמן אוויר כדי להשמיע את כאבם ואת כעסם. זה היה ברובו סיפור מאוד אישי, ויזואלי ורגשי עם מידה מזערית בלבד של הקשר פוליטי. סקר שפורסם בעיתון "הארץ" (16.08.05) התמקד בהשפעותיו של סיקור זה. 40 אחוזים מהנשאלים דיווחו כי התמונות שראו הגבירו את הזדהותם עם המתנחלים, ורק 16 אחוזים סיפרו כי התמונות הפחיתו את מידת האהרה שלהם כלפי המתנחלים.

השחקנים המרכזיים האחרים, הצבא והמשטרה, חזקו במידה מסוימת את מסר הקורבנות עליידי הדגשת הזדהותם הרבה עם כאב המתנחלים. ממשלת שרון והשמאל, אשר היו יכולים לספק זווית אחרת על ההתנתקות, בחרו רוב הזמן לשתוק או להתרכז בנושאים של "חוק וסדר". ימי ההתנתקות היו מעל לכל מאבק על לגיטימציה ציבורית, והיה ברור מלכתחילה כי הצד שישתמש ביותר אלימות, ייחשב מפסיד.

אחד האירועים המשמעותיים ביותר בהתנתקות לא צולם כלל, ולכן ממחיש כיצד גם אי נוכחות של מצלמות יכול להזיק

ברצוני להעלות שלושה טיעונים מרכזיים, המבוססים על תיאוריות מתחום התקשורת הפוליטית, הנוגעים לסיקור ההתנתקות.

טיעון מס' 1:

ערוצי החדשות אינם שמאלניים או ימניים, הם מעל לכל מסחריים

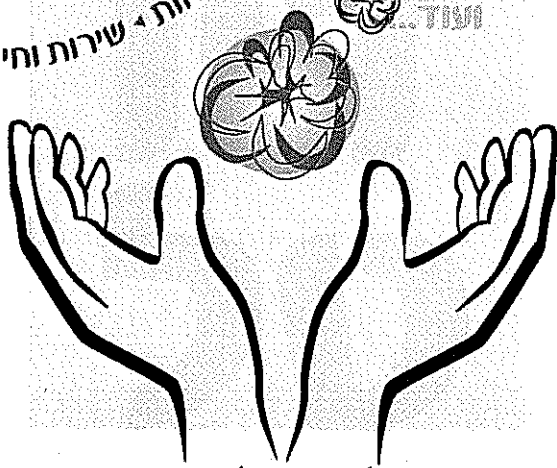
כאשר אנשים בישראל מדברים על התקשורת השמאלנית, הם מתעלמים לרוב מהעובדה שמטרת העיתונאים, בסופו של דבר, היא לייצר סיפורים מעניינים. לפעמים זה פועל לטובת השמאל, לפעמים לטובת הימין ולפעמים לא לטובת אף אחד מן הצדדים. כך למשל, למרות ההנחה הכללית כי ערוצי החדשות בישראל היו תומכים נלהבים של תהליך אוסלו, הם סיפקו בעיקר סיקור היסטרי ומעורר פחד של פיגועי הטרור הקשורים אליו. סיקור מסוג זה נתן יתרונות עצומים לאופוזיציה הימין. כפי שאחד הכתבים הסביר בזמנו: "העורך הוא מי שהולך לקדם אותי, לא שמעון פרס".

רצוי להתמקד בשני גורמים מרכזיים המשפיעים על כל סיפור חדשותי: מה מתרחש לפני המצלמות הזמינות ומי מוכן

סטודיו טל

עיצוב גרפי • תקשורת חזותית • הפקות דפוס

קו וכתם • תמונה ומסמט • מילה ואות • שירות וחיוך

טלי ניב-דולינסקי

טלפון נייד: 052-2801329 • טלפון/פקס: 09-8949883

מבט אחר

תכנית לפיתוח מנהלים

- ליווי תהליכי שינוי בארגונים
- שיפור ביצועים באמצעות שינויי גישה וחשיבה
- אימון אישי למנהלים ליישום יעדים ארגוניים
- תוצאות מדידות לתכנית הפיתוח למנהלים
- ניהול משאבי אנוש
- ייעוץ ארגוני

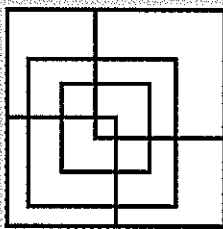
יורם גורדון יעוץ ארגוני ופיתוח מנהלים 052-2304314

עין חי 5, הוד השרון 45200 טל: 09-7441162

e-mail: gnadav@zahav.net.il

נופאר

ניהול ופיתוח ארגוני

חושבים תהליך

מנתחים אסטרטגיה

ומתמקדים בחוצאה

ליווי תהליכי שינוי בארגונים

ייעוץ ופיתוח ארגוני

שינויי גישה וחשיבה

ליווי מנהלים

COACHING - אימון להשגת יעדים אישיים וארגוניים

ניהול משאבי אנוש

ד"ר יורם דובובסקי 052-2560358

e-mail: info@nofar.org.il

www.nofar.org.il

שושנה מיכאל-צוקר

תרגומים (עברית - אנגלית)

רחי לבונה 7/6, כפר סבא 44243

טל: 09-767-9869, 09-767-5835 פקס: 09-766-2855

e-mail: translations@ortav.com

א.א. בכל

תכנון וביצוע עבודות חשמל ותקשורת

● חשמל לבתים ועסקים

● אינטרקום

● טלויזיה במעגל סגור

● תשתיות טלפונים ומחשבים

● אחזקה כללית

● עבודה מקצועית

איכות אמינות בכל
נתנאל:

057-7719117

050-5510836

עמותה טרנס בע"מ
תרגום ועריכה לאנגלית

english

● תרגום תוכניות עיסקיות וכלכליות

● תרגום משפטי

● ליווי אנשי עסקים לפגישות

טל: 09-7415279

e-mail: omni@netvision.co.il

מי-שר

פובונזק ישראל - גישור עסקי

● גישור עסקי

● מומחה מטעם בית המשפט לעניין ליקויי בניין

● ותקנות התכנון והבנייה

● בקיאות וידע בתחומים הרחבים של הנדסה

● אזרחית והנדסת בניין

● קרוב ל- 100% של הצלחה בגישורים עיסקיים

טל: 03-9672212

פקס: 03-9672829

נייד: 052-8811900

מירה שני
יועצת לניהול עסקי (MBA)
חשבונית ויועצת מס מוסמכת

מש

משימתנו: ייעוץ עסקי רב תחומי
להעלאת הערך של עסקך!!!

■ ייעוץ מס

■ ייעוץ פנסיוני

■ ניהול חשבונאי

■ ייעוץ כלכלי ועסקי

■ שרותי שכר ודיני עבודה

■ חוות דעת מומחים בבתי משפט

■ גישור ובוררות

■ שיקום עסקים

■ הרצאות

שד' ויצמן 4 נתניה, מיקוד 42293

טל: 09-8621981, פקס: 09-8626463

e-mail: shanimira@yahoo.com

www.shani-mira.co.il

לשחקן פוליטי. הדוגמה היא ילנה בוסינובה שהציתה את עצמה בלהבות (ומתה לאחר מכן) במחאה נגד ההתנתקות. אם אירוע זה היה מצולם, הוא היה מקבל תהודה בכל העולם ואולי הופך לסמל מרכזי של ההתנגדות. במקום זאת, מעט ישראלים היו מודעים לסיפור זה, והוא נחשב לאירוע שולי שנדחק לעמורים האחרונים של העיתונים.

ט' טוון ט' 2

כל השחקנים הפוליטיים המודרניים למדו את החשיבות של דבקות במסר והישארות בפוקוס. גורם חשוב להצלחה בתחום זה הוא היכולת לשלוט באירועים בשטח

אחת ההתפתחויות החשובות ביותר בתקשורת פוליטית ב-15 השנים האחרונות היא התחכום הגובר של שחקנים פוליטיים בהתמודדותם עם אמצעי התקשורת החדשניים. זה כולל פוליטיקאים, לוביסטים וראשי תנועות. כאשר יריב פוליטי מבצע אסטרטגיה תקשורתית, ההתייחסות לכך תהיה כאל "מניפולציה על התקשורת" או "ספיץ", בעוד שכאשר שחקנים פוליטיים אחרים יבצעו אסטרטגיה תקשורתית דומה היא תכונה "עבודת דוברות מוצלחת" או "הסברה". הצבא, המשטרה והמתנחלים היו מוכנים היטב להתנתקות. היתה להם מערכת ברורה של מסרים והם חזרו עליהם לכל אורך הנסיגה. המנטרה של כוחות הביטחון הסתכמה בשתי המלים אשר לעולם יתקשרו לאירוע זה: "נחישות" ו"רגישות". זה היה קמפיין יחסי ציבור מוצלח באופן יוצא מן הכלל, שהיה מלווה בשטח בתמונות של חיילים ושוטרים שנראו בעלי סבלנות אינסופית וצער על כאבם של המתנחלים. העובדה שזה היה מתוכנן אינה מעידה על כך שהיה משהו "מוזיף" בהתנהגות

לקושי הזה, והיא ככל הנראה מסבירה את החלטתם של מנהיגי המתנחלים להפעיל שליטה רבה יותר על האירועים בשאיגור ובחומש. היעדר שליטה מלאה ניכר גם בנסיונותיהם של כמה מתנחלים למשוך תשומת לב עליידי העלאת דימויים מהשוואה, במיוחד תמונות הילדים המייבכים היוצאים מבתיים עם ידיים מורמות כשטלאים צהובים על חותיהם. כפי שציינה אורית שוחט מ"הארץ", דימויים פוגעים אלה הוחלפו במהירות במחזות מוצלחים יותר, ובהם יהודים מזוקנים האוחזים בספרי תורה ממררים בככי כאשר הם מורחקים עליידי ההייליים. גם במקרה זה, המחשבה שכנראה הושקעה בטרם הוצאתם של טקסים אלה לפועל, אין משמעה שהרגשות שחשו המעורבים בהם לא היו כנים.

ט' טוון ט' 3

השפעת החצלמות על אלימות פוליטית תלויה יותר חכל דבר אחר במסר שרוצים להפיץ השחקנים הפוליטיים

אחד המיתוסים היותר שכיחים בדיון על תקשורת ומחאה הוא שעצם נוכחותן של מצלמות טלוויזיה מלכה את רמת האלימות. הסיקור המאסיבי של ההתנתקות סיפק דוגמה הפוכה וחשובה: נוכחותן של המצלמות הביאה להפחתת רמת האלימות. האבחנה הזו חלה לא רק על מצלמות הטלוויזיה המקצועניות, אלא גם על המצלמות שהוחזקו בידי מתנחלים וכוחות הביטחון במטרה לתעד כל תקרית שניתן להשתמש בה לאחר מכן בבית המשפט או בערוצי החדשות. בניגוד למה שטענו פרשנים אחרים, אין שום דבר חדש בתופעה זו. לנוכחות המצלמות כמעט תמיד יש השפעה כלשהי על שחקנים פוליטיים, אך אופי ההשפעה תלוי במסר שאותם

אלה שיתמקדו בנורמות, ברוטינות ובהתנהגות העיתונאים בלבד, יחמיצו חלק חשוב ביותר של הבנת סיקור האירוע

שחקנים מבקשים להעביר. לפיכך, אם המצלמות מופיעות כאשר המתנחלים מבצעים "פעולת תגמול", ההשפעה הסבירה ביותר היא שהפעולה תיפסק. התגובה הזו תקפה גם כאשר חיילים או שוטרים נתפסים כשהם מכים מפגינים או חשודים. נכון שכאשר המצלמות מגיעות למחאה המונית, מפגינים רבים מחריפים את ביטויי מחאתם במטרה להמחיש את כעסם ואת נחישותם. למרות הסכנה של הסלמה במקרים כאלה, אין זה סביר שמישהו יבחר לפתוח באש על כוחות הביטחון רק משום שהופיעו מצלמות. הנקודה העיקרית שיש לזכור היא, שאלה הניצבים לפני המצלמה כמעט תמיד מחליטים איך בדיוק היא "תשפיע" עליהם.

■ ■ ■

יש חוט מקשר בין שלושת המיתוסים האמורים, והוא מספק תובנה חשובה על תפקידם המשונה של ערוצי החדשות במקרים של מחאה פוליטית ואלימות: אלה שיתמקדו בנורמות, ברוטינות ובהתנהגות העיתונאים בלבד, יחמיצו חלק חשוב ביותר של הסיפור. לרמת הארגון, האידיאולוגיות והמוטיבציה של השחקנים הפוליטיים הנוגעים בדבר יש השפעה מרכזית על הדימויים הנוצרים ועל השפעתם הסופית על התהליך הפוליטי. תמיד רצוי כי פרשנים וחוקרים ישתמשו בערשה רחבת-זווית כאשר הם מנסים להנציח את התמונה המלאה. ■

הזאת. זו היתה מדיניות מתחכמת במיוחד, שהפיקה דימויים חיוביים בערוצי החדשות. הצבא והמשטרה נהנו ממספר יתרונות על פני המתנחלים, אשר ניתן להפיק מהם לקחים כלליים יותר לעימותים מסוג זה. כוחות הביטחון הם ארגונים בעלי מבנה הייררכי ברור ומערך נוקשה של כללי משמעת. מאפיינים אלה מספקים להם שליטה טובה על התנהגות פקודיהם בשטח, דבר המאפשר להם העברת מסר קבוע והישארות בפוקוס. אין זה אומר שהצבא והמשטרה אינם יכולים לאבד שליטה – לדוגמה, כאשר אורחים נהרגים – אך הסיכוי לכך הוא נמוך יותר מאשר בכל ארגון אחר. יתרון נוסף שכוחות הביטחון נהנים ממנו הוא שלעיתים קרובות הם מלווים במספר רב של כתבים צבאיים ומשטרתיים, התלויים בהם לקבלת זרם מתמשך של מידע. הסיודור הזה ללא ספק הוכיח את יעילותו, הן בפרסום הרב שניתן לתרגילי ההרמה שנערכו לפני ההתנתקות והן בהחלטה השנויה יותר במחלוקת, להפיץ דיווחים מאיימים על הסכירות שתהיה התנגדות מוויגת בשא" נור ובחומש.

אמנם המתנחלים נהנו מרמה גבוהה בהרבה של ארגון ומשאבים בהשוואה לקבוצות מחאה אחרות בישראל, אבל לא היתה להם יכולת לשלוט באופן מלא על ההתרחשויות בשטח. רמת האלימות הגבוהה בכפרי-דרום היא הדוגמה הבולטת ביותר

גדי וולפספלד הוא פרופסור למדע המדינה ותקשורת באוניברסיטה העברית בירושלים

קרוב לאוזן

מדוע גילתה העיתונות
הבנה לטענת חברות
הסלולר שהאנטנות
והטלפונים הניידים אינם
מזיקים מבחינה בריאותית

נורית קנטי

בסוף חודש אוגוסט התפרסמה ברוב העיתונים ידיעה על תוצאותיו של מחקר בריטי חדש בנושא נזקי הקרינה של הטלפונים הסלולריים. הכותרות הודיעו כי "עשר שנות שימוש בסלולרי לא גורמות לסרטן במוח". הידיעה נלקחה מ"רויטרס", ומי שפרסם אותה כלשונה ולא טרח לבדוק את המחקר עצמו – כשל. המחקר כלל לא דיבר על סרטן אלא על גידולים שפירים. "נכון שהמאמר המקורי דיבר על כך שאין קשר בין שימוש בטלפון הסלולרי לבין גידולים במשך עשר שנים", אומרת ר"ר סיגל סרצקי, המרכזת בישראל את המחקר של ארגון הבריאות העולמי בנושא נזקי הסלולר, "אך אלמנט חשוב לא פחות שהוזכר במחקר הוא העובדה שכן נמצאו ממצאים מראיגים לגבי הקשר בין שימוש בטלפון לבין גידולים בתקופה של יותר מעשר שנים, רק

שהתקופה הנדרשת במחקר היתה קצרה מדי בשביל להכריע, ויש עוד לחקור את הנושא".

ייתכן שאי הריזקים ביריעות שהתפרסמו מקורם ברשלנות, או ביחס הכבוד האוטומטי שרוחשת העיתונות לכל מה שכותרתו "מחקר מדעי", ולכן אינה ממחרת לבדוק את תוכן הדברים. הכשל הזה תוקן בסוף ספטמבר בכתבה של צ'יקו מנשה בערוץ 2, שהביא פרטים מלאים יותר מהמחקר והצביע על ההטעיה שהיתה בפרסום הראשוני. כך או כך, הסיפור הזה מצביע על אחת הבעיות הנוגעות לסיקור של סיכוני הטלפון הסלולרי. מדובר בתחום בעל פנים רבות, שהעובדות המדעיות המוצקות בו מעטות. עד כה לא הוכח שהקרינה הסלולרית, שנובעת מהאנטנות או ממכשירי הטלפון הניידים, מזיקה, אך גם לא הוכח חד־משמעית שאינה כזו. אחת הסיבות לכך היא, שהטכנולוגיה שבה מדובר חדשה מכדי שניתן יהיה להגיע למסקנות חד־משמעיות על השפעותיה הבריאותיות. סיקור התחום מורכב מאוד. נושא הקרינה מסובך להבנה, מידע חדש זורם כל העת, אך קשה לדעת מהיכן הוא מגיע ומי מממן כל מחקר שמתפרסם.

הטלפון הסלולרי משיק לתחומי סיקור רבים, וכך עוסקים בו כתבים מדיסציפלינות שונות כאשר כל אחד מהם שואב את המידע שלו בעיקר ממקורות בתחום הסיקור שלו. בנוסף לכל מדובר בנושא רגיש שמעורבים בו כסף רב, פוליטיקה וכוח – גורמים

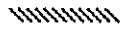
גיא לשם: סתאום היו כתבות שאפשר לחשוב שכותרתן ביהן ישנים בתוך אנטנה מרוב שהם חושבים שהו

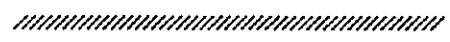
מסדיקות

לא גורמות לרוב לטובתנו
אנשים שמושי בבלילי
אנשים שמושי בבלילי

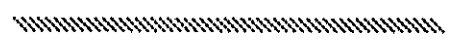
שבדרך-כלל מבטיחים סיפור טוב, אבל גם הרבה כאב ראש לאלה שמסקרים אותו.

אל המורכבות הזו נחשפו בחודשים האחרונים כתבים שנדרשו למאבק הציבורי שהובילו שר הפנים אופיר פינס וראש עיריית הרצליה יעל גרמן נגד האנטנות הסלולריות. ראשיתו של העניין התקשורתי בחורף האחרון, בשתי כתבות של צ'קו מנשה במסגרת "אולפן שישי" של ערוץ 2. הכתבות הציגו מחקרים שעוסקים בסכנות האפשריות שבקרניה מהמכשירים ומהאנטנות, נתנו ביטוי לחששות הציבור, וחשפו את העובדה שחוקרים ומומחים רבים מקבלים תשלום מבעלי אינטרסים.

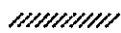
סבר פלוצקר: יש ליתפסם שונה סהסקובלת בתקשורת הישראלית בנושא הסיכונים הסלולריים ואני משוכנע שעמדתו מבוססת היטב. האם זה כלי-כך מוזרף האם זה כלי-כך חשודף

לסקיור הצטרפו שאר אמצעי התקשורת, לאחר שבג"ץ החליט שעל הממשלה להכריע אם לשנות את תוכנית המתאר הארצית, הקובעת כי לחברות הסלולריות מותר להציב אנטנות בכל מקום מבלי להודיע לאיש, ופוסרת את החברות מכל אחריות במקרה של תביעות. התיקון, כפי שהציע פינס, מגביל את חופש הפעולה של החברות הסלולריות, מחייב אותן לדרווח על כוונתן להציב אנטנות ולשנות את מיקומן במקרה של התנגדות, ומגדיר אותן אחריות לפיצוי תושבים במקרה של נזקים אפשריים. התגייסות תושבים החוששים לבריאותם למאבק נגד אנטנות שהוצבו בקרבת בתיהם, והדיון בממשלה בסוגיה זו, שנקבע לחורף יולי, הפכו את הנושא מ"עוד איטם סביבתי" לידיעות בעמורי החדשות הקרדיים. "במקרה הזה היתה התקשורת בגדולתה: נרתמה למאבק נגד הון – גופים גדולים עם כסף וכוח, ורק התקשורת יכולה להיות נגד זה",

אומרת יעל גרמן. ואכן, נראה היה שהתקשורת נרתמה כולה למאבק נגד האנטנות: כמעט כל הפגנה וזתה לסיקור, וכך גם עתירות לבית-המשפט בעניין זה. הידיעות בתקשורת הרבו לדון גם בהצעתו החדשה של שר הפנים. ברוב הכתבות שעסקו בנושא הוצגו טענות הציבור בהרחבה ותוארו תוכניתו של פינס והתהליכים שהובילו אותו להגישה. עמדתן של החברות הסלולריות הוצגו כתגובה לטענות שהועלו בכתבות (ראו למשל: גיל קליאן, "ידיעות אחרונות", 7.7: אריק מירובסקי, "דה מרקר", מוסף נדל"ן, 24.6). בדיקה מרגמית של מספר הידיעות שפורסמו על האנטנות הסלולריות בין 20.6 ל-13.9 מעלה כי באתר Ynet פורסמו 39 ידיעות שעסקו בצדדים שונים של הנושא, ובעיתון "הארץ" 46 כתבות ככל חלקי העיתון.

אחת הסיבות שבגללן טופל הנושא בתקשורת זמן כה ארוך היתה רחיית הדיון בו משיבת ממשלה אחת לשנייה במהלך חודש יולי. בכל פעם, לקראת הישיבה שבה אמורים היו השרים לדון בנושא, הוא שב ונדון בכותרות העיתונים. בעשרת הימים האחרונים שלפני הישיבה המכריעה, שבה עלתה סוף-סוף לדיון הצעתו של שר הפנים, קיבל העיסוק בנושא תפנית.

ביום שישי ה-14 ביולי, בשעה ארבע וחצי אחרי הצהריים, כינסו ראשי החברות הסלולריות מסיבת עיתונאים בהולה. תחת המוטג שהוקם כבר מוזן לצרכים משותפים – "פורום החברות הסלולריות", בראשות היועץ האסטרטגי טל זילברשטיין – הכריזו שלושת המנכ"לים שהם יוצאים לקרב על תרמיתם. באותו בוקר פורסמה ב"ידיעות אחרונות" יריעה על הסכנה האורבת אולי לילדים בשימוש בטלפונים הסלולריים. יום לפני כן הוקרש מוסף "G" – מוסף סוף-השבוע של "גלובס", לשאלה "האם חברות הסלולר כדרך להפוך לחברות הסיגריות של המאה ה-21?", השוואה שמקוממת מאוד את החברות הסלולריות.

החברות גייסו למאבקן מומחה מאוניברסיטת תל-אביב. "הבינונו שהחלטה שעומדת ליפול בממשלה עלולה לפגוע בתשתית ושצריך לדבר באופן ישיר ולהציג את עמדותינו", אומר טל זילברשטיין. "זו היתה החלטה של הרגע האחרון, שבמידה רבה נבעה ממצוקה, אך היא הוכיחה את עצמה".

מסיבת העיתונאים היתה השלב הראשון בקמפיין הנגד של הפורום, ובמהלך השבוע שאחריה ביקשו חבריו, ונענו מיד, להיפגש עם הכתבים והעורכים הרלבנטים במערכות העיתונים. "חשנו שהקמפיין הציבורי נגדנו התבטא בעיקר בעיתונות הכתובה, ולכן מיהרנו לקבוע פגישות במערכות האלה. מנכ"לי החברות הקדישו את אותו שבוע ל"גושא", מסביר זילברשטיין. יוצא מן הכלל היה המפגש האישי שקבעו שלושת המנכ"לים עם כתב הבריאות בערוץ 2 צ'קו מנשה, שעמדתו הדואגת לרווחת הצרכן התבטאה היטב בדיווחיו. "הם ניסו לשכנע

אותי בעמדתם", מספר מנשה, "אך חילוקי הרעות בינינו נותרו בעינם".

"הופתעתי מההיענות המהירה של מערכות העיתונים", אומר זילברשטיין. "לא היינו צריכים להפעיל כל לחץ כדי לקיים את הפגישות". את ההיענות הוא מסביר בסקרנות שהתעוררה במערכות העיתונים לקראת הופעה משותפת וחסרת תקדים של שלושת מנכ"לי החברות, שבדרך-כלל מתחרים אחד בשני.

"שבועיים לפני כן נפגשו אתנו הברוקרים הפרטיים בנוגע לוועדת בכר", מספר אמיר טייג, שכותב ל"מעריב עסקים". "גם אולמרט וכיכי באו אלינו; ה'פורום' לא קיבל איזה יחס מיוחד".

"ברור שתכונות גדולות במשק זוכות לנגישות קלה יותר לכלי התקשורת מאשר אלה שאינן במרכז הבמה, לפחות במערכת הכלכלית", אומר כתב התקשורת ב"דה מרקר", הדר חורש, "אך ייתכן שיש כאן אלמנט מפצה כיוון שפעמים רבות יש נטייה לאמץ את הצד של החלשים".

משימתם של מנכ"לי החברות הסלולריות לא היתה קלה. הם נתקלו בשאלות קשות ועל חלקן סירבו לענות (למשל, האם המומחה שהביאו אתם, ושטען שהאנטנות אינן מזיקות לבריאות, מקבל מהם שכר). "באו שישה-שבעה אנשים והציגו את עצמם ככוחות הקירמה, מול כוחות השחור הפרימיטיביים", אומר ררור פויר, בעל טור ב"גלובס". "הם טענו שמתנהל נגדם לינץ' פופוליסטי בתקשורת. התרשמתי שהם לא רגילים להיות מותקפים, ושהם באו 'לסדר את העניין'. הם לא איימו. כשאתה מספיק חזק, לא צריך לאיים, מספיק שאתה חש אי-נוחות מהסיטואציה". כתב כלכלי בעיתון אחר מוסיף: "מעולם לא קיבלתי טלפון מהמערכת שמרדיך אותי מה לכתוב, אבל אני לא יכול לומר שעצם זה שיושבים אתנו מפרסמים כלי-כך גדולים, לא יושב לי איפשהו בתחתית ההכרה. כל כתב יודע את זה, אין מה לעשות".

במפגשים האלה הציג "פורום החברות

הסלולריות" שתי עמדות עיקריות: לגבי הטלפונים אין עדיין מידע בדבר הנוק הבריאותי שהם גורמים, אך ריכוזי אנטנות מקיטין את עוצמת הקרינה שנפלטת מהם: הקרינה מהאנטנות אינה מזיקה. המסרים הללו, יחד עם הצגת המחקרים שאינם תומכים בטענות על הנוק שגורמת קרינת האנטנות, הציפו את העיתונאים במידע שלא יכלו לאשש או להפריך. "הרגשתי שמנסים למרוח אותי", אומר דרור פויר מ"גלובס", "הכי מעצבן – שהם הצליחו: הם החדירו את המידע שהביאו אתם כאמת מוחלטת. הרי גם אנחנו, העיתונאים, לא באמת יודעים את האמת המדעית".

"חיפשתי אך לא מצאתי כל הוכחה שזה מזיק, ואני לא רואה שום משמעות בריאותית בקמפיין

כתב כלכלי: אני לא יכול לומר שעצם זה שיושבים אתנו ספרססים כליכך גדולים, לא יושב לי איפשהו בתחתית ההכרה

שהוביל השר פינס", אומר דרור חורש מ"דה מרקר". "אני כתב תקשורת ועסקים, ותוקף את העניין בכלים רצינוניים", מסביר אמיר טייג מ"מעריב". "אני חושב שבהתחלה היתה הטיה תקשורתית נגד החברות הסלולריות, אך עם הזמן התקשורת ראתה את הסיפור בצורה שלמה יותר, והסיפור התאזן". ואכן, לאחר סדרת המפגשים במערכות העיתונאים, ערב הדיון בממשלה, התרכז הסיפור בכלי התקשורת. "אפשר היה לראות מהפך רציני בקו של העיתונות עצמה, ולא בהכרח של עיתונאים שעסקו בנושא בצורה רציפה. פתאום היו כתבות שאפשר לחשוב שכותביהן ישנים בתוך אנטנה מרוכ שהם חושבים שהן לא מזיקות", מאבחן בציניות גיא לשם, עיתונאי חוקר שעסק בשנים האחרונות לא מעט בכתבות תחקיר בנושאי איכות הסביבה בכלל וסיכוני הקרינה מהאנטנות הסלולריות בפרט. "ניתן לראות שהיתה פתאום הכלטה של נושאים שקודם לא מצאת בעיתון".

ראש פורום החברות הסלולריות בעצמו, וכמוהו לא מעט אנשי תקשורת שהתראיינו לכתבה זו, הצביעו על שתי כתבות מרכזיות שמסמנות את

השינוי בעמדת העיתונות. ביום שישי, 22.7, התפרסם טור של סבר פלוצקר ב"ידיעות אחרונות" תחת הכותרת "בשם הבורות". במאמר הזה פירט פלוצקר מחקרים של גופים מובילים ברחבי העולם, המראים שאין כל סכנה בקרינה הסלולרית ומאמץ את עמדתו של ה"אקונומיסט" הבריטי שמוזהר מפני היסטריה המונית הכותב טוען כי כל העובדות העומדות לרשות הפוליטיקאים לא יסייעו להם להרגיע את הציבור, כיוון ש"ישראל היא מדינה של פופולוזים שלטוני חוגג ואלים".

באותו יום עצמו הופיעה במוסף השבת של "ידיעות אחרונות" כתבה גדולה מאת גיל קליאן, שמוזימה גם היא את החשש מפני הסכנות שבקרינה, ומצביעה על מכשירים ביתיים אחרים שפולטים קרינה בעוצמה רבה יותר מכל מכשיר סלולרי.

"על נושא הסיכונים הממשיים של מערכות טלפונים סלולריים כתבתי בעבר פעמים אחדות, תמיד מאותה העמדה", מסביר בתגובה כתובה סבר פלוצקר. "עמדתי נגזרת מקריאת חומרי מדעי. מעולם לא ציטטתי חומר שהכינו חברות טלפון סלולריות. אני מגיע למסקנותי בכוחות עצמי על סמך קריאת מחקרים והמלצות של ועדות וארגונים, וגם שיחות עם מומחים בלתי תלויים. נכון, יש לי תפיסה שונה מהמקובלת בתקשורת הישראלית בנושא הסיכונים הסלולריים ואני משוכנע שעמדתי מכוססת היטב. זו גם העמדה של העיתונאים המובילים בעולם. האם זה כליכך מורז? האם זה כליכך חשוד? ואולי מה שצריך להיות חשוד זה דווקא אחדות הדעים השוררת בתקשורת הישראלית? אני תוהה למה העובדה שעיתונאי אחד – אחד – מעז לכתוב משהו אחר מקימה עליו את זעמם של כל הגורמים שהתרגלו לעיתונות קונפורמית".

ואילו גיל קליאן מרגיש ששאב מידע מכל המקורות, וכך גם ניתן להתרשם מהכתבה שפרסם: "אני לא חושב שהכתבה שלי היתה שונה כליכך, לא תמצאי משהו שיחלוק עליה. דיברתי עם מתנגדים גדולים של האנטנות ואיש לא חלק על טענותי. אני חושב שאם תברקי את עמדותיהם של כתבי תקשורת, עמדתם תהיה דומה לשלי". דבריו של קליאן מצביעים על מורכבות נוספת בסיפור סוגיית האנטנות הסלולריות. פניו הרבות של הנושא נגעו

לתחומי סיקור של כתבים מדיסיפלינות שונות: בריאות ואיכות הסביבה, נדל"ן, כלכלה, תקשורת, פנים וכתבים מוניציפליים. מטבע הדברים, מקור המידע הנגיש ביותר לכל כתב הגיע מתחום הסיקור שלו. "אני מגיע מהכיוון של חברות הסלולר, ואין לי ספק שאני מוטה לדעה שלהם, שנשמעת לי הגיונית", מאשר כתב תקשורת.

"חברות הסלולר החליטו לעמעם את השקיפות בנושא עליידי הצפת הציבור במידע לא רלבנטי, בעזרת עיתונאים שחלקם לא מבינים בתחום", טוען גיא לשם, "מה גם שבעמודי הכלכלה יש הרבה מקום, קל יותר להגיע לשם ובכך גם לעצב את דעת הקהל המפולח שלהם".

"חברות הסלולר הצליחו להסיט את הדיון להיבט

אסיר טייג, "סעריב": אני חושב שבהתחלה היתה הטיה תקשורתית נגד החברות הסלולריות, אך עם הזמן התקשורת ראתה את הסיפור בצורה שלמה יותר, והסיפור התאזן

הצרכני, התקשורת עסקי", אומר שרון אחרות, דובר המשרד לאיכות הסביבה. "פתאום ראיתי שפחות כתבי סביבה עוסקים בכך ויותר כתבי תקשורת בעמודי הכלכלה". לצפרייר דינת, הכתב לענייני איכות הסביבה של "הארץ", יש הסבר אחר: "בגלל הסמיכות למועד ההתנתקות, נמצא לנושא יותר מקום ב"דה מרקר" ופחות בעמודי החדשות, ומדובר בסיקור עיתונאי לכל דבר. זו היתה ההיעדרות של העיתון: סיקור התיקון שהציע פינס הוטל על כתב הפנים וכתב התקשורת, ואני עזרתי בכל פעם שנוקקו לידע שהיה ברשותי".

עם או בלי קשר לקמפיין האגרסיבי שהפעיל פורום החברות הסלולריות, החליטה הממשלה שלא להחליט, ומינתה ועדת מנכ"לים שאמורה להכריע אם לשנות את תוכנית המתאר הארצית בתחום האנטנות ולאפשר שקיפות בתוכניות להצבתן. בינתיים כבר רחקה ועדת המנכ"לים את מועד הגשת המסקנות. ראשי חברות הסלולר ממשיכים כמסע השכנוע ומתכננים לקיים מפגשים נוספים במערכות כלי התקשורת. אחרי הכל, הקרב יוכרע כנראה מעל דפי העיתונות ובשידורי החדשות. ■

נורית קנטי היא עיתונאית

ל

פני חודש פורסם ב"הארץ TheMarker", שאסיר לשעבר מבקש מבית-המשפט לסגור את מועצת העיתונות. מהבקשה היומרת עולה, שלפני חמש שנים צולם אריה דרעי, כתחילת דרכו ככלא, עליירי צלם פפראצי. תמונתו פורסמה ב"יריעות אחרונות" ולידו נראו אסירים אחרים וביניהם התובע. כתביעה נגד מועצת העיתונות טוען בא כוחו, עו"ד צבי ריש, שהמועצה נקטה סחבת בטיפול בתלונה ולאחרונה אף החליטה שלא לדון בעניין עד תום ההליכים המשפטיים. כמהלך הניסיון להגיש עתירה מנהלית נגד המועצה התברר פרט מעניין: המועצה אינה גוף המאוגד כישות משפטית, ולכן התביעה היא אישית נגד כל חבריה. ריש רדש להפסיק לאלתר את פעילות המועצה עד שתאגד ותוכל להיות גוף בעל זכויות וחובות משפטיות. תביעתו של האסיר נגד העיתון עדיין מתבררת.

המקרה הזה משקף את האנומליה שבה שרויה מועצת העיתונות. זו אינה חברה, עמותה או מלכ"ד (מוסד ללא כוונת רווח). מדובר בהתארגנות וולונטרית (משנת '63) של העיתונאים, המו"לים ונציגי ציבור שניסו, מצד אחד, לחסום חקיקה שתפגע בעיתונות החופשית, ומצד שני, להיות כתובת לתלונות בגין עבירות אתיות של עיתונאים. המועצה מצויה כיום על פרשת דרכים ומתרוצצת כה בעירובייה עיתונאים שהפכו לעסקנים, אנשי אקדמיה, עורכים בכירים ובעלים של כלי תקשורת. לפני שנתיים פרש נשיא המועצה, המשפטן פרופ' מרדכי קרמניצר, וטרם נמצא לו מחליף. באורח זמני ניצבת בעמדה זו ממלאת מקום הנשיא וסגן יו"ר האיגוד העולמי של מועצות העיתונות, המשפטנית

ד"ר ניצה שפירא-ליבאי, המכהנת כבר 16 שנה במועצה. בעקביות אין קץ כושלת ועדה של שישה חברים (אבי בטלהיים, יוסי בר-מוחא, ד"ר יודם פרי, ירון אנוש, רמי טל ופרופ' עמוס שפירא) לאתר מועמד מתאים, שגם יאות לקבל עליו את התפקיד. יצוין שלפי תקנון המועצה, על כל חברי הנשיאות להצביע פה אחד בעד המועמד לשם אישורו. כדרך כלל היה המועמד הנבחר משפטן בעל שם, כמו השופט העליון (בדימוס) פרופ' יצחק זמיר. בראשית 2004 עלתה מועמדותם של שני אישים נכבדים: דן מרידור ופרופ' אמנון רובינשטיין. מרידור עורר התנגדות בקרב חלק מנציגי העיתונאים, שטענו שמעורבותו בחיים הפוליטיים מונעת את בחירתו. רובינשטיין, שנתמך עליידי העיתונאים והמו"לים, סירב בסופו של דבר להצעה כי הבין שאין הסכמה

שחברי הקבוצה השנייה הולכים ומתמעטים. במשך הזמן השתדש גם תוסר אמון בין המו"לים והעורכים לבין נציגי הציבור. ענת באלניט, אולי העיתונאית היחידה שעוקבת בקפידה אחר הפוליטיקה הפנימית של המועצה, פרסמה בפברואר אשתקד ב"הארץ" על ישיבה שהידרה את המתחים בין הצדדים. שפירא-ליבאי זעמה אז על פרסום ב"מעריב" שבו קראו גורמים אנונימיים בנשיאות להדיחה. "את מתנהגת כמו הגננת שלי", אמר לה דנקנר בתגובה. בחבר נשיאות אחר, האלוף רפאל ורדי, הטיח עורך "מעריב": "אתה כן יאדם זקן ואני לא אפגע בכך יאדם זקן, גם אם הוא זקן ממרה".

לאחר הישיבה ההיא שקלו נציגי ציבור להתפטר קולקטיבית, וביניהם גם שפירא-ליבאי. "חברי אמרו לי שאני לא יכולה לעשות את זה כי זה חסר אחריות להשאיר את המועצה כלי מישוה שיגווש את הפעילות", מסבירה שפירא-ליבאי בדיעבד. המתנגד החריף ביותר של שפירא-ליבאי הוא בר-מוחא, מנכ"ל אגודת העיתונאים בתל-אביב וחבר בנשיאות המועצה. מבחינתו, מרבית בעיותיה של המועצה נגרמות בשל התנהגותה של ממלאת המקום. לדעתו היא אינה יעילה בנייהול ישיבות ומגלה

טרחנות בלתי מבוטלת. באמצע 2004 התקיימה ישיבת נשיאות, ובה מסר סגן עורך "מעריב", אבי בטלהיים, הודעה שקבעה שבתוך חודש חייבים למצוא מועמד מוסכם; אם לא כן תתפרק המועצה. בשנה החולפת ניסתה ועדת האיתור להגיע להסכמה על מועמד. "אין שם שלא עלה", אומר חבר נשיאות בנימה של ייאוש.

תחום מרכזי בפעילות המועצה הוא בדיקת תלונות על עבירות אתיות באמצעות בתי-הדין שלה. כיום קשה לאתר דיינים שיסכימו להקדיש זמן לעניין, אומרים במועצה. "זאם עמוס שוקן אמר שאין לו כוח למועצת העיתונות זו סיבה לדאגה", מציינים שם. "הכל נעשה בחוסר חשק". בעיה נוספת קשורה לבחירת נציגי הציבור במועצה. אלה אמורים להיבחר כל שלוש שנים. לפני שנתיים היו אמורות להתקיים בחירות והמאבקים נסובים על הגוהל ועל

המועצה להכשלה גבוהה

כללית למועמדותו. "ברגע שהיתה התנגדות הסרתה את המועמדות", הוא משחזר. הטענה השגורה מזה שנים היא, שהמו"לים של העיתונות והעורכים אינם מעוניינים לקבל מרות של נשיא חזק מדי. זו אולי הסיבה שנדחתה מועמדותה של השופטת (בדימוס) דליה דורנר ומועמדים ראויים נוספים. בשנתיים האחרונות, כך נדמה, מתחלקים חברי הנשיאות לשניים: אלה שמתרחקים מפעילות המועצה, כמו מו"ל "הארץ" עמוס שוקן, המנכ"ל והעורך הראשי של חברת החדשות שלום קיטל והפילוסוף פרופ' אסא כשר, ומצד שני, אלה הממשיכים להתקוטט זה עם זה ללא הועיל. נראה

הדעות חלוקות אם שיתוקה של מועצת העיתונות נובע מבעיה מבנית

איור: גנדרון ווינברג

אישית, אבל יש הסכמה שהיא מתישה את הנוגעים בדבר

דבר העורכים

מפניות "העין השביעית" לחלק מהעורכים היושבים בנשיאות מועצת העיתונות עולה, שמצבה אינו נמצא בראש מעייניהם. עורך "יריעות אחרונות", רפי גינת, מסר שאינו מתראיין. עורך "מעריב", אמנון רנקנר, הכהיר שהוא עסוק במוספי החג והפנה אותנו לסגנו, אבי בטלהיים, שסירב לדון בפומבי בענייני המועצה. עורך בכיר אחר, "זה ממש לא בראש שלי עכשיו" שלום קיטל, המנכ"ל והעורך הראשי של חדרות ערוץ 2, נשמע כמי שהתעייף מהמאבקים הפוליטיים וחוסר התפקוד של המועצה. "אני מעדיף פרקטיקה על פוליטיקה, שבה כל סקטור משמיע סקטור אחר. אני מעדיף להשקיע את האנרגיה בדברים אחרים. המשכיל בעת ההיא – ירום", הגיב.

כך שפנתה בעבר לפרופ' שלמה אבינרי, וזה השיב שיש לו מחויבויות בחו"ל שיקשו עליו לכהן בתפקיד. נשיא בית המשפט העליון לשעבר מאיר שמגר יכול לספור לפחות שתי פניות אליו בשנים האחרונות. "אנשים במעמד ציבורי רם לא יסתכנו בהתנגדות למועמדותם", מסבירה שפירא-ליבאי.

הצדדים הנצים מסכימים שהאווירה במועצה אינה טובה, ובגוף וולונטרי יש לכך השפעה מכרעת על כושר תפקודו. נציגי הציבור טוענים שהמו"לים פסלו כמעט כל הצעה של ועדת האיתור. "למעשה", אומר לימור, "המו"לים רוצים מועצה חזקה כלפי חוץ וחלשה כלפי פנים".

חולשת המועצה ניבטת היטב מעיון בסעיף 15 ב' לתקנון האתיקה המקצועית: "מו"ל של עיתון או בעליו יפרסמו בעיתון, אחת לשנה, גילוי נאות של האינטרסים העסקיים והכלכליים המהותיים שיש להם בתחום התקשורת ומוחצה לו". טרם נמצא גילוי מסוג זה כאחד מכלי התקשורת, הכתובה או האלקטרונית.

עמית בן-ארויה הוא כתב ב"הארץ TheMarker" וסטודנט למשפטים

הם לא רוצים שהגוף יהיה חזק מדי. לא רוצים אדם חזק כמו קרמניצר", מסבירים מקורות מתוך המועצה. "לחלק מהמו"לים גם נמאס ממשפטים. המטרה היא להביא מישהו עם עמדה חלשה יותר. שיעשה פחות בעיות".

עוצמת המשבר באה לידי ביטוי בכך שכאשר שפירא-ליבאי יזמה שינוי בתקנון האתיקה, כדי לכלום תיקון בחקיקה הנוגעת לפרסום שמות חשודים, הגיעו רק 11 חברי מליאה, בשעה שהתקנון מחייב נוכחות של לפחות שליש מהחברים.

עקרונית, ועדת האיתור עדיין מנסה לאתר מועמד מתאים מבין אזרחי ישראל; בפועל, חבורה זו לא התכנסה כבר כמה חודשים. "פעם זה התנגד לשם מסוים, ופעם אחר התנגד לשם אחר", מסבירים חברים בנשיאות. נציגי הציבור חשים שהעיתונאים, וכן המו"לים והעורכים, מעוניינים בנשיא שיהיה להם למען חופש העיתונות אך יאכוף פחות את כללי האתיקה. "זו הסיבה שלא מעוניינים בשופטים עליונים", אומרים גורמים בנשיאות המועצה. בכורסת השמות עלה כבר כל שם אפשרי. בין השאר הוזכרו שמותיהם של יו"ר הכנסת לשעבר שבה וייס, עו"ד אלי זוהר ושופט בית המשפט העליון (ברימוס) תיאודור אור. מועמדותו של עו"ד רורי קלגסבלד עלתה בהכסמה, אך לבסוף המועמד עצמו נסוג.

שפירא-ליבאי רוחה בתוקף את הטענות שהיא מעכבת את הבחירה בנשיא. "אני כל הזמן אומרת להם, תבחרו נשיא. זה לא בירי ואני לא יכולה לעשות יותר מזה", היא אומרת. בנוסף, דיווחה על

רשימת שמות מוסכמת. לדעת ברימוחא, השיטה הנקוטה היא של "חבר מביא חבר". כלומר נציגי הציבור מגבשים רשימה של נציגי הציבור שאמורים להיבחר לכהונה הבאה, וכך נשמרת ההומוגניות הלא רצויה, לדעתו. כך או כך, נציגי ציבור מכהנים החלו להתיימש ולהפחית את פעילותם באופן משמעותי. התופעה המראיגה העיקרית בימים אלה היא עניין הולך ופוחת בפעילות המועצה, עד כדי שיתוקה.

"בעיות מועצת העיתונות אינן ייחודיות לישראל, וכל המועצות בעולם סובלות מאותן תסמונות. מועצת העיתונות האמריקאית בשנות השבעים נכשלה, כי כלי תקשורת גדולים לא רצו פיקוח כחלק מהעיתונות החופשית. דווקא בישראל השיטה היא הפחות גרועה שאני מכיר", מרגיע פרופ' יחיאל לימור, שכתב את עבודת הדוקטורט שלו על מועצת העיתונות. "המצב הוא מוזר ויש לכאורה

פרופ' יחיאל לימור:
בעיות מועצת העיתונות
אינן ייחודיות לישראל
וכל המועצות בעולם
סובלות מאותן תסמונות

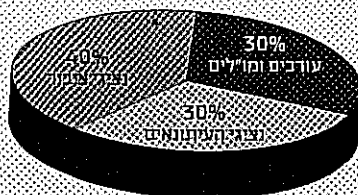
סתירה: תקשורת צריכה להיות משוחררת, והנה אתה מטיל על עצמך פיקוח ועוד מממן את זה. מצד אחד, מדוע צריכים אילי התקשורת גוף שיפקח עליהם. ומצד שני, הם מעדיפים פיקוח פנימי על פיקוח חיצוני בדמות חקיקה שתגביל את העיתונות. עם כל הכינות, המועצה עדיין עושה עבודה טובה". לדירו של לימור, הראיה לעבודתה הטובה היא המאמץ הגדול של עורכי-הדין, המייצגים את העיתונאים, להימנע מבידור תלונות במועצה ופרסום ההחלטות של בתי-הדין לאתיקה. "אתיקה פירושה אמינות, וזה מקרם מסחרי כלכלי", הוא ממשיך.

לימור, ראש בית-הספר לתקשורת במכללת ספיר וחבר נשיאות המועצה, מנסה לשכך את התלהמות המבקרים כלפי המועצה. לרבריו, גם לפני כהונתו של הנשיא חיים צדוק ו"ל לא הצליחו במשך שנתיים לאתר מועמד מתאים. "ייתכן שזה טבע הדברים, שקשה למצוא איש ציבור שיהיה מוסכם על כולם", אומר לימור.

חלק מחברי מועצת העיתונות אכן חושבים ששפירא-ליבאי אינה מתאימה לתפקיד, אולם בעת ובעונה אחת יודעים שזו אינה הבעיה האמיתית. "אין כיום מועצת עיתונות, והבעיה האמיתית היא מבנית. הגוף נשלט כלכלית על-ידי כלי התקשורת.

מקורות המינון

נשיאות מועצת העיתונות מתפלגת באופן הבא: עורכים ומו"לים (30%), נציגי אגודות העיתונאים (30%), ונציגי ציבור (40%). 80 אחוז מתקציב המועצה ממומן על-ידי העיתונאים, 20 אחוז מגיע מאגודות העיתונאים. התקציב השנתי הוא 410 אלף שקל. אגודת העיתונאים בתל-אביב לא שילמה דמי חבר לפחות שנה, ומצד שני, מועצת העיתונות אינה משלמת שכר דירה על שלוש חדרים. שהיא שוכרת מהאגודה בבית-סוקולוב (800 דולר בחודש). היחידים שמקבלים משכורת במועצה הם המוכ"ל אבי וינברג, לשעבר ראש דסק ככלי תקשורת שונים, ומוכריה.

למי הכרובלת הכי אדומה

סיכומי סוף השנה בתקשורת מגיעים בכל פעם לשיאים חדשים של בנאליות

לכאורה יכול היה זרם סיכומי השנה להיות הרגע הפילוסופי של העיתונות; הרגע שבו היינו נעצרים בתוך שטף המאורעות האופף אותנו מכל עבר, מסתכלים לאחור על הדרך שעברנו ב-12 החודשים האחרונים ומהרהרים ברבדים העמוקים יותר של קיומנו האישי והחברתי.

אך לא. למרבה הצער, אף כי לא למרבה ההפתעה, סיכומי סוף השנה בתקשורת מגיעים בכל פעם לשיאים חדשים של בנאליות. ברדיו ובטלוויזיה ובעיתונות הכתובה אנחנו מוצפים בדירוגים, סיכומים על הריאטה המנצחת של השנה, הלורד או המנצח השנתי בפוליטיקה, או ההצגה הכי קופתית. הסיכומים והדירוגים האלה הם כמעט תמיד כמותניים, מכנייים ופשטניים, מן הסוג שאינו דורש מן העיתונאי או מצרכניו כושר שיפוט מתוחכם או זמן להרהור מעמיק.

לו יכלו בעלי-החיים לעשות סיכומים ממין זה, קרוב לודאי שהיו מאמצים ממש אותו ז'אנר: התרנגולים היו מעלים על ראש שמחתם את התרנגולות עם הכרובלת הכי אדומה, תולעי המשי היו בוחרות את התולעת שטוותה את הפקעת הכי גדולה ובסוף שנת הקנגורו היו נותנים פרס למי שזכר איזה קנגורו שכח סיגר בוער בכיסו.

סיכומי השנה הממלאים את התקשורת אינם מתרוממים גם כאשר מוזמנים לאולפן לרגע את אנשי הרוח התורנים: סופר שיאמר מדוע כתיבתו זיכתה את ספרו האחרון במוניטין בינלאומיים, או אינטלקטואל מקומי שקרא בשנה החולפת ספר, שעלה לדעתו באיכותו על כל הספרים האחרים. הקורא, הצופה או המאזין יכולים רק לקוות שהעיתונאי המראיין בדק שהמראיין לא קרא חס וחלילה את הספר הנידון לפני שנתיים.

נראה שאנשים, אירועים וחפצים שאינם מגיעים לפסגה בתבנית סיכומי השנה הללו מושלכים לפריפריה של התודעה הציבורית.

בארה"ב הציבור (או קהל צרכני התקשורת) לא מוכן להסתפק בסיכומים שנתיים. יש להם מה שנקרא "ספר החודש", הנשלח אוטומטית אל מיליוני מנויים. תמצא אותו בכל חודש בסלונני הכורגות האמריקאית, תמיד בכריכה קשה ומהוררת. ואם שכחת את מעילך ביום האחרון של חודש אפריל ובאת למחרת לקחת אותו, תוכל לראות שאת מקומו של ספר אפריל תפס כבר ספר מאי. קראו או לא קראו – זו שאלה אחרת. הסדרה של "ספר החודש" חוסכת מצרכניה הנאמנים את המבוכה של הצורך לבחור בעצמם את הספר שכדאי לקרוא, או שכדאי לקשט בו את הבית.

הנוהג לסכם ולדרג עונה, כמוכן, על צורך אנושי עמוק ליצור תבניות בזרם הכאוטי של עניינים המקיף אותנו, לאגד חפצים, דמויות ואירועים שאינם קשורים זה בזה ואינם מצטרפים למכלול שיש לו משמעות ברורה. כשאנחנו כופים על הורם הזה תבניות של זמן, אנחנו יוצרים מראית עין של משמעות ומביאים מעט סדר המקל על מעמסת הזיכרון. "המומחים" ושלילייהם בתקשורת מסמנים לציבור מה כדאי לזכור, מה עיקר ומה טפל.

כל זה מספק את הצורך באשליה של כיוון: אנחנו תמיד צועדים במסלול בין העבר לעתיד, גם כשהחיים ריקים מתוכן.

■ ■ ■

כמבט שני, אפשר לגלות שתחילתם, סופם או פסגתם של תהליכים ואירועים בחיינו אינם תואמים, בדרך-כלל, את היחידות הזמן שאנחנו שואפים לסכם. כמה שונים סיכומי השנה היהודית מסיכומי השנה האזרחית לקראת האחד בינואר?

היחס בין התהליכים שהובילו לאירועים מסעירים לבין המועדים המציינים אותם הוא שרירותי וחסר משמעות. אפשר היה ללמוד על כך, למשל, מהאגטיקליימקס שחוותה האנושות לאחר חורשים שבהם התקשורת העולמית גייסה את הקהל לעקוב אחר הדרמה של המעבר מן האלף השני לאלף השלישי בסוף שנת 1999. את סיכומי האלף שקיבלנו לפני הרגע המכריע ריפרו שמועות

מתוקשרות היטב על שיתוק המחשבים בכל העולם, שלא לדבר על תחזיות אסטרולוגיות דרמטיות. נדמה כי הכמיהה של הציבור, ובמיוחד של התקשורת, למצוא ברגע הזה משמעות עמוקה לחיי האנושות לא ידעה גבולות. והנה, הופ, אנחנו באלף השלישי – ועולם כמנהגו נוהג. הדיקנות של נקודת הזמן הזאת נחשפה בכל מערומיה.

בכל זאת, אפשר וגם רצוי להשתמש בנקודות סיום והתחלה ביחידות הזמן בלוח השנה כדי להרהר ברבדים העמוקים יותר של קיומנו האישי והחברתי. משוה הרומה לחשבון הגפוש של יהודים

מאמינים בין ראש השנה ליום כיפור לא היה מבייש את התרבות הציבורית.

אפשר היה להשתמש בראש השנה כעילה לדיון תקשורתי בשאלה, כיצד ניתן למנוע בשנה הבאה את הביזיון של אלפי אנשים שאינם יכולים לקנות יין וחלה לערב חג, מה נעשה ב-12 החודשים האחרונים לקידום הגשרים בין ערבים ליהודים אזרחי ישראל, ומה ראוי לעשות עכשיו. העיתונות יכולה היתה גם לשאול אם הנוער יכול למצוא בחברה ובתרבות הישראלית אפשרויות לסיפוק רוחני וליצירתיות, מעבר לרפוסים הידועים מראש של צריכה וחיקוי.

זהו אמנם אתגר קשה יותר לעיתונות ולתקשורת מאשר לדווח אם הישראלי הממוצע עלה או ירד במשקל, אבל מעניין יותר ואפילו חשוב יותר.

■

ירון אזרחי הוא פרופסור למדעי המדינה באוניברסיטה העברית בירושלים

אפשר וגם רצוי
להשתמש בנקודות
סיום והתחלה ביחידות
הזמן בלוח השנה
כדי להרהר ברבדים
העמוקים יותר של
קיומנו האישי והחברתי

זה אמור היה להיות אחד הנסיגות המרתקים, המהפכניים, בעולם התוכן של העיתונות המורפסת והמקוננת: מתן אפשרות לקוראי העיתון להיות שותפים בניסוח מאמר המערכת של עיתון מרכזי. לא עוד פסקידינים של בכירי המערכת בענייני השעה, אלא שיח דינאמי רב משתתפים, שבו יכולים הקוראים להוסיף טיעונים, לחדר אמירות, להציג גם נקודת מבט אחרת. אם העיתונות אמורה לשמש ככיכר העיר להחלפת דעות ורעיונות, מדוע לא לעשות זאת באותו מאמר עצמו, שישתנה ויתפתח על רצף של זמן, מעין סיעור מוחות קבוצתי?

לגולש הישראלי זה נראה, מן הסתם, רעיון מופרך. מי שעוקב אחר תגובות הגולשים, הטוקבקים בעגת הרשת, בשולי ידיעות ומאמרים באתרי החדשות המרכזיים בארץ, יודע עד כמה דוחקות השמצות ואפילו קללות את הדיון המהותי. אבל בקליפורניה היה מי שהאמין שלשון החוצות לא תחרור למאמר המערכת הדינאמי, אלא יתקיים שם דיון רציני ומעמיק, כראוי לבמה – אתר האינטרנט של ה"לוס-אנג'לס טיימס", העיתון שנמצא במקום הרביעי ברשימת רבי התפוצה באמריקה, אחרי "וואש. פוסט" ו"ניו יורק טיימס".

הרעיון היה לאמץ את העיקרון ואת התוכנה של האנציקלופדיה הפתוחה באינטרנט, "ויקיפדיה" (Wikipedia), שבה מעגל רחב של משתתפים כותב את הערכים השונים, מעדכן ומשפץ אותם. "ויקיפדיה" נחשבת לאחר ההישגים של עולם האינטרנט בשיתוף ציבור רחב בעולם הידע, אף שמבקריה מתריעים על הסכנה שבהסתמכות על ערכים שמומחיות כותביהם האנוניים מוטלת בספק. כך נולד כינויו של המאמר הגמיש, הנתון לשינוי: ויקיטוריאל (Wikitorial) – צירוף של ויקי – מהיר, קוויקי, כלשון האי הוואי – ואדיטוריאל, מאמר המערכת.

האיש שעמד מאחורי הרפתקת העיתונות הווירטואלית-דיגיטלית הזו הוא אחד העיתונאים הבולטים בארצות-הברית בעשורים האחרונים, מייקל קינסלי, שמאחוריו עבר עשיר של כתיבת טורים, פרשנות פוליטית ועריכה במגזינים נחשבים. קינסלי, בן 54, הספיק לכהן במרוצת השנים כעורך השבועון הליברלי האיכותי "ניו רפבליק", ובמשך שנים גם כתב את המאמר השבועי השנון שלו, ערך את המגזין "הרפר'ס" ונשא במשך זמן גם בתואר "העורך האמריקאי" של המגזין הבריטי "אקונומיסט". הוא נחשב לקהל רחב יותר כאשר היה לאחד המשתתפים בתוכנית הדיון והעיונות הטלוויזיונית "אש צולבת" ברשת סי.אן.אן, במשבצת של הפאנליסט הליברלי, מול הארכי-שמרן פט ביוקנן. בשנת 1996 גויס קינסלי על-ידי ביל גייטס כדי להקים את מגזין האינטרנט "סלייט".

ממקום מושבו בסיאטל הוזעק קינסלי בשנה שעברה על-ידי עורך ה"לוס-אנג'לס טיימס", ג'ון קרויל, כדי לעמוד בראש הצוות האחראי למאמרי המערכת, לעמוד המאמרים, האופיאד בעגה האמריקאית, כמו גם לעמודי המאמרים במהדורת סוף-השבוע. אחד הרעיונות שהביא עמו לרענון הסוגה הזו היה הויקיטוריאל.

ב-17 ביוני השנה התפרסם ב"לוס-אנג'לס טיימס" מאמר מערכת שכותרתו "מלחמה והשלכותיה", ובו קריאה לממשל בוש לקבוע יעדים שיאפשרו את החזרת הכוחות האמריקאיים מעיראק. לצד המאמר הוזמנו הקוראים להיכנס לאתר האינטרנט של העיתון, ולהתנסות בחוויית ה"ויקי": מצאתם עובדות לא מדויקות או טיעונים מופרכים? במקום להגיב בטוקבק או בפורום, לשגר דואל או סתם לקטר, אתם מוזמנים לצפות במאמר המקורי, כמו גם בשינויים שכבר הכניסו קודמכם, ולתקן את מה שנראה לכם לקוי. התוצאה, כלשון ה"טיימס", אמורה היתה להיות "שיתוף פעולה מתפתח בהתמדה של קוראים בחיפוש משותף אחרי האמת".

"מדובר בניסוי", נכתב שם עוד, "אולי אפילו רעיון מטורף, והזיירו אותו שאתם עלולים להיכשל,

רפי מן

עלייתו ונפילתו של הוויקיטוריאל

שהרי מאמר מערכת בסוגיות שנויות במחלוקת איננו דומה בדיוק לערך היסטורי באנציקלופדיה פתוחה. יהיו מי שיאמרו עלינו שמדובר בגברת זקנה המנסה את כוחה על רחבת הריקודים, והסיכוי שלה ליפול ולשבור את האגן גדול יותר מלהפוך לכוכבת. מצד שני, אולי בעוד שנה יהיה רפוס מאמר הוויקי נפוץ בכל אתר אינטרנט כמו הפקודה 'הרפס מאמר זה' או 'שלה את המאמר בדואר'".

הגולשים הוזהרו, כמקובל, לא להשתמש בלשון גסה, בביטויי נאצה או בהתקפות אישיות. בתחילה התמוגג קינסלי ממספר הגולשים – כאלף ביממה הראשונה – שהשתתפו בתהליך החדשני. "פחתי שאנשים לא ייכנסו", צהל וקבע כי היחס בין גולשים שהתייחסו ברצינות לוויקיטוריאל לבין מטורפים למיניהם הוא מצויין.

ואכן בשעות הראשונות נראה היה כי עולם העיתונות המקוונת עומד בפני אחר מרגעי המהפכה החשובים בתולדותיו. אבל ככל שעלה מספר הגולשים התברר שההתלהבות היתה מוקרמת. החירות המלאה להתערב בפרטי המאמר על המלחמה בעיראק הולידה תגרות השמצות בין תומכי המלחמה למתנגדיה, ולשון הריון הענייני הפכה במהירות להטחה הרדית של השמצות והכפשות. אחד הגולשים החליף את הכותרת ל-"Fuck USA", והיו מי שצירפו למאמר גם צילומי פורנו.

אם מאמר המערכת המקובל בעולם מצטייר, לעתים, כקביעה הגמונית, סמכותית, כמעט מתנשאת, של חבורת כותבים ועורכים גבוהי מצח, המתיימרים לנסח את המתכון למדיניות נכונה של הממשלה – הרי שהוויקיטוריאל אמור היה לממש לרגע את חזון התקשורת הרמוקרטית. קניית עיתון או גלשת לאתר? יש לך זכות להביע דעה, בדיוק כמו לעורך. הרעיון נשמע אולי מלהיב, אבל התרגום למציאות נראה קצת אחרת. כך, למשל, במאמר מערכת על נושא נפיץ כמו הפלות מלאכותיות, בחר אחד הגולשים להחליף 143 פעמים את המלה "הפלה" ב"רצח".

ברגע מסוים השתלב בריון ג'ים ולס, מייסד האנציקלופדיה "ויקיפדיה", עם הצעה משלו, כדי להציל את הניסוי מכישלון מוחלט: לפצל את המאמר לשני חלקים, שכל אחד מהם יציג דעה אחרת. אבל גם הפתרון הזה לא סייע. זרם הנאצות נמשך.

אחרי 48 שעות לא היתה לעורכי העיתון ברירה אלא לסיים את הניסוי החדשני. הגולשים לאתר ה"לוס-אנג'לס טיימס" (www.latimes.com) מצאו מתחת לכותרת "איפה הוויקיטוריאלי?" שתי שורות קצרות: "לצערנו, היה עלינו להסיר את המאמרים הללו, לפחות זמנית, משום שכמה קוראים הציפו את האתר בחומרים שאינם ראויים. תודה וסליחה לאלפים שהתחברו אלינו ברוח הנכונה". ההודעה הלקונית לא רק שבישרה על קצו המהיר של הניסוי: פרשני תקשורת ידעו כבר אז כי גם זמנו של האיש העומד מאחורי הוויקיטוריאל קצוב. קינסלי הוא עיתונאי מקורי, שהתבקש להנשים את המהדורה המודפסת של ה"לוס-אנג'לס טיימס" וליצור שילוב עכשווי בין העיתון לעולם הווירטואלי, אבל הפרשה הותירה טעם מדיר אצל חלק מן הקוראים, בקומת ההנהלה של העיתון – וגם אצל קינסלי עצמו.

■ ■ ■

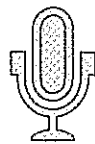
בעיתונים אחרים עקבו בעניין אחר הרפתקת הוויקיטוריאל. ה"לוס-אנג'לס טיימס" הוא רק משל למצבה של העיתונות כולה, בארצות הברית ובמדינות אחרות. כולם נמצאים בתהליך כמעט נואש של חיפוש דרך. הידידה בתפוצה (בימי חול מוכר כיום ה"לוס-אנג'לס טיימס" כ-900 אלף עותקים, ירידה של 6.5 אחוז בהשוואה לשנה שעברה), הלחצים הכלכליים (שהביאו השנה לפיטורי 160 עובדים), ובעיקר התחושה שהאינטרנט, הטלוויזיה רבת הערוצים ושאר חידושי הטכנולוגיה משתלטים על מרחב המחיה של העיתונות, וכולעים בהדרגה את הדור הבא של הקוראים ועמם המפרסמים – כל אלה מובילים בשנים האחרונות לחיפוש נואש של גימיקים כמו הוויקיטוריאל.

במקביל ניסה קינסלי לרענן את מדור הדעות של העיתון המורפס, שנחשב בעיני רבים כבר ומשמים. הוא עיצב מחדש את עמודי המאמרים והכניס רעיונות חדשים. מבקרי התקשורת ציינו שהמאמרים נעשו אכן שנונים ומעניינים יותר, אבל בלוס-אנג'לס טענו שקינסלי מעדיף לעסוק בענייני העולם הגדול ולהתעלם מסוגיות עירוניות מקומיות, אולי משום שהתגורר חלק מן השבוע בסיאטל, שם עומדת אשתו פטי סטונסיפר בראש "קרן ביל ומלינדה גייטס", הקרן העשירה בעולם, המעניקה כמיליארד דולר מדי שנה, בעיקר לקידום הבריאות והחינוך.

ב"לוס-אנג'לס טיימס", כמו בעיתונים אחרים, בעלי המניות היו קצרי רוח. בחודשים האחרונים הוחלף המו"ל של העיתון ואחריו התפטר העורך הראשי, ג'ון קרול, תוך שהוא מאשים את מחלקות השיווק והמכירות בירידה בתפוצה, ופוטר את המערכת העיתונאית מכל אחריות למצבו המחמיר של העיתון. באמצע ספטמבר הגיעה גם כהונתו של של קינסלי לקצה. זו לא היתה פרישה אלגנטית. "התברר לי", כתב קינסלי בדואר לאתר אינטרנט העוסק בתקשורת, "שלא רק שהמו"ל החדש, ג'ף ג'ונסון, אינו מעוניין בהמשך עבודתי, אלא שהוא רוצה באופן פעיל שאסתלק". המו"ל הגיב בהודעה קצרה: "אכן, עדיף לחתוך".

קינסלי כבר מצא לעצמו ג'וב חדש ב"ווינגטון פוסט", אבל העיתונות המודרנית, באמריקה וברחבי העולם, תמשיך לחפש עוד רעיונות מקוריים כדי לשרוד.

אם מאמר המערכת המקובל
בעולם מצטייר כקביעה
סמכותית, כמעט מתנשאת, של
חבורת כותבים ועורכים גבוהי
מצח - הוויקיטוריאל אמור
היה לחמש את חזון התקשורת
הדמוקרטית שבו הקורא
חשתתף בעיצוב עמדת העיתון

לא הבנת את זה, ברוך

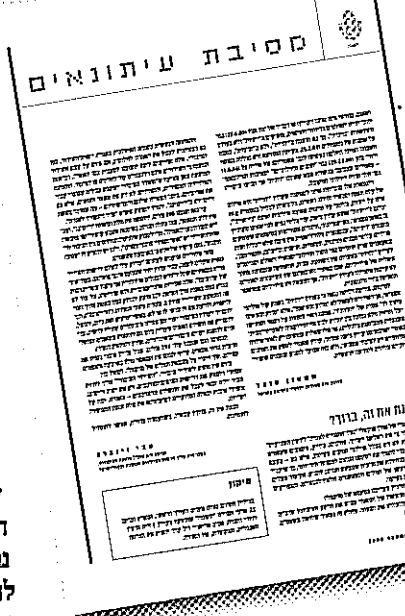
לא הבנת את זה ברוך, סליחה – אני וינברג. תגובתך למאמרי "מרד התמורה לאגרה, הצעה לאמנה חדשה בין הציבור לשידור הציבורי" ("העין השביעית" 58), אינה אלא התחכמות פתלתלה המצביעה על אי הבנתך את מאמרי, וחמור מזה – על סילוף דברי. ואולי דווקא כן הבנת, אך בחרת מרעת לזרות חול ולסלף את עמדתי? הייתכן ששיגית את עמדתי כדי שלא תצטרך להתמודד עם האתגר שהצבתי?

כדי שלא יהיה מי מקוראים שיטעה בהבנת עמדתי, אבהיר שנית בקצרה ככל האפשר: בניגוד גמור לדברים ששמת בפי, אני תומך מאוד בקיומו של שידור ציבורי. דווקא משום כך אני מעלה את הצעת.

בניגוד לדברים ששמת בפי, לא הצעתי שהמשרד הציבורי ישתמש במרד "שנוצר עבור הטלוויזיה המסחרית, המוכר בשפת יום-יום כ"דייטינג", כלשונו. אין טעם וצורך בהצעה כזו ולא בכך עסק מאמרי. בעולם רבי-ערוצי, מעקב אחר נתוני הצפייה הוא כלי עבודה בסיסי בעשייה מקצועית של טלוויזיה, מסחרית או ציבורית, וכבר כיום עושה הטלוויזיה הציבורית שימוש במרד זה.

השידור הציבורי אינו "צריך להיות מסחרי", כניסוחך, אני וינברג, אלא להפך, לפעול לאורם ובשירותם של יעדים ציבוריים. עם זאת, שום שירות אינו יכול להתנתק מלקוחותיו ושום שירות ציבורי אינו יכול להתנתק מהצורך להצדיק את קיומו ותקציביו. שירות המתעלם מכך, במקום או במאוחר תיגזר עליו כליה. מי שמתעלם מכך שכבר כיום מתבצעת החלטת הממשלה להפחתת האגרה, טומן ראשו בחול, מטעה את הבריות ופוגע בהמשך קיומו של השידור הציבורי. כאשר מוכ"ל

מועצת העיתונות עושה זאת, הדבר חמור שבנעתיים. האינטרס הציבורי הכללי הוא שרשות השידור תמלא את תפקידיה הציבוריים כהלכה וביעילות, ואילו רשות השידור צריכה להיות מעוניינת שיעמדו לרשותה כלים מקצועיים ואובייקטיביים ככל האפשר שבעזרתם תוכל להראות שכך היא נוהגת. כדי לתרום להשגתם של יעדים אלה, הצעתי להשתמש בנתוני הצפייה הנמרדים במערכת המדרוג. הכלי שהצעתי אינו המרד הרווח כיום בידי עיתונאים וחכינים מסחריים בפרסום את ה"רייטינג" של תוכניות ומשרדים, ואינני מציע ששידורי הטלוויזיה הציבורית ייבחנו על-פי כללי השידור המסחרי לועמת זאת הצעתי להגדיר מרד חדש, שקראתי לו "מרד התמורה לאגרה", אשר עושה אמנם שימוש בנתוני צפייה, אך שימוש אחר – ותפור על-פי מידותיו של השידור הציבורי, באופן המהותי יותר. את זה, מסתבר, לא הבנת, ברוך. אני.

וכדי לוודא שהפעם הרברים מובנים יותר, אזורק למעט פירוט מתמטי:

נתוני ה"רייטינג" המקובלים והמצוטטים בעיתונות מציגים את האוזן הצופים בתוכנית מסוימת מתוך הפוטנציאל (מספר הצופים בפועל כמונה, המספר הפוטנציאלי במכנה).

הישוב מרד ה"תמורה לאגרה" שונה בתכלית השינוי. ראשית, נמצא את זמן הצפייה השנתי של צופה ממוצע ("מ"ונה" נציב את סך זמן הצפייה במשך השנה כערוך, וזמן הצפייה הכולל של הצופים); לאחר מכן נחלק את גובה האגרה השנתית (בשקלים) במספר שעות הצפייה של הצופה הממוצע שמצאנו קודם. כך נקבל את הסכום ששילם צופה ממוצע על שעת צפייה ממוצעת. לצורך מרד זה – ולצורך זה בלבד – אין זה משנה אם בתוכנית פלוגית צפו מעט צופים ואילו זולתה זכתה לפרופולריות עצומה. לעניין זה חשובה התוצאה הכוללת של התהשיב – ביחס לאלטרנטיבות אחרות העומדות בפני הצופה, ביחס לשנים אחרות וכו'. מרד זה לא יפטור את מנהלי השידור הציבורי מהצורך לעמוד על שידוריהם כמיטב כישוריהם, נסיונם והבנתם את ערכי השידור הציבורי ויעדיו. להפך, המרד החדש ישים בידי קברניטי הערוץ כלי מנחה נוסף בעבודתם, שבאמצעותו יוכלו, בין היתר, להצדיק את המשאבים הציבוריים הניכרים המוקצים להם. לציבור ולנציגיו תהיה אמת-מידה נוספת להערכת התוצאות.

ועוד משפט לסיכום: מותר לא להכין; אולי הדברים מורכבים מעט ואולי ההסבר לא היה מספיק נהיר. בשני המקרים היה הרבה יותר פשוט ומכוון להגיד בשתי מלים, "לא הבנתי", או לבקש הסבר נוסף. התפלגות מתחכמת תוך שימוש בנטיסטים כמו "מכבסת מלים" נראית לכאורה משעשעת או נוקבת, אך לא רק שאינה כזו, אלא שהיא פשוט אינה מכבדת את הכותב ודאי אינה תורמת לדיון על השידור הציבורי.

אורן טוקטלי

הכותב היה מנכ"ל הוועדה למדרוג ומלמד מדיניות תקשורת באוניברסיטה העברית בירושלים

ספטמבר

1 גל"צ: תקרית הנדסים. המנצח דניאל בארנבוים סירב להשיב לשאלות כתבת גלי-צה"ל משום שלבשה מדים, באירוע במשכנות שאננים בירושלים לרגל הוצאת הספר "קווי רמיון ופרדוקסים", שכתב יחד עם פרופ' ארווארד סעיד. בארנבוים נזף בכתבת דפנה ארז: "לא באים לאירוע שקשור באדוארד סעיד במדים". שרת החינוך והתרבות לימור לבנת אמרה בתגובה כי ההתנפלות של בארנבוים על כתבת גל"צ "תיזכר לדיראון עולם".

4 קיצוצים בערוץ 10. דירקטוריון חברת החדשות של ערוץ 10 אישר קיצוצים בתקציב החברה, כולל הקטנת שכרם של מגישי המהדורה המרכזית, יעקב אילון ומייקי היימוביץ', ועובדים בכירים נוספים. על-פי הנחיות הדירקטוריון נדרש המנכ"ל החדש של החברה, אבי ברזילי, לקצץ עד 10 אחוז מן ההוצאות (ראו עמוד 34).

4 חוזש נפרדת מ"רייטינג". אשת העסקים תמי מוזס-בורוביץ מכרה את חלקה - 45 אחוז - במגזין הטלוויזיה והבידור "רייטינג" לשותפה לבעלות על המגזין, עופר נמרודי. עורך המגזין, יובל נתן, שהחזיק ב-5 אחוזים מן המגזין, מכר אותן אף הוא לנמרודי, ופרש מתפקידו. נמרודי אמר כי בשנה הקרובה ישקיע "מעריב" כ-2 מיליון דולר בהרחבת המגזינים "רייטינג" וכן "מותק" ו"ביג טיים", היוצאים לאור על-ידי אותה חברה.

5 פורז חובע חצי מיליון. חבר הכנסת אברהם פורז (שינוי) הגיש בבית-משפט השלום בתל-אביב תביעת דיבה נגד רשות השידור והכתבת איילה חסון. עילת התביעה: כתבה של חסון ששודרה בערוץ הראשון ביוני השנה, ובה נטען כי פורז הציג לממן נסיעה לחו"ל לשני פעילי שינוי אם יפסיקו להפיץ פרסומים נגרו. לדברי פורז, בקלטת השיחה עם הפעילים לא נכללת המלה "לממן" כפי שטענה חסון. פורז תובע פיצוי של 500 אלף שקל על

הנזק החמור שנגרם, לטענתו, לשמו הטוב בעקבות הפרסום.

6 שנער פוטור. מועצת המנהלים של "קשת", זכיינית ערוץ 2, החליטה לפטר את נשיא החברה, אורי שנער. בהודעת יו"ר המועצה, מווי ורטהיים, נאמר כי "הדירקטוריון מביע את צעריו על הפרשה, ומביע את מחאתו על הצעדים הבלתי שקולים שנקט אורי שנער כנגד האינטרסים של החברה, עובדיה ובריבד גם נגדו עצמו". פרקליטו של שנער הודיעו כי מדובר בהפרה בוטה של הסכם העבודה של מרשם, ושל ההתחייבויות שנטלה על עצמה "קשת" במכרו ערוץ 2.

7 תובע משוק חילון. ראש עיריית רמת גן, צבי בר, הגיש תביעת דיבה בסך מיליון שקל נגד רשת שוקן, המו"ל עמוס שוקן וקבוצה של כתבים ועורכים, בטענה ששלוש כתבות שפורסמו במקומון "העיר" כללו "השמצה אישית חמורה נגד ראש העיר, המושווה למנהיגי שלטונות אפלים שהודחו בהפיכות במדינתם".

11 דיבידנד ב"מעריב". חברת "מעריב החוקות" תחלק לבעלי המניות שלה דיבידנדים בהיקף 15 מיליון שקל - כך החליטה מועצת המנהלים של החברה, על סמך תוצאותיה העסקיות בשני הרבעונים הראשונים השנה. בפעם הקודמת חילקה החברה בשנת 2000 דיבידנדים בשיעור 40 מיליון שקל.

14 סאטירה או גסות? הרשות השנייה פתחה ב"הליך הפרה" נגד זכיינית ערוץ 2 "קשת", בעקבות מערכון סאטירי של הצמד שי ודרור ששודר בטקס "אנשי השנה" ועסק בין היתר בפטמותיה של שרת החינוך לימור לבנת. יו"ר מועצת הרשות השנייה, נורית דאבוש, כתבה כי "נעשה שימוש נלוז באיברים אינטימיים של נשים וקטינים". "קשת" טענה בתגובה: "התערבות הרשות בעניין הקטע הסאטירי בטקס אנשי השנה אינה מתיישבת עם חופש הביטוי, ואין לה הצדקה במדינה ליברלית ודמוקרטית. מדובר בהתערבות

מסוכנת, כפרט כשמדובר בסאטירה, ומסוכנת שבעתים כשמדובר בסאטירה פוליטית".

14 יתור הפקות מקור. רו"ח מועצת הכבלים והלוויין קובע כי בשנת 2004 היה גידול של 22 אחוז בהשקעות של "הוט" ו"יס" בהפקות מקור. ההשקעות הגיעו לכ- 246 מיליון שקל, מתוכם כ-125 מיליון שקל בתוכניות מסוגת עילית. ב-2004 אישרה המועצה שידור של 41 ערוצים חדשים ככל החברות, מתוכם 16 ערוצים מקומיים, 15 ערוצים זרים ו-10 יישומים אינטראקטיביים חדשים.

15 פרידתו לערוץ 10. מודי פרידמן מונה לתפקיד מנכ"ל ערוץ 10, במקומו של ניר למפרט שהודיע על פרישתו. פרידמן כיהן בתפקיד זה עד לפני שנתיים, ומאז מילא שורה של תפקידים בחברות טלוויזיה שונות ובין היתר שימש כדירקטור בזכיינית ערוץ 2 "רשת".

22 ביוגרפיות בשידור. המועצה לשידורי כבלים ולוויין אישרה לחברת הכבלים "יס" להתחיל בשידור ערוץ חדש - "ביוגרפיה". הערוץ ישרד תוכניות על ביוגרפיות של אנשים ידועים בתחומי הפוליטיקה, התרבות, המדע והבידור.

23 סבן רוצה עיתון. איש העסקים חיים סבן, בעל השליטה בחברת "בוק" ובעל מניות בזכיינית ערוץ 2 "קשת", מעוניין לרכוש גם עיתון בישראל. בכנס התקשורת ביס-המלח אמר סבן כי בכוונתו לרכוש עיתון בישראל, והוסיף כי כיוון ש"דיעות אחרונות" אינו עומד למכירה, הוא מעוניין לנסות לרכוש את "מעריב".

25 לוח "ירשת" אושר. מועצת הרשות השנייה אישרה את לוח השידורים של זכיינית ערוץ 2 "רשת" החל מנובמבר, והתירה לה לחדר 12 דקות פרסומת בשעה, לאחר שהתברר שלוח השידורים תואם את ההצעה שהגישה החברה בעת המכרו לערוץ 2. לוח השידורים של הזכיינית השנייה, "קשת", הועבר לבדיקת ועדה מצומצמת.

מנשה סמירה אורי שנער שי ודרור אכנס גלעדי חיים סבן איילה חסון

שירותי ציבורי שתפקח על רשות השירות, גלייזה"ל ושירותי ערוץ הכנסת, והערכת 50 אחוז משירותי הטלוויזיה להפקות מקומיות קנויות.

16 המחבק על ה"גרוסלם פוסט" - לעלוון. איש העסקים אלי עוזר הגיש ערעור לבית המשפט העליון על החלטת בית המשפט המחוזי כי הבוררות בסכסוך בינו לבין תאגיד התקשורת "קנווסט" על הבעלות ביומון "גרוסלם פוסט" תיערך בניו יורק. המחלוקת בין עוזר ל"קנווסט" החלה זמן קצר לאחר שהודיעו, ביוני 2004, על כוונתם לרכוש את ה"פוסט". עוזר תובע שהבוררות תתקיים בישראל.

16 דרישת הפירוק נדחתה. הבקשה למנות מפרק לערוץ הקניות האינטראקטיבי "טי. וי מול" נדחתה בעקבות פשרה שהושגה בבית המשפט המחוזי בתל-אביב בין בעלי הערוץ לבין חברת "טלאול". קודם לכן הגישה חברת "טלאול" דרישה למנות מפרק זמני לערוץ "טי. וי מול" בשל חובות של כ-400 אלף שקל שצבר הערוץ. בהסכם הפשרה נקבע כי "טי. וי מול" תפקיד בנאמנות 400 אלף שקל, ובמקביל יחל תהליך של בוררות על היקף החובות של הערוץ ל"טלאול", אשר הפעילה את מוקד הקניות והשירות עבור "טי. וי מול".

17 חיתוג חדש לחינוכית. ערוץ 23 של הטלוויזיה החינוכית מציג סמליל (לוגו) וסיסמה חדשה - "23 החינוכית - טלוויזיה קטנה וחכמה", במסגרת ההכנות לטקס השקה חגיגי של תוכניות ערוץ "23 החינוכית". במקביל פרסמה הטלוויזיה החינוכית מכרז לאספקת ציוד ושירותים להפקות עבור הערוץ. לצד ערוץ 23 מועברים שירותי הטלוויזיה החינוכית גם בערוץ 1 ובערוצים 10 ו-22.

23 גייטס בישראל. ביל גייטס, היו"ר ובעל השליטה בתאגיד התוכנה הענק "מיקרוסופט", הגיע לישראל לביקור קצר, כדי להשתתף בכנס שעורכת החברה בתל-אביב. נושא הרצאתו של גייטס בכנס: "מרחב העבודה החדש", החוון הטכנולוגי העתידי ליעול ניהול מידע ועסקים. ■

6 סחירה לוועדת המדרוג. מנשה סמירה, מי שהיה יושב ראש מועצת הרשות השנייה, מונה למנכ"ל הוועדה למדרוג. סמירה יחליף את המנכ"ל הראשון של הוועדה, ארון טוקטלי, שהתפטר בחודש ספטמבר לאחר תשע שנים בתפקיד.

6 בני VOD ביום כיפור. המועצה לשירותי לוויין וכבלים אסרה על חברת הטלוויזיה בכבלים "הוט" להפעיל ביום כיפור את השירות המאפשר למנויי החברה להזמין סרטי וידיאו בהזמנה (וידיאו-און-דימנד). האיסור הוטל בהתאם להחלטת המועצה, כי ביום כיפור לא ישודרו ערוצים ישראליים בכבלים ובלוויין.

9 אושרו שידורי ערוץ 2. מועצת הרשות השנייה אישרה את לוח השידורים של "קשת" ו"רשת", וכיניית ערוץ 2, למחצית השנה הראשונה של תקופת הזכיון החדשה, הנפתחת בנובמבר 2005. מוטי שקלאר, מנכ"ל הרשות השנייה, אמר כי הרשות מייחסת חשיבות רבה לעמידה במחויבויות, בעיקר בתחום הדקמה, התעודה ובנושאים המועדפים, שצריכים לבוא לביטוי באופן משמעותי בשידורים.

9 חייבים לשרד חדשות. מועצת הרשות השנייה חייבה את תחנת הרדיו האזרחית "רדיו ESC99" לשרד בשעות היום שתיים עד שלוש מהדורות חדשות. ההחלטה התקבלה לאחר שהתברר כי התחנה לא עמדה בהתחייבותה ממאי השנה לשרד תוכניות למען הקהילה כתחליף לשידור חדשות.

10 אלכס גלעדי חוזר ל"קשת". אלכס גלעדי, ממייסדי וכיניית הטלוויזיה "קשת", חוזר לתפקיד נשיא החברה, שמילא עד 1999 - כך החליטה מועצת המנהלים של "קשת" בעקבות פיטורי של אורי שנער. גלעדי, בן 63, המחזיק בכ-6 אחוז ממניות "קשת", ימשיך לשמש במקביל סגן נשיא לשידורי ספורט בינלאומיים ברשת הטלוויזיה האמריקאית אן.בי.סי וכחבר בוועד האולימפי הבינלאומי.

10 הקבינט בעד רפורמת דינור. הקבינט החברתי-כלכלי בממשלה אישר את הצעת הרפורמה ברשות השידור, על-פי ההצעה שהגישה "ועדת דינור" בראשות רענן דינור, מנכ"ל משרד התעשייה, המסחר והתעסוקה. בין ההמלצות: הקמת מועצת

25 יותר נושאים חברתיים. חברת החדשות של ערוץ 2 התחייבה בפני מועצת הרשות השנייה לטלוויזיה ולרדיו להרחיב ולהעמיק את הסיקור של נושאים חברתיים. ההתחייבות ניתנה בעת ביקור חברי המועצה החדשה באולפני חברת החדשות.

23 חילונים לחכבי. רשות השידור שילמה במשך שבע עונות 33.5 מיליון שקל לקבוצת הכדורסל מכבי תל-אביב תמורת שידור משחקיה - כך עולה ממסמכים שנחשפו לציבור לפי דרישת "התנועה לחופש המידע בישראל". איגוד המפיקים קרא למבקר המדינה לחקור את הפרשה וטען כי "עתה ברור וגלוי לאן הולך הכסף הציבורי שאמור להיות מושקע בשיקום הרשות ובהפקות מקור איכותיות".

23 פיצוי לעורך-דין. רשות השידור תשלם לעורך-הדין אשר אקסלרד 150 אלף שקל פיצוי על לשון הרע - כך קבעה שופטת בית-משפט השלום בירושלים, מיכל אגמון-גונן. אקסלרד הגיש את התביעה לאחר שבמהדורת החדשות ברשת ב' שודרה בינואר 2002 דריעה כאילו בתצהיר שהגיש לבית המשפט נכלל איום לרצוח עורך-דין אחר. אקסלרד טען כי התצהיר היה מנויף, ואנשי רשות השידור לא פנו אליו כדי לקבל תגובה לפני שידור הידריעה. רשות השידור גם תשלם 35 אלף שקל לכיסוי ההוצאות המשפטיות. ■

א | ו | ת | ר | ו | ת | ת

3 חילוני ברכות בא.ס.א.ס. לחץ חסר תקדים על שירותי העברת מסרונים (א.ס.א.ס) בחברות הטלפון הסלולרי בישראל בערב ראש השנה, בעקבות שיגור כשישה מיליון חצי מסרונים, בעיקר לברכות שנה טובה. כך, למשל, שיגר ראש עיריית קריית-שמונה, חיים ברכיבאי, מסרונים ברכה לכל תושבי עירו. בחברות הטלפון הסלולרי מעריכים כי עד סוף 2005 ישגורו בישראל כ-1.6 מיליארד מסרונים.

5 נפטו הבמאי נתן גרוס. במאי הקולנוע נתן גרוס, מוותיקי אנשי הקולנוע בישראל, נפטר בגיל 86. גרוס היה רכז מערכת "יומן גבע", מבקר קולנוע ב"על המשמר" וכתב בעיתון בשפה הפולנית "נוכני קורייר".

הידעות מתבססות ברובן על מידע שפורסם באמצעי התקשורת